

1911. OKTÓBER 1.

ERDÉSZETI LAPOK

L. ÉVF.

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

KÖZLÖNYE

19. FÜZET.

KIADJA: AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET

Szerkeszti:

BUND KÁROLY

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. * Előfizetési díj egy évre 16 korona.

Az Orsz. Erd. Egyes. oly alapító tagjai, kik legalább 300 kor. alapítványt tettek, valamint a rendes tagok is 16 kor. évi tagsági díj fejében ingyen kapják. Azok az alapító tagok, kik 300 koronánál kevesebbet alapítottak, 6 kor. kedvezményes árárt járathatják.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, Lipótváros, Alkotmány-utca 6. sz. II. em.

A lap irányával nem ellenkező hirdetések mérsékelt díjért közöltnének.

(Telefon: 37—22.)

Az ákáczfáról általában.¹⁾

Az ákáczfá (Robinia Pseudacacia L.) származása és elterjedése Európában. Tenyészeti viszonyai. Jelentősége.

Származása. Az ákáczfá Északamerikából származik. Drude Északamerika területén 8 növényvidéket különböztet meg, amelyek termőhelyi viszonyaik tekintetében rendkívül különböznek egymástól és így flórájuk is nagyon különböző. Ebből következik, hogy az ákác tenyészetek sem terjedhet ki egész Északamerika területére, hanem csakis azokra a termőhelyekre szorítkozik, amelyek az ákáczfá sajátos természetének leginkább megfelelnek.

Eredetileg a déli tartományokban: *Virginianban* (ezért *virginiai ákácznak* is nevezték), *Carolinában*: a déli *Alleghany-Mountains*-ben volt honos s onnan terjedt el az Egyesült-Államok keleti részében is, úgy hogy tenyészetének mostani területe *Pennsylv-*

1) Mutatvány Vadas Jenőnek „Az ákáczfá monografiája” című művéből, mely az Országos Erdészeti Egyesület legújabb kiadványa és ugyanott 8 K-ért megszerezhető. Az egyesület tagjai 6 K-ért kapják.

vániától délre *Georgiáig*, nyugat felé pedig *Indianáig*, illetőleg *Jowáig* terjed.

Fejlettségének legnagyobb fokát Nyugat-Virginia hegységeiben éri el és különösen a verőfényes oldalakat kedveli, ahol *Mayr*¹⁾ szerint 27 m magasra is megnő.

Unger azt bizonyítja,²⁾ hogy a harmadkorban az ákácza Európa benszüllött növénye volt. Földrészünk harmadkori rétegeiben sok helyütt kimutatta előfordulását. A nagy geológiai átalakulások következtében sok más növénynyel együtt az ákácza is eltűnt földrészünkről és ismeretlen maradt a legújabb kor XVII. századáig, amikor mostani termőhelyéről, Északamerikából jutott vissza Európába.

Medicus szerint³⁾ 1601-ben — mások szerint 1600-ban — hozta be *Robin* János, IV. Henrik és XIII. Lajos francia királyok udvari kertésze, Virginiából Franciaországba az ákáczt.

A párisi „Jardin des Plantes“-ban levő híres példányt *Robin* fia, *Vespasian* ültette, némelyik szerint 1630-ban vagy 1635-ben, mások szerint pedig 1638-ban; a párisi „Muséum d' Histoire Naturelle“ szerint 1636-ban. Ez a múzeum bocsátotta rendelkezésemre azokat a fényképeket, melyek a „Jardin des Plantes“-ban ma is élő első európai ákáczfát ábrázolják.

Kezetben csak diszfául és az utak mentén szegélyfa gyanánt telepítették meg Európa különböző országaiban, így Francia-, Német- és Olaszországban, Angliában, Ausztriában és Magyarországon, sőt Norvégiában Trondjem-ig (az északi szélesség 63⁰-a alatt) is. Leggyorsabban és legnagyobb mennyiségben terjedt el Németországban,⁴⁾ elannyira, hogy *Volkmar*: „Flora Norimbergensis“ című, 1700-ban megjelent munkájában az ákáczról, mint Németország déli részeiben igen elterjedt fáról ír. *Medicus* idézett folyóiratában azt írja, hogy az ákáczt telepítése a XVIII. század első

1) H. *Mayr*: Die Waldungen von Nordamerika. München, 1890. 175. oldalon.

2) Term. Tud. Közl. 1881. évf. 378. oldalon.

3) *Medicus*: Unächter Akazienbaum. 1. Bd. 1. Heft. Leipzig, 1796.

4) Dr. W. *Pfeil*: Kritische Blätter 1850. 20. Bd. 1 Heft. 194. oldalon.

éveiben divattá vált s ezért már 1785-ben igen sok elvénhedt és nagy koruk miatt elpusztult ákácztot talált. *Haller* a göttingai botanikus kert növényeinek felsorolásában 1742-ben 7 láb kerülettel bíró ákáczfáról emlékezik meg.

Erdőtelepítésre csak a XVIII. század utolsó évtizedeiben ajánlották és Németország akkortájban meg is kezdte az ákácznak erdősitési célra való alkalmazását. Erre főképen az indította a német erdészeti köröket, mert kiváló tulajdonságait rendkívül dicsérték az amerikai szabadságharczokból hazájukba visszatért német erdészek, mint v. *Wangenheim* és v. *Kahn*,¹⁾ akiknek ajánlatára különösen *Medicus* karolta fel az ákáczfatenyésztés ügyét és az ákácdfa ismeretetésére: „*Unächter Akazienbaum*“ czimmel 1796-tól 1803-ig külön folyóiratot is adott ki.

Ez az eljárás annyira felköltötte az erdészeti köröknek az ákác iránti figyelmét, hogy Németország erdőgazdasága nagygyá fejlődésének az eszközét az *ákáczerdők telepítésében* vélték felfedezni. A hovatovább pusztuló erdők regenerálása sikerében annyival inkább bíztak, mert az ákác kiváló tulajdonságait: *gyors növekedést, nagy tűzerezét, sőt mű- és szerszámfára* való használhatóságát is már jól ismerték és ezért még inkább meggyőződésre vált bennük az a hit, hogy a német erdőgazdaságon a mértéktelen használattal ejtett csorbát az ákáczczal lehet kiköszörölni.

Ez ellen az áramlat ellen kelt ki 1798-ban *Hartig* G. L., főképen azért, mert az ákác telepítési költségei, az akkor szerfölött drága mag miatt, igen nagyok voltak, de meg azért is, mert a kertészetiileg mivelt ákácdfa hatalmas tömeggyarapodását az erdei kezelésben nagyon is kétségesnek tartotta. Igaza volt. Az ákácdfa mint erdőt alkotó fa Németországban nem vált be s nem is fog bevalni, még pedig azért nem, mert a németországi erdőterületek termőhelyi viszonyai az ákácdfa természetének nem felelnek meg.

Körülbelül így jártak a francziák is az ákáczerdők telepítésével.

Mindkét országban az erdőgazdaság számára jórészt csakis a feltétlen erdőtalajok maradtak meg, amelyeknek területe jobbára a magas hegység és a homok. A hegység klimatikus viszonyainál

¹⁾ Dr. Th. *Hartig*: Vollständ. Naturgesch. der forstl. Culturpflanzen Deutschlands. Berlin, 1852. 488. oldalon.

fogva nem felel meg az ákácز tenyészetének, épugy nem, mint azok a terjedelmes síkságok sem, melyek talaj tekintetében sok helyt kielégítenék ugyan az ákácز kívánságait, de a zord és nedves klíma vet gátat az ákácز megfelelő tenyészetének. Így van ez pl. Poroszország nyugati és keleti részeiben.

Franciaországban pedig, ahol az u. n. „Landes“-ban Bordeaux mellett jelöltek ki ákáczzal való erdősítésre terjedelmes területeket,¹⁾ az ákácز művelése azért nem sikerült, mert a talaj mocsaras s így ezt előbb erre a célra lecsapolással kellene alkalmassá tenni.

Az ákáczfá Európába való behozatala után hazánkban is gyorsan elterjedt. A Magyarországon talált öreg ákáczokról is következtetést vonhatunk arra nézve, hogy az ákáczfát nálunk is már a XVIII. század elején, 1710—1720 körül telepítették meg.²⁾ Kezdetben szintén csak parkfául, utakat s itt-ott gazdasági tagokat szegélyező sorfául használták.

Beauregard hátrahagyott irataiból tudjuk meg,³⁾ hogy amikor 1827-ben Ferdinánd Szász-Coburg-Gothai herceg átvette magyarországi nagyterjedelmű birtokait és ezek között a pestvármegyei *vacsi pusztá* birtokot is, első dolgának ismerte a fátlan kopár pusztákat befásítani s erre a célra elsősorban az ákáczfát választotta. Ezzel nálunk is tulajdonképeni erdei fává lett az ákácз felavatva, habár kisebb területeken már azelőtt is volt ákácзos. Így Szeged határában az első ákáczerdőcskét *Vedres* I. szerint 1807-ben telepítették Csengelén.⁴⁾

Majd az állam követte a vacsi példát s a *mezőhegyesi* birtokon telepítette meg az ákácзot, mely ezután és különösen a legutóbbi évtizedekben nagyobb és nagyobb területeken szaporodott el az Alföldön, olyannyira, hogy ma már — el is tekintve a nagyobb erdősítésektől — alig van alföldi tanya, melynek háza tájékát nem az ákáczfá lombja védené meg a forró nyári nap izzó sugarainak tikkasztó, perzselő hatása ellen.

Tenyészeti viszonyai. Származása és eddigi elterjedése rávall

¹⁾ Centralblatt f. d. ges. Forstwesen. 1887. 153—158. o.

²⁾ Erd. Lapok. 1903. évi I. füzet 64. o. Term. Tud. Közl. 1881. évf. 379. o.

³⁾ Centralblatt f. d. ges. Forstwesen. 1887. 157. o.

⁴⁾ *Vedres* I.: A sivány homokság használhatása. 138. o.

a melegebb klímát kedvelő fafajra. Ezért érzi jól magát Alföldünkön és megfelelő talajviszonyok mellett mindenütt, *a szőlő és szelidgesztenye tenyésztete határáig*. Azontul is megmarad, sőt a magasabb fekvésű, tehát zordabb klímájú kopárok és a rajtok keletkezett vizmosások befásításánál kitűnő szolgálatokat tesz; de olyan növekvésű erdők létesítésére, mint az enyhébb éghajlat alatt, ezeken a helyeken, azonos talajviszonyok mellett sem lehet számítani. Tenyésztetének felső határa még nincs határozottan megállapítva, de az bizonyos, hogy hazánk északi részén, Jánoshegy táján, 770 m t. sz. f. magasságban még jól tenyészik.

A klímának az ákáczerdők *megfelelő tenyésztet*et jelző s a szőlő és szelidgesztenye tenyésztetével azonos zónája nemcsak hazánkra nézve, hanem általában érvényes, mert tapasztalatok bizonyítják, hogy Francia- és Németország ama részeiben, ahol a szőlő, illetőleg szelidgesztenye meg nem terem, az ákác megfelelő tenyésztésével sem boldogultak. Jó tenyésztetének második főfeltétele a *meleg, könnyű, laza talaj* s ezt csakis a melegebb klímájú termőhelyek biztosíthatják számára. Ebben a tekintetben a szélsőségek sincsenek ártalmára, mert nemcsak a megállapodott homoktalajokon tapasztaljuk kifogástalan tenyésztetét, hanem a lazább összetételű homokon, sőt az egészen kötetlen, vagyis a futóhomok alkotta buczkákon is megtalálja azokat az életfeltételeket, melyek az ákác jó tenyésztéhez szükségesek.

Természetes, hogy a tápláló anyagokban gazdag, laza agyagos talaj, vagy a televényt nem nélkülöző homoktalajok termik a mennyiség és minőség szerint legkiválóbb ákáczosokat.

Magasabb fekvéseken, mihelyt hidegebb égtáj felé hajlik a hegyoldal, vagy ahol általában az évi középhőmérsék a szőlő és szelidgesztenye termőhelyeit jellegző középhőmérséknél alábbszáll, az ákác növekedése is csökken, a törzsképzés gyengébb s így a fatömeggyarapodás is kisebb. Egyenlő magassági viszonyok között a verőfényes, védett déli fekvéseken mindig szebbek az ákáczosok, mint hideg, nedves vagy szélnek kitett oldalakon.

Kötött agyagos talajok, savakkal telített televény, igen sekély talajok, melyeknek talajágja szilárd kőzet, nedves talaj vagy a folyók árterületei nem felelnek meg az ákác tenyésztetének. Azok a termőhelyek sem felelnek meg, amelyek hosszabb ideig vannak

a talajviz hatásának kitéve. Ezt tapasztaljuk pl. a Duna és Tisza között elterülő homokos termőhelyek egyes részein, ahol tavasszal vagy ősszel a föld árja a fák gyökérzetéig emelkedik és ha az áradás sokáig tart, a gyökérzetében elöntött ákácza sudarától kezdve száradni kezd és el is pusztul.

Az Alföld némely termőhelyein kisebb-nagyobb kiterjedésben és elég sekélyen előfordulnak *homoktáblák*, melyek az ákác gyökérzetének rendes fejlődését akadályozzák és okai az ákácz szinylésének, eltörpülésének. Sokszor más körülménynek tudják be az ákácz rossz tenyésztését, holott a szorgosabb vizsgálat arról győz meg, hogy a növekedést az említett homoktáblák akadályozzák. Ezek az u. n. „*helyben képződött*” kövek, melyeket a német „Ortstein”-nak nevez akkor, ha vasoxid hozzájárulásával keletkeznek, ellenben Alföldünk homoktáblái inkább *konkréziószerű* képződések, melyek a homokszemcséknek nagyobb tömeggé való összetorlódása következtében vagy meszes, vagy pedig agyagos kötőanyag közreműködése mellett keletkeztek. Ilyen táblák fölött egyébiránt más fafajok sem tenyészthetők megfelelő sikerrel. Sokszor a homoktáblák képződésével együtt jár a talaj silánysága is, amikor a homoktáblák csak másodlagos okai a szinylődésnek.

Épügy nem fejlődik az ákác az Alföld szikes területein sem; ezeket ugyanis a *sziksó* vagy *széksó* = szénsavas nátron (Na_2CO_3) = *szóda* teszi alkáliskussá. Maró hatásával a növényt elpusztítja és a talajt fizikailag is alkalmatlanná teszi a növénytenyésztésre, mert vagy keménynyé vagy pépszerűvé alakítja át.

Mindezek az utóbb felsorolt és az ákác tenyésztésének meg nem felelő területek elenyészően csekély terjedelműek azokhoz az óriási területekhez képest, amelyeken hazánkban az ákác, *mint erdei fa*, fejlettségének megfelelő fokát érheti el, mert egyesítik magukban mindama feltételeket, melyek az ákác gyors és kiváló minőségben való fejlődéséhez szükségesek. Már az előbbiekből kitűnik, hogy különösen az eddig legnagyobb részében fátlan Nagy Alföld alkalmas erre a célra, ahol Duna és Tisza között nagy kiterjedésű olyan homokos termőhelyek is vannak, amelyek mezőgazdasági művelésre nem valók, holott ákáczfatenyésztésre a termőhely mindkét tényezője: *a klíma és talaj* szempontjából egyaránt alkalmasak. De még túl a Dunán és Tiszán is akad sok olyan

terület, mely gazdájának többet juttatna az ákáczból, mint amennyit most a silány legelő vagy cziheres ad.

A hegyvidéken is sok helyen gyökeret verhet a televényétől megfosztott, de laza talaju, a semminél nem sokkal többet érő „legelőkön“, a vizmosások omló, szakadozó oldalain, ahol a klíma mostohasága még nem szab határt tenyészetének.

Eddigi tenyészte és térfoglalása hazánkban azt bizonyítja, hogy Magyarország sok vidékén a talaj- és klimatikus viszonyok a legteljesebb mértékben talán éppugy megfelelnek az ákác természetének, akárcsak tulajdonképeni hazájában, de mert európai ősi elterjedését tagadni nem lehet és Európának egyetlen országában sem tenyészik olyan szépen és jól, mint minálunk, sehol akkora területet nem foglalt és nem is foglalhat el, mint hazánkban¹⁾ és sehol sem forrott úgy össze a nép lelkületével, mint a magyaréval, méltán nevezhetjük az ákácot: „magyar fá“-nak.

Jelentősége. Őt kiváló tulajdonsága teszi az ákácot nagyjelentőségűvé:

1. igen gyorsan növekszik;
2. kitűnő minőségű faanyagot ad;
3. megelégszik a táplálóanyagokban szegényebb, tehát sovány talajokkal is;
4. sarjadzási képessége a hihetatlenséggel határos; végre:
5. terjedelmes, messze elágazó gyökérzete van, mely a laza talajt köti.

Első tulajdonságának kiváló becsét nem méltányolhatjuk eléggé, ha szembe állítjuk a többi fafajjal, melyek a növekvés és az ezzel kapcsolatos tömeggyaporodás gyorsasága fekvésében vele versenyt föl nem vehetik. Rendkívül előnyös ennél fogva a birtokosra az, hogy már az első telepítéssel befektetett tőke kamatait is a gyors növekvés révén aránylag rövid idő alatt élvezheti és az, hogy a rövid idővel megszabható vágásforduló állandóan nagyobb évi vágásterületeket bocsátván rendelkezésére, nagyobb jövedelemre is számíthat.

Nagy előny, hogy a növekedés gyorsasága nem esik második jeles tulajdonsága: *a kitűnő minőségű faanyagtermelés* rovására.

¹⁾ Lásd e munka végén a „Függelék“ 1. sz. fejezetét.

A növekedés gyorsasága értékesebbé teszi az ákáczt ott is, ahol az erdősítés célja nem annyira a fatermelés, mint inkább a talajból eredő sokféle károsításnak a megakadályozása, pl. futóhomokon vagy vízmosásos területeken és azok környékén, másrészt magának a talaj további romlásának a megakadályozása a futóhomokon kívül, pl. a vízmosásokon, vagy általában kopárjellegű területeken, ahol célunkat annál rövidebb idő alatt érjük el, mennél gyorsabb növekvésű az illető fafaj és mennél nagyobb terjedelemben képes gyökérzete a talajt behálózni, tehát kötni.

Az ákáczt kiváló jelentősége fokozódik az azal a jeles tulajdonságával, hogy minden tekintetben *kitűnő minőségű faanyagot ad*.

Az ákáczt „műszaki tulajdonságairól és használhatóságáról” szóló fejezetben teljesen kidomborodik az a jeles tulajdonsága, mely hazánk közgazdaságára eddig nem remélt jótékony hatást van hivatva gyakorolni, mert éppen a fahiányban szenvedő vidékek rendelkezhetnek oly faanyaggal, mely saját mindennemű faszükségletük fedezésére teljesen alkalmas és amellet a fapiaczt, így a különféle ipar-telepeket, gazdasági és közlekedési vállalatokat stb. elláthatják oly faanyaggal, melynek *minőségét* eddig valódi értéke szerint nem is becsülték, holott *minőségre* nézve igen kevés fafaj versenyezhet az ákáczfával.

Tulajdonképeni közgazdasági jelentősége a harmadsorban fel-memlitett ama tulajdonságában rejlik, hogy megelégszik a tápláló-anyagokban szegény, tehát soványabb talajokkal is, amiről a maga helyén részletesebben lesz szó. Ha figyelembe vesszük, hogy az ákáczt éppen ott foglalt eddig legnagyobb tért hazánkban, ahol a mostoha talajviszonyok miatt okszerű erdő- vagy mezőgazdaságot üzni lehetetlen volt, ahol tehát a föld nem jövedelmezett, munkáskézre nem volt szükség és ha tekintetbe vesszük, hogy a legtöbb ilyen helyen *egyedül az ákácztfa* az a növény, melynek megtelepítésével és okszerű művelésével az efféle parlagterületeket állandóan *jövedelmező* és a népnek munkát adó gazdaságokká lehet átalakítani, nem szorul részletesebb magyarázatra vagy megokolásra az a következtetés sem, hogy Alföldünk népe nagy részének — éppen a magyarság magvának — vagyonosodása egyik eszközéül: *az ákáczerdő telepítését és művelését* kell tartanunk.

Negyedik kiváló tulajdonsága: szertelen *sarjadzási képessége* nem engedi kiveszni az ákáczt onnan, ahol egyszer már gyökeret vert. A fekete és kanadai nyárfával elegyes állományokban pedig, ha legalább 0·5 részben fordul elő, a vágás után a nyárfát teljesen kiszorítja. Ha törzsét vágják le, pótlásáról bőségesen gondoskodik sarjaival a megmaradt tuskó töve vagy a gyökérzet, ha meg ágait vagdossák, a vágás tájékán serkednek ki az új sarjak. Megbecsülhetetlen tulajdonsága ez a fának, mert minden körülmény között biztosítéka az erdő fenmaradásának és hathatós segítő eszköze a szegény ember boldogulásának.

Végre közgazdasági jelentőségűvé teszi az ákáczt az a sajátossága is, hogy messze elágazó *terjedelmes gyökérzetet* fejleszt; nemcsak azért, hogy a megélhetésre szükséges táplálóanyagokat a szegényebb talajokon is nagy távolságokról összegyűjthesse, hanem azért is, hogy a könnyen omló, laza talajt összetartsa, mozdíthatlan tömeggé kösse össze. Melyik fafaj felelne meg jobban e fontos feladatának, ha nem az ákác? Ott látjuk a futóhomok tengerében azokat a zöldelő szigeteket, melyek az ákác dicsőségét hirdetik, amott a rakoncátlan vízmosásokat megszeliélülve, amint az ákác laza lombozatával igyekszik eltakarni rombolásuk nyomait.

Ahol az ákác uralkodik a futóhomokon vagy vízmosások meredek falu mély árkaiban, ott megszűnik a talaj költözése vagy omlása s a környezet is védve van minden további nagyobb károsítás ellen.

Kétségtelen, hogy a jelzett tulajdonságok együttes hatásukkal az ákáczt a közgazdasági jelentőség szempontjából is magas fokra emelik.

Utmutatás a domb- és hegyvidéki legelők megjavításához, gondozásához és rendszeres használatához.

Irta: Biró János kir. erdőfelügyelő.

Bevezetés.

1. A legelőről általában.

A legelő olyan gyepterület, amelynek fütermését friss állapotban sarjadzás közben, az állatokkal való lerágás — lelegettetés — által használjuk ki. A kaszáló és rét fütermését ellenben csak virágzaskor kaszáljuk le, szénát készítünk belőle és megszáritott állapotban etetjük fel az állatokkal.

A legelő és rét azonban nemcsak a fütermés felhasználásának módjában különböznek egymástól, hanem főleg abban is, hogy a legelő növényzete jó részben más, mint a rété. A legelőn általában több a fűféle, mint a réten, ellenben kevesebb a hereféle, mert ez utóbbiak a lerágást és tiprást a fehér herén kívül nem jól bírják. A legelőn tulnyomók a dus levélzetű törpe, lágy, úgynevezett aljfűvek, míg a réten meg a szálastakarmány az uralkodó. A legelőn a fűvek aránylag tovább élnek, mint a réten, ahol magba mennek és életerejük javarésze ebben kimerül. A legelőn ugyanis a növények életereje fokozódik, mert a lerágás miatt magba menni nem tudnak, fentartási ösztönüknél fogva azonban mindenképpen arra törekszenek. Ezen oknál fogva a legelőn levő növények jobban is sarjadzanak és jobban bírják a lerágást és tiprást, mint a réti növények. Az állandó lerágás és a folytonos sarjadzás pedig azt eredményezik, hogy a legelő fütermése ugyanazon körülmények között nagyobb, mint a rété, gyepezete pedig mindenkor sűrűbb, tömöttebb és finomabb, mint a réti növényzeté, ugyancsak azok gyökérzete is. Ebből meg természetszerűleg az következik, hogy a legelő gyepezete a talajt úgy a kiszáradás, mint a külső sérülések ellen jobban megvédi, mint a kaszáló gyéres és durvább növényzete. De persze ez csakis akkor van így, ha a legelő a kellő ápolásban és gondozásban részesül; szóval ha mindig jó karban van.

A silány, sovány legelő gyepezete bizony többnyire gyér, hamar kiszárad és ha emellett még kiméletlenül is használtatik, a temérdek állat tartós esőzések alkalmával úgy össze-vissza járja, tapossa a legelőt, hogy különösen a meredekebb oldalakon a gyepezet a talajjal együtt csakhamar tönkremegy.

De nemcsak a rét és a legelő gyepezete között van különbség, hanem a magassági elterjedés s illetve *az éghajlat szerint felette változik* magának a legelőnek a gyepezete is. Egészen más növényekből áll a száraz, homokos, szikes alföldi legelők gyepezete, mint az agyagos domvidéken levő legelőké és ez ismét nagyon különbözik a hegyvidéki és különösen a *havasalji legelők* gyepezetétől. Ez virágosabb, tarkább, de egyuttal tömöttebb és alacsonyabb, mint az alantabb fekvő vidékeken (A növények növése törpe és nyomott, a szár rövid, a levelek tehát sűrűbben állanak. Mindez azért van, hogy a növények a meleget kisugározó talajhoz közelebb legyenek és őket a hórétteg a fagyok ellen jobban megvédje. Sejtanyagjuk tömött, illetve fehérrye és zsirokban gazdag, minélfogva a fagyoknak jól ellentállanak. Tápértékük nagy, izük és zamatjuk kiváló. Mivel a havason a tenyészeti idő rövid és a magérés bizonytalan, a legtöbb havasi növény évelő. A talajmelegség és erős napfény következtében igen gyorsan kifejlődnek és virágzanak. Nagyszámu havasi növénynek örökzöld, vastag, husos levele van, vagy pedig a levelek szőrösek, főleg azért, hogy a köves száraz talajokon a kiszáradás ellen védekezzenek.)

Mindeme tulajdonságok pedig az *éghajlat és a környezet következményei*. A havasi éghajlat sokban különbözik az alvidék klímájától. A havasokon felfelé haladva, a derült napok száma mindinkább nagyobbodik, a növények tehát több világosságban és napfényben részesülnek, de azért a levegő nem igen melegszik fel, minélfogva a talaj viszonylag melegebb. A talajnedvesség a gyakori ködök és harmat következtében nagyobb, a légköri nedvesség pedig gyorsan változik. Mindezekhez a havasi növényeknek alkalmazkodniok kell.

2. A jó legelő fontossága és haszna.

A legelő a gazdaságban éppen olyan fontos és szükséges, mint a szántó és a rét, sőt a hegyvidéki kiscsordának, akinek főkereseti forrását az állattenyésztés képezi, még ezeknél is fontosabb és szükségesebb. Mert munkára, haszonra és tenyésztésre egyaránt alkalmas állatokat *csakis legelőn* — még pedig első sorban jó fűtermésű hegyi legelőn — lehet felnevelni.

A népies állattenyésztés szempontjából a kiscsordára nézve főleg a *szarvasmarhatenyésztés* bírván nagy fontossággal, lássuk, hogy milyen befolyással van annak kifejlődésére a jó legelő.

Az ilyen legelőn *állandóan sarjadzó zsenge fűben* a növekedő állat a testének felépítéséhez szükséges tápanyagokat olyan mennyiségben és minőségben kapja meg, mint ahogyan azt fejlődő teste éppen megkívánja. Ez a zsenge fű a növekedő állatnak éppen olyan *természetes* és másféle eledel által kellően nem pótolható *tápláléka*, mint szopós korában az anyatej. Kellemes ízénél és jó zamatjánál fogva a legelőn állandóan jó étvágygyal eszi és mivel az egyuttal jól is emészthető, az állat testét jól táplálja; emellett a jószág a friss levegőn, az éltető napfényben való állandó szabad mozgásnál fogva, arányosan fejlődik és folyton edződik, izomzata gyarapodik, inak keményedik, csontja acélosodik, idegzete pedig erősödik.

Az a körülmény, hogy a legelőn a növekedő állat *táplálékát természetes úton* önmaga keresi meg — és nem jászolból készen kapja — legelés közben pedig az állat mellső lábaira terpeszkedve kinyulik és a nyakizom állandóan kifeszül: mindenekelőtt azt eredményezi, hogy a *nyak* formás és izmos, a *mar* alacsony és széles, a *vállak* terjedelmesek és erősek, a *hát* egyenes, feszes és széles lesz; az *ágyék* mindinkább a hátvonalba emelkedik, a *far* pedig megnyulik és a hátsó végtagoknak különösen a hegyoldalon szükséges erőteljes mozgása folytán a *csipők* kiszélesednek, a *czombok* pedig az izmok gyarapodása következtében kitelnek, megerősödnek. Az ekképen növekedő állatnál hajlott hát és *csüngő has* csak igen ritkán és kivételesen fordul elő. Az erőteljes mozgással párosult mély lélegzetvétel továbbá a *szügy* kiszélesedését és a *mellkas* jelentékeny kitágulását idézi elő. A mellkas hosszúra nyulik és dongás lesz, minek következtében az állat belső szervei,

különösen a *tüdő* és a *szív* akadálytalanul kifejlődhetnek. Azt pedig, hogy az állat *végtagjai* kifogástalanul csak a legelőn való szabad járás-kelés közben fejlődhetnek ki, mondani is felesleges. Tény, hogy a legelőn felnőtt állatok hibátlan lábaikról, fűrgé, könnyű és biztos járásukról azonnal felismerhetők. De látásuk tisztasága és hallásuk élessége sem hagy kívánni valót. És ha mindezekon kívül figyelembe vesszük még azt, hogy az időjárás különböző viszonyosságai között a legelőn felnőtt állatok nemcsak formás és erőteljes testtel bírnak, hanem amellet edzetek, munkabírók, kitartók, erős idegzetűek, a különféle betegségekre és nyavalyákra nem hajlandók, csekély igényűek, ételben és italban nem válogatósak és hogy ezen tulajdonságok következményeként tenyészképességük is kiváló: úgy a *legelőn való állattenyésztés előnye* olyan szembetűnő, hogy azok mellett az istállón való nevelés nemcsak hogy szóba nem jöhet, hanem határozottan elítélendő, egyszerűen azért, mert a növendékállatnak, hogy nehéz élethivatását gazdaságunkban betölthesse, legalább is addig, *amig teste fejlődésben van*, feltétlenül szabad mozgásra, tiszta levegőre, világosságra és mindenekfölött az éltető napfényre van szüksége, amely tudvalevőleg közvetlen behatás folytán több olyan betegség csiráját (különösen a tüdővészbacillusokat) megölni képes, amelyek egyébként a szűk istállók bűzös levegőjében és szennyes sarkaiban vidoran tenyésznek.

És amilyen fontos a legelő a szarvasmarhatenyésztésnél, éppen olyan szükséges a *csikónevelésnél*, a *juhtenyésztésnél* és a *sértéstartásnál*, sőt még a *pulyka* és *liba* felneveléséhez is legelő kell.

De bőven is látja ennek *hasznát* a gazda, mert a legelőn felnevelt és az előbb jelzett tulajdonságokkal bíró állatok után nemcsak *állandó a kereslet*, hanem azokért a vevő szívesen is ad jó árt, sőt egyik-másik darabot tul is fizeti.

A *jó legelő* fontossága és *haszna* tehát elsősorban és főleg az állatnevelésben és *tenyésztésben* nyilvánul meg.

Legelő azonban nemcsak a *növendékállatoknak* szükséges, hanem javára van az, főleg egészségi szempontból, a felnőtt, kifejlődött jószágoknak is.

Fontos továbbá a legelő a gazdaságban azért is, mert a legelő-

tetés gyakorlása aránylag *kevés munkaerőt* veszen igénybe és pedig éppen abban az időben, amikor a kisbirtokos és házanépe a gazdaság körül a legszorgosabban van elfoglalva. *Megbízható*, becsületes *pásztorok mellett* a gazdának a künnháló állatokkal tavasztól ősziig ugyyszólván alig kell törődnie. Legfeljebb ünnep- és vasárnapon, egyszer-másszor megnézi őket és sóskorpával kedveskedik nekik. A hazajáró állatok is csak korán reggel és este kívánnak némi gondozást, míg ellenben az istállón tartott jószág a család egyik felnőtt tagjának, ugyyszólván egész nap dolgot és gondot ad. Mindenesetre figyelemre méltó körülmény ez mostanában, amikor vidékenként drága pénzért sem lehet napszámot kapni. Tekintetbe veendő ez ott is, ahol magának a gazdának ugyan nincsen szüksége napszámásra, de ha mezei munkáját idejében elvégezte, házanépe láthat jó kereset után.

Mivel a *legelő gondozása nem sok költségbe kerül* és a szükséges munkálatok a szorgos mezei munkálatok előtt és után, kora tavasszal és késő ősszel elvégezhetők s mert a legelőre, *ha állandóan* jó karban tartatik, csak kevés kiadás van: az a szántóföld és kaszálóhoz viszonyítva, *aránylag jól is jövedelmez.*

Ott, ahol a *havasi vidékeken* nagy terjedelmű legelők vannak, azok jövedelmét az állattenyésztésen kívül tetemesen emelheti a tej- és havasgazdálkodás s illetve a tejtermékeknek a helyszínén való feldolgozása és értékesítése, amire hazánk egyes vidékein ujabban kiváló gondot kezdenek fordítani. A kisebb terjedelmű előhegységi és dombvidéki legelőkön pedig a *gyümölcsfatenyésztéssel* lehetne tetemes mellékjövedelmet elérni, ami a legelők gyepezetének és talajának megvédése tekintetéből is czélszerű.

A *legelő fontossága* tehát nyilvánvaló és *hasznossága* kézenfekvő. A gazdaemberre mindenképen az volna kívánatos, hogy minél több állatját legeltethesse és minél több *jó legelője legyen.* Ez a kíváncsi azonban manapság már csak a *hegyvidéken teljesülhet*, ahol a bérczes erdők rengetegje feletti nagy havasi térségeken, az azok által körülölelt széles lejtőkön, a tágas völgyekben és üde vápokban a természetadta viszonyoknál fogva a *fű uralkodik* és bujaságával minden gazdasági terményt elnyom és ahol a szántás-vetés és gabonatermelés csak merő kinlódás és haszonnal nem jár. *Népies állattenyésztésünk* igazán csakis ott

fejlődhetik és nőhet nagyra, a hegyi legelők és rétek széles és erős alapzatán.

A dombvidéken és az *alföldön* ellenben, ahol a népesség szaporodása és fokozott igényei a termőtalaj gazdaságosabb és jövedelmezőbb kihasználását teszik mindinkább szükségessé: az *állattartás* mihamarább teljesen a mesterséges takarmánytermelésre és istállózásra lesz utalva, az *állattenyésztés* és nevelés pedig a mindinkább kisebbedő legelők szűk határai közé fog szorulni.

Mindkét körülmény a *fejlődés és előrehaladás* természetes következménye, amely szükségszerűen arra utal, hogy egyfelől az alföldön és dombvidéken *a mesterséges takarmánytermelést és istállózást* a lehetőségig *fejlesztzük*, az állattenyésztés és neveléshez mulhatlanul szükségelt legelőterületek fütermését — áldozatot és költséget nem kimélve — megsokszorozzuk, ott pedig ahol legelők egyáltalán nincsenek, nem szerezhetők, vagy nem létesíthetők, legalább kifutókról gondoskodjunk. Másfelől, hogy *népies állattenyésztésünk sulypontját* a hegyvidékre helyezzük és evégből az ottani *legelőket sürgősen javítsuk meg* és állandóan gondozzuk, hogy annak természetes és állandóan bő kutforásává váljanak. És mivel — miként mindennek — úgy a gazdaságnak is leggyorsabb és legbiztosabb fejlesztője a *szükség*: ha elkésve is, népünket *az fogja észre-téríteni*. Kénytelen-kelletlen be fogja látni, hogy a legelők rendeltetése elsősorban *az állattenyésztés* és nevelés kell hogy legyen és ennek rovására nem lehet azokat önzésből, vagy haszonlesésből mindenféle állatokkal tulzsufolni és állatokat csak azért tartani, hogy azok a közös páskumon ingyen eltengődjenek, továbbá, hogy *csak a jó karban levő* és okszerűen használt legelők felelhetnek meg tulajdonképeni rendeltetésüknek.

3. A legelők beosztása.

1. *Keletkezésük szerint* a legelők két csoportba oszthatók:

a) *Természetes legelők* azok, amelyeknek gyeptakarója emberi beavatkozás nélkül jött létre.

b) *Mesterséges legelők* ellenben azok, amelyek előzetes talajmívelés és magvetés útján létesültek. Mindkettővel foglalkozni fogunk.

2. *Használatuk tartamosságát* tekintve, vannak állandó, változó és időszaki legelők.

a) *Állandó legelők* azok a természetes uton keletkezett, avagy mesterségesen létesített gyepterületek, amelyeknek művelési ága belátható időn belül nem fog megváltoztatni s illetve gyeptakarójuk évégből nem fog eltörötni, legfeljebb csak 1—2 évre megjavítás céljából. Minket különösen ezek érdekelnek. Ide tartozik a legelő-erdő is.

b) *Változó legelők* azok, amelyek előre megállapított forduló szerint felváltva legelőnek és szántónak használatnak. Ezekkel nem foglalkozunk.

c) *Időszaki legelők* az olyan területek, amelyek rendszeren más haszonvételi célra szolgálnak és csak azután használatnak rövid ideig legeltetésre. Ezekről e helyen röviden megemlékezünk.

A *szénafüvek és rétek* őszi és tavaszi legeltetése igen el van terjedve, de a legtöbb helyen a kellő elővigyázat és körültekintés hiányán többlet árt, mint használ.

Az *őszi legeltetés* indokolt az egykaszás szénafüveken, ahol a sarjtermés lekasználása nem fizeti ki magát és a legeltetésre szükség van, de megengedhető a kétkaszás réten is, ha az őszi hosszú és meleg, továbbá ha a rét talaja jó és nincsen felázva. Minden körülmények között azonban gondosan ügyelni kell arra, hogy a tél beálltával a kaszáló vagy rét ne legyen teljesen lerágva, mert ezen esetben a legeltetés nagy ártalmára van (azért, mert a növény levélzet, meleg és napfény s illetve az áthasonítás feltételei hiányában, gyökértövébe akkor már nem gyűjthet elegendő tartaléktápanyagot a jövő év tavaszára és emiatt növekedésében elmarad és csak későn és gyengén fog megindulni).

Kellő elővigyázat mellett a *tavaszi legeltetés* is megengedhető és különösen indokolt az istállózott marha helyes táplálkozása tekintetéből, mert kedvezően befolyásolja a száraz takarmányról a zöldtakarmányra való rögtöni átmenetnek a szervezetre való káros hatását. Ha a legeltetés eléggé kötött talajon és száraz időben *tulterheltetés nélkül* nem sokáig tart, úgy a szénatermés mennyiségére alig gyakorol befolyást, mert az igen korai füvek a lekaszálasig amúgy is kikorhadnak. Ha pedig a rét lekaszálás után nyomban finoman elosztott érett trágyát kap, úgy a legeltetés még

hasznára is válik, mert a lerágott fű dúsabban sarjadzik, tömöttebb és finomabb lesz. A rét gyepezetében és talajában a *kiméletlen legeltetés által* okozott sérüléseket azonnal kell orvosolni s illetve a feltaposott helyeket kapával, gereblyével, boronával el kell egyengetni, fűmaggal beszórni, lehengerelni, vagy lapáttal levergetni. A száraz, sovány talaju rétek (szénafüvek) tavaszi legeltetése általában mellőzendő.

Tarlólegelő többféle van. A *gabonatarló* gyengén mivelt, silány talajon rossz legelőt ad; jól mivelt jó talajon meg kevés legelni való van. A letört kalászt, kihullott szemet a sertések és juhok értékesítik a legjobban. Tengeri vagy *törökbuzatarlón* s illetve csutkaföldön az elhullott szemet és csutkadarabokat czél-szerű sertésekkel felszedetni. Ahol a kórót nem vágják le, ott a leveleket szarvasmarhával és juhhal legeltetik le. A *dohánytarló* a juhoknak ad legelőt, melyek a dérfonyasztotta sarjhajtásokat lecsipdesik. A répa, burgonya és *káposztaföldeken* a hulladékot a sertések szedik fel legjobban. A csicsókának dértől csipett leveleit a juh eszi meg, a gumókat pedig legjobb tavasszal sertésekkel értékesíteni.

Az *ugar* csak ott ad és pedig gyenge legelőt, ahol nem helyesen mivelik. A gyér növényzetet a juh csipdesi le, a sertés pedig a rovarálczák és magvak után tur.

A *vetéseket*, ha sűrűk és megdőlésüktől kell tartani, télen fagyos földön, vagy tavasszal száraz időben juhokkal szokták mérsékelten legeltetni, ami nem árt. De a tavaszi legeltetés szarvasmarhával ártalmas, mert a nehéz állatok sok tövet letaposnak és gyökerestől kitépnek.

Az időszaki legelőkhöz sorozható még az *erdei legelő* is, mert a rendszeresen használt erdőt nem lehet mindenkor legeltetni és itt említendő fel az erdei fák lombjával való takarmányozás is.

3. A *használat neme szerint* megkülönböztetünk: szarvasmarha-, ló-, juh-, kecske- és sertéslegelőket. Az első pedig, aszerint, hogy fejőstehenek vagy ridegmarha, illetőleg növendékjószág járja, tejelőmarhák legelőjére és gulyalegelőkre oszlanak. Ezekkel részletesebben a rendszeres legeltetésnél fogunk találkozni.

4. *Helyrajzi fekvésük* szerint a legelőket a következőleg szokás beosztani:

a) *Alföldi vagy síksági legelők*, amelyek egyáltalában a 200 m tengerszintfeletti magasságot meg nem haladó sík területeken vannak és talajminőségük szerint szárazak, nedvesek, mocsarasak, tőzegesek, szikesek és az ugynevezett homoki legelők.

b) *Dombvidéki és középhegységi legelők*, amelyek 200—600 m tengerszintfeletti magasságban a szántóföldek között, azok felett, szőlőhegyek mellett, különösen a tölgy- és gyertyánerdők tenyész-övében terülnek el és a bükkerdők övébe is felnyulnak. Ezen csoportba tartozik terület szerint a legelők nagyrésze és minőség szerint a legrosszabb, legelhanyagoltabb legelők.

c) *Magashegységi legelők*, amelyek a 600 m tengerszintfeletti magasságot meghaladva, túlnyomó részben a bükk- és a fenyőerdők tenyészeti övében, hegyi kaszálók (szénafüvek) és rétek szomszédságában fekszenek és a fatenyészet határa fölé kiemelkedő hegygerinczeket foglalják el és az örökös hó határáig terjednek. Ezek általában az u. n. *havastáji* legelők.

Ha a havastáji legelő az ember állandó lakhelye felett terül el és a *havasi gazdálkodás céljaira* szükséges kellékekkel bír, úgy az a hozzátartozó és csak nyáron lakott majorokkal, szállásokkal, ugyszintén kaszálókkal, esetleg kisebb szántókkal, fás (erdős, ligetes, bokros) területrészekkel együtt: *havasnak* nevezetik.

A havastáji legelő és havas között tehát *különbség* van; mert utóbbi a fűtermésen kívül még bizonyos kellékekkel is bír, amik a legelőn nélkülözhetők.

A havasi gazdálkodás, vagy *havasgazdaság* célja pedig a havas fűtermésének legeltetéssel való kihasználása és annak a legelő állatok teste és tejtermékei által való értékesítése. Tehát kereseti ág.

Minden havas egy külön gazdasági egésznek képez és a nyári időny alatt egymástól és a teletető birtoktól elkülönítve, önállóan használtatik. *Külön* havasgazdaságot — illetve *havast* — pedig csak az akkora terjedelmű hegyi legelő képez, amely legalább 20 és rendes körülmények között 250 drb.-nál nem több felnőtt szarvasmarhának egész nyári eltartásához elegendő fűvet terem.

Ezek szerint tehát nemcsak a hegyi legelő és a havas, hanem a legelőgazdaság és a havasgazdálkodás között is *lényeges* különbség van.

A havasok *magassági elterjedésük* szerint — a mi viszonyainknak megfelelően — a következőleg csoportosíthatók:

1. Előhavasok (bükkrégió) 600—1200 m.
2. Középhavasok (fenyőrégió) 1200—1800 m.
3. Felsőhavasok (havasi régió) 1800 m-től az örökös hó határáig.

A használat neme szerint a havasok úgy osztatnak fel, mint a legelők.

4. A legelők kiterjedése, elosztása és jogi minősége.

Magyarországnak 1895. évi mezőgazdasági statisztikája szerint hazánk összes területe: 48,836.646 kat. hold, amiből 13%, illetve 6,361.539 kat. hold a legelő. Még a múlt század közepe táján is az állandó legelők a ország összterületének mintegy 27%-át képezték. Azóta tehát a legelőknek több mint felerésze feltöretett.

Az összes legelőknek több mint 60%-a a hazánkat körülövező hegykoszoruba esik, 25%-a pedig s illetve 1,624.000 kat. hold havastáji legelőt képez.

Tulajdonjog szerint a legelők következőleg oszlanak meg:

1. A közös, illetve közlegelők területe: 2,975.127 kat. hold, vagyis az összes legelők 47%-a.

2. A másféle korlátolt forgalmu (alapítványi, egyházi, hitbizományi) legelők területe: 650.133 kat. hold, vagyis az összes legelők 10%-a.

3. A magánbirtokot képező legelők területe: 2,736.279 kat. hold, vagyis az összes legelők 43%-a. Mindösszesen 6,361.539 kat. hold.

A közös legelők területéből pedig esik:

a) a községi közlegelőre	---	---	---	---	---	1,175.053 kat. hold
b) a közbirtokossági és volt urbéri legelőkre	---	---	---	---	---	1,615.551 " "
c) egyéb közös legelőkre	---	---	---	---	---	184.523 " "
Összesen	---	---	---	---	---	2,975.127 kat. hold.

A) A legelő megjavítása.

A legelő *rendeltetése* a fütermés, *czélja* pedig az állattenyésztés.

A *legelőjavítás feladata* tehát a legelő fütermésének mennyiség és minőség szerinti gyarapítása és hasznos berendezések léte-

sítése által a legelő állatok fejlődését előmozdítani és testi épségükről gondoskodni.

A *javítási munkálatok* a legelő terjedelme és állapota, továbbá a helyi viszonyok és körülmények szerint úgy számra, mint minőségre nézve felette változók.

Ámbár a *munkálatok egyszerűk* és a legelők karbáhozása céljából szükséges teendők ugyyszólván a dolog természetéből önként következnek, mindazonáltal azok *sikeres foganatosításához* bizonyos gyakorlat, gondos előrelátás és *nagy körültekintés szükséges*, mert különben könnyen olyan hibákat követhetünk el, amelyeket csak nehezen, csak hosszú idő alatt, vagy egyáltalán nem lehet helyrehozni.

A *munkálatok megállapításánál* és tervezésénél mindenkor figyelembe veendő a rendelkezésre álló munkaerő és költség, valamint az elérhető haszon. *Foganatosításuknál* pedig általánosságban irányadóul az kell hogy szolgáljon, miszerint elsősorban a *legsürgősebb, illetve a legtöbb hasznot* és eredményt biztosító munkálatok végzendők ott, ahol az legkívánatosabb és pedig *olyan terjedelemben*, ahogy azt a rendelkezésre álló munka és költség éppen megengedi. De nemcsak a munkálatok sorrendjét, valószínű időtartamát és hozzávetőleges terjedelmét szükséges megállapítani, hanem egyuttal meghatározandó a *kivitel helyes módja* és az arra legalkalmasabb idő, ugyszintén az, hogy az előző munkálatok rendjén *termelt anyagok* (fa, kő, hamu, trágya, stb.) a további legelőjavítások során, hol és miként lesznek célszerűen felhasználhatók.

A *legelőjavítási munkálatok* a gyakorlati követelményeknek megfelelően a következőleg *csoportosíthatók*: takarítás, telkesítés, talajvédelem, trágyázás és talajjavítás, talajmivelés, gyepesítés, közös csordaitatók berendezése, gondoskodás az állatok védelméről és szükségellátásáról, egyéb munkálatok és intézkedések.

I. Takarítás.

A legelő megjavításának *első kelléke*, hogy eltávolíttassék róla mindaz, ami a fűnövést gátolja, a gyepet rongálja, a legeltethető területeket kisebbiti és a legeltetés szabad gyakorlatát korlátozza. A mi legelőinknél ebből a tekintetből első teendő a felesleges

1. fák, cserjék és bokrok eltávolítása s illetve kezelése.

Ezen a dolgon azonban, azzal a mindenfelől felhangzó frázissal, hogy a fákat és bokrokat a legelőről ki kell irtani, ilyen általánosságban nem lehet és nem szabad tulesni, hanem azt a legnagyobb óvatossággal és körültekintéssel kell foganatositani. Mert *amilyen hasznos* egyfelől a legelőnek a felesleges fáktól és bokroktól való kitakarítása, másfelől *éppen olyan kívánatos* a fás növényzetnek gondos fentartása ott, ahol az a fűnövény elősegítése, az állatok védelme és a talajerő megóvása tekintetéből szükséges. Sőt egyáltalán *indokolatlan* a fás növényzetnek kivágása tisztán csak a legeltethető területek megnagyobbítása céljából az olyan területekről, ahol a talajerő csakis a gyepeszet kellő trágyázása és gondozása mellett tartható fenn és nincsen kilátás arra, hogy a legelőbirtokos ennek a kívánalomnak a közel jövőben megfelelni tudjon. Mert amíg a fás növényzet az ilyen lejtősebb, verőfényes helyeken megvan, addig annak talaját a *tönkremenéstől* féltetni nem kell és bizonyára helyesebb dolog ilyen esetben a fanövényzetnek fentartása, mint annak kivágása által a pusztuló területeket növelni. Inkább legyen kevesebb, de jó legelő, mint sok, de rossz. A *legelőn levő fákat* és bokrokat tehát nem szabad oktanul pusztítani és irtani, hanem azokat *észszerűen kell kezelni*.

A *kitakarítás módja és mérve* függ: az éghajlattól, a legelő terep- és talajviszonyaitól, a helynek a különböző égtájak felé való hajlásától és kitettségétől.

Ezen *körülmények mérlegelésével* és egybevetésével állapítandó meg esetről-esetre az, hogy a legelő mely részeiről és milyen terjedelemben lehet, vagy kell a fákat és bokrokat *teljesen kivágni*; hol, milyen elosztással és minő célból *hagyandók meg* azok egyenkint vagy csoportosan; hol és mennyire *lehet azokat kigyéríteni*; hol *nem szabad egyáltalán fát vágni* és hol, mi okból *van szükség* egyes helyek befásítására és tilalmazására.

A dolog természeténél fogva mindezekre részletes utbaigazítást adni nem lehet és csakis *tájékozással szolgálhatnak* a következők:

a) A *síkfekvésű és lankás területeken* a fák és bokrok ugyan teljesen kivághatók vagy kiirthatók, de kívánatos azokon is a gyep-takaró mérsékelt beárnyalásáról és az *állatok védelméről* gondoskodni. Mi végre a felnőtt fákból egyenletesen elosztva kat. holdan-

ként 5—15 darabot, vagy ilyenek hiányában a középkoru és fiatal fákból 15—30 darabot meghagyunk és amennyiben lehetséges, még minden 10 kat. holdon $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ kat. holdas facsoportot is fentartunk. Ha pedig a legelő olyan helyen (fensíkon) fekszik, amely a hideg — ugynevezett sanyaru — szelek káros hatásának igen ki van téve, akkor ezen facsoportok helyett *szélfogó pásztákat* kell meghagyni, a veszélyes szél irányára lehetőleg merőlegesen és egymástól olyan távolságra, amennyire a szelet felfogni, vagy káros hatását legalább gyengíteni képesek. Mert nem annyira a nap, hanem főleg a száraz, hideg szelek azok, amik a *legelőt kiszáritják* és a jóféle, tápdus, de védelemre szoruló nemes füveket pusztítják, az igénytelen és silány füvek elterjedését és ezek közül különösen a szőrű vagy sertefű szaporodását elősegítik. A nap éltető sugaraire, a melegre és esőre a legelő gyepezetének nagyon is szüksége van, mert azok nélkül *tápdus és zamatos* füvek nem tenyésznek.

b) A lejtősebb vagy éppen *meredek oldalakon*, ahol a gyepp megrongálásától, a talaj elkopárosodásától, csuszamlások, szakadások és vízmosások képződésétől kell tartani: a *fákat* és bokrokat *teljesen kivágni nem szabad*. Minél meredekebb az oldal és minél lazább a talaj, a pusztulás annál hamarabb következik be és pedig fokozottabb mértékben a *verőfényes*, mint az északi fekvésű helyeken, mert az előbbieken a hó gyorsabb olvadása is elősegíti a talaj lemosását és a vízmosások képződését.

Kézenfekvő dolog, hogy *ugyanazon körülmények között*, a verőfényes oldalon, ahol a talajvédelmen kívül a fű beárnyalásáról is szükséges gondoskodni, több fát és bokrot kell meghagyni, mint az északi oldalakon, ahol a gyepezet nem szorul beárnyalásra.

A *tapasztalat azt igazolta*, hogy ugy talajvédelem szempontjából, mint a fűnövés elősegítése tekintetéből *célyszerűbb a fákat* és bokrokat a kitakarítandó területen *ligetszerűen kivágni* s illetve csoportos elosztással fentartani, mint a terepviszonyok szerint különböző mértékben az egész területen kigyéríteni, mert az *árnyékban növő fű* gyér és nyurga, tápereje csekély és zamatja nincsen. A facsoportok által védett ligeteken ellenben a nap szabad behatása folytán, tápdus és zamatos füvekből álló sűrű gyepp képződik.

A *fás növényzet ligetes kivágásánál* különösen arra kell ügyelni,

hogy a fák és bokrok a *meredek* és rossz talaju *helyeken* meghagyassanak és pedig *gyérités nélkül*, teljes sűrűségükben. A sík, lankás és jó talaju helyekről ellenben egészen kivágassanak és csak ha az ilyen tisztás helyek *nagyobb terjedelműek*, szükséges holdanként néhány árnyékfát és védő facsoportot fentartani. Mert mindenütt, ahol a növényzetnek a szél ellen *állandó küzdelmet* kell folytatnia, ott az elsatnyul (degenerálódik). A *facsoportok* megvédik a talajt az elkopárosodástól, a fűvet a kiszáradás és elsilányodás ellen; elősegítik a harmatképződést és üdítőleg hatnak a környezetre.

Bebizonyított tény, hogy teljesen azonos körülmények között 100 kat. hold védtelen gyeplegelő nem terem több fűvet, mint 75 kat. hold védett terület, vagyis ligetes fás legelő. Ez a *jövő legelőgazdaság képe*, amelynek a domb- és hegyvidéken más gyakorlati megoldása nem is képzelhető. Berendezéséről alább a gyepesítésnél még bővebben lesz szó.

A nagy terjedelmű *széles hegyoldalakon* — ahol a terep- és talajviszonyok nem igen változnak — célszerű a fák és bokrok ligetes *kivágását pásztáncént úgy foganatosítani*, hogy a vízszintes s illetve a rétegvonalak irányában *meghagyandó* (és általában a fásnövény 1·5—2-szeres magasságáig terjedő) 10—20 m széles *pászták*, 3—5-ször olyan széles *közökkel váltakozzanak*. Minél lankásabb a lejtő, annál szélesebbek lehetnek a közök. A verőfényes oldalon az igen széles pásztaközökben árnyékfák is hagyandók.

c) *Nem szabad kivágni a fát*, cserjét, de még a gyombokrot sem a legelő azon részein, amelyek véderdőt vagy közgazdasági szempontból befásítandó *kopárt* és megkötendő *vízmosást képeznek* (lásd 1879. évi XXXI. t.-cz. 4. és 165. §, 1894. évi XII. t.-cz. 13. és 14. §-ait). Ezek a területrészek a legeltetés ellen tilalmazandók és a szükséghez képest befásítandók és megkötendő, mely munkálatok sikerét nagyban előmozdítják az ezen területeken netalán meglevő és bármilyen haszontalanoknak látszó bokrok, amiért is azok kiméletben részesítendő.

Multhatatlanul fentartandó a fás növényzet a legelőn levő *patakok* és *vízmosásos árkok* oldalain s illetve martjain és *azokon* *tul* is mindkét oldalon legalább olyan *széles pásztában*, mint

amilyen széles maga az árok. Ha pedig annak martjai és oldalai csusznak és szakadoznak, a pászta szélessége kétszer akkora veendő. A *legnagyobb* kiméletben részesítendő továbbá mindenféle fa és bokor a kopár, vizmosásos, szakadásos, csuszamlásos, vadvizes, köves, általában *silány helyeken* és különösen a *források körül*, ahol csak néhány fának indokolatlan és *meggondolatlan kivágása is pótolhatatlan nagy veszteség lehet*. Elégé szomoruan tapasztaltuk az utóbbi aszályos esztendőkből, hogy a fátlan, kopár legelőkön mennyire apadtak el a források és miként tűnt el a víz a patakokból. Víz nélkül pedig a legjobb legelő sem ér sokat, míg ellenben ha bővizű, ez használhatóságát és értékét tetemesen emeli. *Minél rosszabb, silányabb, hasznavehetetlenebb valamely hely*, a rajta lévő bármiféle *növényzet annál nagyobb kiméletben részesítendő*, mert annak természetszerű hivatása a talajt megkötni, megjavítani és a befásításra lassanként előkészíteni. Ilyen körülmények között tehát a gyomoknak is fontos hivatásuk van.

d) *Általánosságban* ezek volnának azok a *szempontok*, amelyek a legelőnek a fáktól és bokroktól való kitakarításánál *figyelembe veendő*k. Kiegészítjük azzal, hogy minden esetben *kívánatos a fás növényzetből inkább többet, mint kevesebbet meghagyni*, mert az elemi csapásokon (tűz, víz, vihar) kívül az emberek és állatok kártételeivel is számolnunk kell. A főlöszleges fákat és bokrokat később is lehet még kivágni, a *hiányzókat* ellenben nagyon nehéz pótolni.

A *részleteket illetőleg* még a következőkre legyünk figyelemmel:

e) *Ahol a legelőn annyi fa van*, amennyi a fűnövés elősegítése, az állatok védelme és a talajerő megóvására feltétlenül szükséges, *ott a bokrok kivághatók*. Csakis a legelőnek azon a részén, *ahol tavasszal a legeltetés megkezdődik*, hagyunk meg néhány bokrot az állatok tisztogatása céljából. Mert a sajnálatra méltó *jószág*, amely a falusi kisgazda tulzsufolt istállójában az egész télen át gondozásban alig részesült és majdnem féléven át piszokban fetrengett, *tavasszal*, amikor a legelőre kikerül, először is gazdájának mulasztását hozza helyre s illetve *alapos takarítást végez magán* és csak azután, hogy a téli kosztól, piszoktól,

korpától megszabadult és téli bundáját levetette, a kihajtás után 1—2 hét múlva nyugszik meg és lát igazán a legelés után. Addig nyugtalanul dörzsöli szarvatövéét a fiatal fákhoz; a vastagabbaknak nekidől és oldalát dörgöli; a hátát a lecsüngő ágak alá bujva, vakargatja, testének alsó részét pedig a bokrokon tisztogatja. Egy-egy jó tavaszi eső aztán a felvakart pizskot leviszi róla és az állat bőre megtisztul. Evégből tehát jó, ha a legelő ezen a részén vastag fa, vékony fa meg bokor is van. *A sertéslegelőn* a bokrok egyrésze mulhatatlanul fentartandó, hogy az állatok azok alatt pihenés közben hűsölhessenek.

f) Ott, ahol a fákban válogatni lehet, önként érthetőleg mindig az *értékesebb* és a célnek inkább *megfelelők hagyandók meg*. Elsősorban tehát a *tölgy*, mert az évszázadokig eltart; kedvezően árnyékoló, nem tulsűrű koronája van és jó makktermő években *a sertés meghizik alatta*. Ezt a célzt szolgálja a *bükk* is; koronája azonban igen sűrű árnyékot vet. Igen becses a legelőn továbbá a *kőris*, *szil* és *juharfa*; a nép azonban leginkább a *vadgyümölcs-fákat*, az almát és körtét szereti meghagyni, mert előbbinek a gyümölcséből ecetet készítenek, a vaczkor pedig dércsipés után élvezhető.

Hagyásfáknak s illetve védő- vagy árnyékfáknak azonban lehetőleg hosszúéletű, ép és egészséges, *zömök törzsű*, erős ágazatu, terebélyes és lehetőleg szabályos koronájú *fákat kell kiválogatni*. A célnek egyaránt megfelelnek a szabadon, vagy ritkás zárlatban felnőtt lomb- vagy fenyőfák. A *sűrű facsoportból* vagy zárt erdőből *kikerülő* magas, nyurga és *vékony fák* részben meghajlanak, sőt könnyen el is törnek vagy kidőlnek. Ha mások hiányában kénytelenek vagyunk ilyen *lombfákat* meghagyni, úgy azokat 1—2 év múlva, amikor a törzsükön keletkezett fattyuhajtásokból sarjadzási képességükre már következtetni lehet, alkalmas helyen 3—4 m magasságban ferdén, simán le kell vágni (leróvni) és a vágáslapot marhatrágyás agyagpéppel vastagon bekenni, vagy rászegezett deszkalappal befedni. Ez az eljárás azonban a *fenyőfélénél nem alkalmazható*, mert azok nem sarjadzanak. Ott tehát, ahol legelőalakítás céljából zárt fenyőerdő kerül levágás alá és védőfákra mulhatatlanul szükség van, az *aljfából kell* ilyeneket felnevelni, ha pedig aljfa nincsen, ültetéssel kell a bajon segíteni, még pedig

jacsoportok megtelepítése által, ami megfelelőbb és olcsóbb, mint *egyes fák* ültetése és megvédése.

A *legelő külső és belső határvonalaiba* (birtokhatár, tag és forduló határ) eső fákat, a határvonalak állandó megjelölése végett, mindenütt meg szokás hagyni.

A *legelőn meghagyott árnyék- és viharfákat* azonban, kivált a fiatalabbakat, *nem célszerű felnyesni*, sőt éppen az jó, ha földig ágasak, mert a jószág szeret az ágak közé bujni és azokkal magát legyezni. Azonkívül az ágak a fiatal fának természetes védelmet is nyújtanak a károsítások ellen, mivelégből még a körülötte levő marharágott esetleg tövisbokrokat is tanácsos meghagyni legalább addig, amíg a fa megerősödik. A *felnyesés* a fiatal fának, kivált *a fenyőfának ártalmára van* és az ilyen fát a szarvasmarha, leginkább a bivaly kitöri, a pásztorgyermekek pedig, ha könnyen hozzáférnek, lehajlják és megvagdoszák.

Ott, ahol valamely letarolt *erdő sarjhajtásait* kell legelőnyerés céljából kitakarítani és *azokból kell árnyékfákat felnevelni*, sikert csak úgy érünk el, ha az egy vagy több szomszédos tuskón lévő sarjakat mind *csokrosan*, illetve bokrétásan meghagyjuk, nem pedig csak azt az egy sarjhajtást, amelyet védőfának kiszemeltünk, mert az egyedül álló sarjat a szél és a marha könnyen kitöri.

g) Eléggyé gyakori azon eset, hogy a *legelőn* egyáltalán nincsen fa, hanem *csak* tövis (galagonya, kőkeny, csipkerózsa) és *marharágott bokor* (tölgy, bükk, gyertyán). Ezeket szemügyre vevén, látni való, hogy egyes terjedelmes bokrok közepéből, ahová a jószág szájával már el nem ér, *egy-egy hajtás már felkapott* s idővel fa lesz belőle. Árnyék- és védőfák felnevelése céljából tehát *ezeket* a bokrokat *kell meghagyni* és pedig egész terjedelmükben, csokrosan, a védőkoszorúval együtt. Ha pedig a bokrok között válogatni lehet, mindenesetre az *értékesebbekből* fogjuk az árnyék- és védőfákat felnevelni s különösen azokat hagyjuk meg, amelyeknek *levelét a jószág megeszi*, mert azok ez esetben kétszeresen válnak hasznunkra. Ha pedig csak tövisbokor van a legelőn, úgy a *galagonyából* kell nagyobb bokrokat felnevelni, hogy a verőfényes meleg oldalon a gyp korai és tulságos kiégését lehetőleg megakadályozzuk.

Ha csak lehetséges, a *verőfényes oldalon* kívánatos az árnyék-

és védőfákat egyenletesen elosztva olyformán meghagyni, hogy azok egymástól a fák 2—3-szoros magasságának megfelelő távolságban álljanak, amikor is a fákat körülkerülő árnyék a legelő egész területét, vagy legalább annak tulnyomó részét fogja naponként egyszer érinteni és eközben a gyepet üdíteni.

h) Ahol a legelőn nagyobb terjedelmű sűrű erdőrészeket kerülnek levágás alá és a kihasznált területet mesterségesen kell begyepesíteni, ott egyelőre a szükségesnél több árnyék- és védőfát hagyunk meg azért, hogy a nap a zsege füvet a laza televényben ki ne égesse és amíg a gyep nem záródik, a televényt fel ne bontsa. Az óvatosságból meghagyott felesleges fák aztán 2—3 év múlva télen, havon, a gyep megrongálása nélkül eltávolíthatók.

j) A fás növényzet kivágása úgy eszközendő, hogy a tuskó vagy csutka a legelő állatot a járás-kelésben minél kevésbé akadályozza és lábát ne sértse. Tehát szintesen sima lappal és lehetőleg közel a föld színéhez. A levágott fa tuskója ne legyen magasabb, mint a vágáslap szélessége. Kivételt képezhet a nyírfa, ahol 1 m magas tuskók meghagyása az erős sarjadzási képesség elnyomása tekintetéből indokolt. A nyírfa gyorsan elkorhadván, a tuskók néhány év múlva kicsaphatók. Cserjénél, bokornál pedig egyáltalán nem szabadna csonkát, illetve csutkát vagy tuskót hagyni, mert a marha körme igen megromlik, kivált ha a bokor ferdén lett lecsapva, ami feltétlenül kerülendő. Az ilyen csonkákat utólag kell simán a föld színe felett levágni. A gyengébb gyombokrok és cserjék jó erős irtó- vagy tövágókapával lehetőleg a gyökfővel együtt irtandók ki. Az erősebbeket is kívánatos a föld színe alatt töben kivágni; evégből azonban tövüket előbb irtókapával körül kell kapálni s aztán éles fejszével lecsapni.

k) A favágás és bokorirtás ideje ugyan a téli időszak, az erősen sarjadzó vékonyabb lombfákat, cserjéket és bokrokat azonban tapasztalat szerint, sikeresen csak úgy lehet kiirtani, ha azok nyáron kánikulában vágatnak ki (a néphit szerint a kutyák napján, illetve a juliusi holdfogyatkozáskor) a második nedvforgás idejében, amikor is a nedv a csonkában megrökönyödik és a tuskó sarjadzási képessége a legkisebb. Az esetleg mégis keletkező sarjak pedig őszig már nem tudván megfásulni, télen elfagynak. A felette

dusan sarjadzó éger-, nyír-, nyár- és fűzfajokat más időszakban sikeresen kiirtani nem is lehet. Ha azonban munkaerő hiányában a bokorirtás nyáron nem végezhető, hanem az a *téli időszakra maradt*, úgy a következő egy-két *nyáron* kell a fennebb jelzett időben, a keletkezett *sarjakat a csonkákról mulhatlanul leverni*, mert különben 2—3 év múlva a bokor a legelőn megsokszorozódik. A fenyőfélék és a *vastagabb méretű lombfák* rendszeren a téli időszakban vágatnak, de a lombafatuskókon keletkező sarjakat nyáron feltétlenül le kell csapni. Az új sarjhajtásokat különben a jószág is lerágja; pusztításukban különösen nagy mester a kecske.

1) *Hegyvidéki legelőink átka a boróka*, amely főleg a Székelyföldön sok ezer holdnyi területet áthatlan sűrűségben lep el, tövében nem ritkán arasznyi vastag moharéteggel. Helyenként ott még valóságos boróka őserdők vannak, házmagasságú törzsekkel. *Irtása kétféleképpen történik*. Perzseléssel és kivágás útján.

A *borókaperzselés* (égetés) akként történik, hogy őszszel vagy tavasszal teljesen száraz és lehetőleg szélcsendes időben (különben könnyen tűzveszély származhatik) a borókát felgyújtják, amikor is — ha az egyes bokrok közepében sok száraz avar (fű és gaz) van és azok egymáshoz közel állanak, ágazatuk és levélzetük pedig eléggé dus — a tűz rajtuk végigfut, a leveleket és a vékony ágakat leperzseli. A boróka kiszárad és 3—4 év múlva tövestől kicsavarható és elégethető. A perzselés azonban *ritkán sikerül tökéletesen*, még szalma alkalmazása mellett sem. A levélzet ugyanis a bokrok alján nem ég el teljesen s a bokrok nem száradnak ki; a vastag moharétegbe takart borókamag nem megy tönkre, sőt ellenkezőleg, az anyabokor pusztulásával mihamarább kikel. A *száraz bokrokkal* ellepett területet pedig a jószág kerülí, mert a borókának a perzselés folytán aczéلكeményességüvé vált hegyes ágai rendkívül élesen sértik, különösen testének alsó érzékeny részeit. A bokrok kisedéséig tehát a terület haszontalanul hever s mivel bevetni nem lehet, csak gyér és nem sokat erő gyepezet keletkezik rajta, de csak akkor, ha a perzselés tökéletes volt és a boróka időközben még sűrűbben fel nem ujjult. Ez az eljárás tehát nem ajánlható. Mindazonáltal alkalmaztatik ott, ahol a *borókától olcsón* akarnak megszabadulni. Ha a perzselés jól sikerült és a bokrok alja nincsen nagyon elmohásodva, tehát

a mag is elpusztulhat, az eredmény kielégítőnek mondható. Sokkal megfélelőbb és czélszerűbb a borókabokroknek *kivágás* és csomókbani elégetés által való irtása, amelynél különösen arra kell ügyelni, hogy a bokrok tövében levő vékony ágak is kivágassanak, mert különben a terület csakhamar újból elbokrosodik. Az embernyi magasságnál nagyobb bokrokat ágazatuk és lombozatuk gyértsége miatt, perzseléssel egyébként sem lehet sikeresen irtani. *Egyes vidékeken* a borókát leperzselik s aztán vágják ki és égetik el. Ez azonban kétszeres munka. A leperzselt boróka fája igen kemény, nehezen hajlik, bajos kivágni, a csupasz bokrokat pedig nehezebb felégetni.

m) A legelőn *levő fák és bokrok kivágásával* kapcsolatban multhatlanul intézkedni kell az annak rendjén *nyert faanyag eltakarítása* és mikénti *felhasználása* iránt is. Ezt a faanyagot ugyanis minősége szerint és a fenforgó körülmények és szükséghez képest, a további legelőjavítási munkálatoknál sok mindenfélre lehet czélszerűen felhasználni. Épületi fának alkalmas része esetleg felhasználható istálló, szin, karám felállítására, csordaitatók felszereléséhez, hidak javításához, kerítések létesítéséhez, határoszlopok készítéséhez stb., a vékonyabb anyag ló- és juhkosár készítéséhez, kerítéshez, karók és rőzse készítésére stb.; a bokrok s különösen a boróka felhasználhatók mételyes helyek körülkerítéséhez, ilyenek betakarásához, utjavításhoz, fedett vízlevezető sánczok és nyílt árkok, kimélyült szekérutak kitöltéséhez, főleg pedig a vízmosásos árkok megkötéséhez szükséges gátak készítéséhez stb.; a felesleges hulladék és giz-gaz elégetéséből nyert *hamu*, mint értékes trágya talajjavításra fordítható; a lombozat pedig esetleg *alomnak* használható fel. De nem szabad a pásztorokról sem megfeledkezni, akiknek különösen a havastáji vidékeken sok *tűzifa* kell egy nyáron át. Valóban *könnyelműség volna* ezen, ott a helyszínén termelt olcsó *anyagokat fel nem használni* kívált akkor, amikor azokat esetleg később máshonnan drága pénzen kell beszerezni.

n) Gondos előrelátással és körültekintéssel tehát megállapítandó, hogy a nyert faanyagokból a *további munkálatokhoz mire* és mennyire *van szükségünk*, ezt rendeltetéséhez képest fel kell használni, a *feleslegesét pedig* a legelőről elszállítani, vagy pedig az összetakarított hulladékkal együtt *elégetni*. Az égetés önként

érthetőleg *felügyelet mellett* a legnagyobb elővigyázattal foganatositandó *ugy*, hogy a legelőn fentartandó egyes védő-, árnyék- vagy viharfák és facsoportok a tüzelés által kárt ne szenvedjenek vagy esetleg a tűz a közeli erdőbe át ne terjedjen, annál is inkább, mivel az erdőtörvény (1879. évi XXXI. t.-cz.) 9. §-a szerint erdő közelében s illetve attól 100 méternyi távolságon belül, csakis az erdőégések megakadályozására szükséges óvrendszabályok megtartása mellett szabad tüzet rakni. Miért is ilyen esetben a tüzelés az illetékes m. kir. járási erdőgondnokságnak mindig előre bejelentendő.

o) A *fahulladék elégetését* czélszerű a fáktól és bokroktól *kitakarított területnek* minél nagyobb részén, *minél több kisebb rakásban*, esetleg úgy foganatositani, hogy az ágakkal és galyakkal, az egész terület egyenletesen vagy pásztánként betakartatik, miáltal a mesterségesen befűvesítendő területen a *hamu* egyenletesebben oszlik el s lehetőleg sok fatuskó megperzselődik és veszti el sarjadzási képességét, végül jórészen elégnék a kisebb gyomnövények és azok magjai is. Ezt az eljárást azonban csakis ott lehet alkalmazni, ahol a területen *fentartandó fák* és facsoportok *nincsenek*, ellenben nem élhetünk vele. Sőt a hagyásfák épségben tartására való tekintettel, a hulladékot esetleg nagyobb tisztásokra, vagy éppen a legelő szélére kell kihordani és ott elégetni. Ahol és amennyire azonban lehet, az igen *nagy rakások mellőzésével* arra kell törekedni, hogy a hulladék a kitakarított területen levő fatuskókra, *mohás foltokra*, silány helyekre felrakva, minél több csomóban égettesék el s hogy a *hamu* az égetési helyekről mulhatlanul lekapartassék és *szétszórassék*. A hulladékot akkor kell elégetni, amikor már jó száraz, a *borókabokrokat* pedig a levágás után néhány napra rá akkor, *amikor a levelek megpirosodtak*. Ennél igen fontos a bokroknak a mohafészkeken való elégetése, hogy az azokban felhalmozódott borókamag és már meglevő csemeték is elpusztuljanak.

2. Tuskó- és gyökérirtás.

Arról fennebb már szó volt, hogy a legelőn a fásnövényzet kivágása lehetőleg úgy eszközlendő, hogy a jószágot járás-kelés közben minél kevésbbé akadályozza és lábát ne sértse, és hogy ezt

— a vastagabb méretű fáktól eltekintve — némi jóakarattal és valamivel több költséggel el is lehet érni. A *vastagabb méretű fát* azonban legfeljebb csak olyan alacsony tuskóra lehet levágni, amilyen széles a vágáslap. Habár az ilyen nagy tuskók az állat lábát kevésbé sértik, mint a bokrok csonkái, a szabad járását mégis akadályozzák és jelentékenyen apasztják a legelő fűtermő területét. Miért is *eltávolításuk* feltétlenül *kívánatos*, különösen az olyan vidéken, ahol a tuskófa is jól értékesíthető és annál-fogva az annak kiirtására fordítandó munka és költség az elérhető haszonnal arányban áll. Czélszerűbb azonban a fát mindjárt tuskóstól s illetve állva *kiortani*, mert ez könnyebb és olcsóbb, mint a már levágott fa tuskóját kiszedni. Mindkét esetben előnyösen felhasználható a Magyar Mezőgazdák Szövetkezete (Budapest, V., Alkotmány-u. 31. szám) által néhány évvel ezelőtt forgalomba hozott „Faultless“-féle új amerikai *tuskóirtógép*, amely nemcsak sik, hanem dombos vidéken is jól bevált és amelylyel állítólag 40—45 cm vastag fatuskók is sikerrel és haszonnal kiirthatók. Főleg a korhadásnak sokáig ellenálló *tölgyfatuskók* kiirtása kívánatos; a néhány év alatt elkorhadó bükk- és fenyőtuskók kiszedése kevésbé fontos. *Fadús vidéken*, ahol a fa értéke csekély, a munkaerő drága és a nép szegény, a *tuskó- és gyökérirtás nem fizeti ki magát*, annál kevésbé, mert a kiásott nagy gödrök betöltése is aránylag sokba kerül és ha ez a munkálat már gyepes területen történik, azt erősen megrongálja. Az ilyen vidéken legjobb bevárni azt az időt, amikor a *tuskók* már annyira elkorhadtak, hogy egy ember csákánnyal könnyen kifordítja. A visszamaradó *gödrök*, amelyek ez esetben már távolról sem akkorák, mint a nyers tuskók irtásánál keletkezők, nyomban *kitöltendő*, a hely elegyengetendő és őszi elején begyepesítendő.

Egyes vidékeken nem várják be a tuskók ilyenmértű elkorhadását, hanem már a félig-meddig elkorhadt tuskókat fejszével széthasogatják és tövüket kicsapják. A korhadás elősegíthető a tuskó vágáslapjának befaragása által, vagy ha arra egy csomó földet teszünk s azt a közepén benyomjuk, hogy a gödröcskében a víz minél tovább megálljon. Legkésőbbben korhad el a tölgyfa tuskója, de a tölgyerdő vidékén a fa már olyan értékes, hogy a nyers tuskók irtása többnyire kifizeti magát. Az *egyéb erdei fák* közép-

vastag *tuskói* 6—12 év alatt korhadnak el annyira, hogy szét-hasogathatók, vagy kifordíthatók. Rövidebb idő alatt a túlevelűeknél, mint a lombfáknál. A korhadás gyorsabban megyen végbe a héjban maradt tuskóknál, későbbben a lehántottaknál és legkésőbbben a tűz által megperzselteknél. A vékonyabb tuskó sokkal hamarabb korhad el, mint a vastag. A kar- és lábvastagságu fenyő- és bükk-tuskók 3—5 év alatt annyira elkorhadnak, hogy fejszével könnyen kicsaphatók. A kivert tuskók a területen levő egyéb fahulladékkal együtt rakásokba gyűjtendő, elégetendő, a hamu az égetési helyekről lekaparandó és minél nagyobb helyen szét-szórandó. A *gyökerek irtása* egyáltalán csakis a tuskók kiásásával és kiemelésével kapcsolatban és csak annyiban történik, amennyiben e végből szükséges. Gyökereket külön irtani nem szokás.

3. Gyomirtás.

A legelőgazdaság szempontjából *gyomok* azok a növények, amelyek a legelő gyepezetére, vagy az állatok egészségére, esetleg mindkettőre *károsak*. Az utóbbiak a mérges és ártalmas *gyomok*, amelyek a jószág elhullását is előidézhetik. Némely gyom nem annyira az állat egészségére, mint inkább a tej minőségére és mennyiségére van rossz hatással. Az állatok a legelőn az ártalmas gyomokat *ösztonszerűleg* kerülnek ugyan és csakis tapasztalatlan (borjuk) és falánk állatok (kecske) csipnek evés közben le néhányat, de ha a legelőn kevés és rossz a fű, nemkülönben ha túl van terhelve, az *éhes jószág* nemcsak az ártalmatlan gyomokra fanyalodik rá, hanem a mérgeseket is legeli s ha az állat nagyobb mennyiséget falt belőlük, veszedelmes, esetleg járványszerű megbetegedését, sőt *elhullását idézik elő*. Minden mérges növény *zölden* ártalmasabb, mint megszáritva, de a legtöbb ilyen állapotban is veszélyes, annál is inkább, mert az állat a *szénában nem képes azokat felismerni*, miután annak illata a mérges gyomokat is átjárja.

Éppen azért, mert a jószág a gyomokat s kiváltképen az ártalmasokat, csakis a legnagyobb szükségből eszi meg s azok a *legelőn* akadálytalanul tenyészhetnek, *csakhamar* ijesztő mértékben *elszaporodnak* és a legelő fűtermését tönkreteszik. A javi-

tási munkálatok rendjén tehát egy általános és *alapos gyomirtást is kell végezni* és annak mikénti, milyen eszközökkel mely időben való foganatosítása, továbbá a munkálatok sorrendje és terjedelme iránt nemcsak szigoruan kell intézkedni, hanem azt *néhány évig következetesen be is kell tartani*, ha a gyomoktól szabadulni akarunk. A további irtás aztán már a legelőápoláshoz tartozik és néhány munkással és a pásztorok által is elvégezhető.

Miként azonban a fák és bokrok kivágásánál nagy körültekintéssel kell eljárni, úgy a *gyomnövények irtása* is bizonyos *megfontolással* és előrelátással *végzendő*, mert ahol azokra talajvédelem és kötés céljából szükség van, ott azokat sem szabad kiirtani.

A *legelőn sokféle gyom van* és irtásuk is többféleképen történhetik. Ezen füzet keretét messze túlhaladná a legelőgyomok egyenkénti leírása, kártételük külön megjelölése és a különleges irtási módok ismertetése. E tekintetben utalunk Wagner János tanárnak, a m. kir. földmivelésügyi minisztérium által kiadott „Magyarország gyomnövényei“ című könyvére. Itt csakis a gyomoknak csoportonként való rövid ismertetésére és az irtási módok általános megjelölésére szorítkozunk.

Az irtásnál *követendő eljárás* tekintetéből fontos tudni, hogy a gyom *miképen szaporodik* és meddig él. E tekintetből két csoportba oszthatók: vannak egy- és kétéves gyomok, továbbá *évelő gyomok*, amelyek tovább, sőt évtizedekig élének.

a) Az *egyéves* vagy egynyaras *gyomnövény* gyökere vékony. Husos tőkéje, tarackja, hagymája, nagyobb gumója nincsen soha. Csak egyszer fejleszt szárat, virágot, magot és miután azt elhullatta, maga is örökre elpusztul. Az egyéves gyomot tehát, a *virágjában való egyszeri lekaszálás*, lesarlózás, letörés, leverés, kiszurás *teljesen kiirtja*.

A *kétéves gyom* az első évben a föld alatt husos gyökeret, afelett pedig levélrózsát fejleszt, amely ősszel elfonnyad, a gyökér azonban áttelel és a második évben leveles szárat hajt, virágot fejleszt, magot érlel és annak elhullatása után az egész tő kipusztul. Ez is tehát *csak magból nevel utódot* és ha virágzáskor a fenti módon egyszer tönkretétetett, teljesen kipusztul.

b) Sokkal *veszedelmesebbek* ezeknél az *évelő gyomok*, mert nemcsak magról szaporodnak, hanem husos tőkét, tarackot, hagy-

mát, gumót képező tövükről és gyökereikről is nevelnek utódot. Irtásuk ennél fogva nehéz és költséges és ez nagy baj, mert a *legelőgyomok legnagyobb része évelő*. Törzsük minősége szerint megkülönböztetünk *kórós- és fás-gyomokat*. Az utóbbiak részben törpék, igénytelen kinézésűek, részben hatalmas bokrokká fejlődnek (kökény, csipkerózsa, galagonya, boróka). Ezek irtásáról az 1. pontban már volt szó. Itt már most a kórós gyomok mellett inkább csak a törpe fásgyomokról emlékezünk meg.

A *legelőgyomok irtása történhetik közvetlenül* azok lelegeltetése, levágása, leégetése, kigyomlálása, kikapálása és a talaj feltörése által; közvetve pedig: trágyázás, márgázás, meszezés, elárasztás és lecsapolás által.

a) *Legeltetés*. Több olyan, *nem ártalmas*, de nem szívesen látott *gyom van* különösen a kaszálókon, amelyek a korai, *erős legeltetést* és tiprást *nem tűrik* és azért idővel kipusztulnak. Ilyen a mi hegyvidékünkön már szerfelett elhatalmasodott serte vagy szórfű, amelyet zsenge korában a ló, szarvasmarha és különösen a juh nem vet meg, de később mindenféle jószág kerüli. A szórfű elterjedésének lehetőleg gátat vetendő, igen kívánatos az ilyen területeknek éveken át következetesen, *kora tavasszal* való erős lelegeltetése és megtapodása. Pusztítását a legeltetés közben elhullatott trágya is elősegíti, kivált ha rendszeresen szétteregettetik. A juh zsenge korában az igliczet is lelegeli.

b) *Levágás, kiszurás*. Az *évelő gyomok* az egy-kétszeri levágás által ugyan nem igen irthatók ki, mert a gyöktörzsből ismét kihajtanak, de van közöttük számos olyan is, amelyek, ha néhány éven át, évenként 1—2-szer *virágzás előtt* (amikor legdusabbak) *lekaszáltatnak*, annyira kimerülnek, hogy végre is kipusztulnak és a jobbféle növények által elnyomatnak. Ha tehát azt tapasztaljuk, hogy az évelő gyom már az 1—2-szeri lekaszálást is *megsínyli*, az eljárást a következő években június és augusztus hó első felében meg kell ismételni, mert ott, ahol az sikerre vezet, ez a gyomirtás legegyszerűbb és legolcsóbb módja. Egyebek között ilyen módon eléggé sikeresen irtható: a zászpa, sisakvirág, harangvirág, aszat, bogács, bábakalács, szerbtövis, iringó, kökörcsin, fűtej, lórom, rozsnok, nyilas- és nyulrekettye, sasharaszt, szeder, málna, áfonya, havasi rózsza, hanga, repcsán.

c) *Leégetés*. Az igen sűrűn álló fás gyomnövények levágása bajos lévén, azok *felégetését* is meg lehet kísérelni. A dolog könnyebb, ha a száraz gyom előbb petróleummal lesz beprecskelve. Az ismételt leperzselés folytán pusztul a *szőrű* is, mert a hamu a talajt javítja, ott pedig, ahol a talaj javul, a szőrű idővel meghátrál és helyét jobbféle füveknek engedi át.

d) *Kigyomlálás*. Azokat a gyomokat, amelyeknek sekély vagy mély, de erős gyökérzetük van, *kigyomlálás*, kitépés, kiszakítás *által irthatók* sikeresen. A munkát legcélszerűbb tavasszal, vagy tartós esőzés után végezni, amikor a talaj mélyen van beázva. Ha a gyom szurós, kesztyűt kell huzni, ha pedig a dolog kézzel nem megy, arravaló keskenyágu hajlott vagy kampós villát, villás kapát, villás ásót, irtó- és csákánykapát lehet használni. Ilyképen pusztítható: a sisakvirág, zászpa, aszat, rekettye, szeder, málna, havasi rózsza, áfonya, repcsán, gyalogbodza, kikerics, kolonczos-bajnócza, repcsény.

e) *Kikapálás, kiásás*. Az *élő gyomok* irtása különösen ott, ahol már nagyon elszaporodtak, azok kikapálása, kiásása *által eszköz-lendő*. Számos olyan gyom van, amelyet sikeresen csakis így lehet kiirtani.

f) *Talajfeltörés*. Egyes esetekben pedig — főleg a *tultrágyázott helyeken*, ahol a gyomnövények (különösen a fehér üröm, lapu, csalán, lósóska) gyakran mesés bujasággal hatalmasodtak el — azokat csakis a talaj teljes *felkapálása*, feltörése, kitakarítása, alapos megmunkálása és mesterséges begyepesítése által lehet sikeresen kipusztítani. Ilyen esetekben célszerű a talajt 1—2 évig mivelés alatt tartani és csak azután begyepesíteni.

g) *Trágyázás*. A gyomnövények *közvetett irtásának* leghatásosabb módja a trágyázás. Az elsilányodott talajban igen sok olyan gyom terem, amely ezáltal pusztul; ezek az ugynevezett trágyakerülő gyomok. Ilyen elsősorban a már többször említett szőrű, a nyilas- és festőrekettye, az áfonya, hanga, repcsán, havasi rózsza és sok más, igen elterjedt káros legelőgyom. Leghathatósabb a *juhtrágya* és a *trágyalé*, de a marhatrágya is nagyon hasznos. Hatásuk rendkívül fokozódik Thomas-szalak és superfoszfát egyidejű alkalmazása által. A fahamu e tekintetből is nagyon becses.

h) *Meszezés*. A *savanyu televényes* talajokon előforduló gyom-

növények hathatós *irtószere a mész*, akár mint égetett mész, akár mint mészkörtörmelék, vagy *márga* nyer alkalmazást. A *márgázás* folytán a nyilasrekettye vagy kardélűfű is nagyon pusztul. (Mocsári gólyahir, boglárkafélék, közönséges sóska).

i) *Leccsapolás által* különösen a sás, szittyó, kákafélék és általában a feles talajnedvességet kedvelő gyomok pusztulnak (boglárka, gólyahir, sóska), viszont pedig számos gyom a tulságos nedvességet, a talajnak hosszabb ideig való elárasztását nem tűri. (Áfonya, havasi rózsza, hanga, repcsán, fűtej, gyombér, orbánczfű, arnika, aszat, bábakalács, utilapu).

Mindenesetre ahol költséges, nagyobb mérvű gyomorítás szükséges, 1—2 évi kísérletezés helyén van.

4. Kőszedés.

A legelőt gyakran nagy területeken kisebb-nagyobb mennyiségben, helyenként azonban nem ritkán a járhatatlanságig ellepő *kövek származási helyét* csakis akkor kutatjuk, ha azok a legelőt időszakonként elárasztják és tőlünk telhetőleg iparkodunk a bajt gyökerében orvosolni. Ha *sziklák elmálásából*, lavinajaratokból, pusztuló hegyoldal omlásából, csuszamlásokból kerülnek oda, úgy esetleg lehet azokat megfelelő *védőfal* létesítése által a legelőtől távol tartani. Vagy ami gyakoribb, ha vízmosásos árokból származnak, úgy abban az összegyűjtendő kövekből görgetegfogó *fenékgátakat* létesítünk. Ha pedig a rendelkezésünkre álló eszközökkel a bajt elhárítani nem tudjuk és a legelőnek a kövekkel való elárasztása *gyakori* és nagymérvű, úgy jobb a kőszedéshez hozzá sem fogni, mert a területet legeltetni amúgy is alig lehet.

A kőszedést a legelő *legjobb* részén ott kezdjük, ahol az a legtöbb haszonnal jár és a hol újabb elárasztástól nem igen kell tartani. Az ettől veszélyeztetett részeket csak másodsorban vesszük figyelembe.

A kőszedés rendszerint csak a *mozgó*, guruló és a talajba nem mélyen beágyalt, tehát csákánynyal és vasruddal kiemelhető kövekre terjed ki. Ahol azonban a legelő igen *értékes* és a nagyobb költség is indokolt, ott a ki nem emelhető köveket *szét kell verni*, a nagyobbakat *szétrobbantani*, vagy pedig körül- és aláásás által *elsülyeszteni*. Ahol pedig *faragásra*, illetve

műszaki czélokra *alkalmas* nagyméretű kövek vannak, azok kitermelését legjobb az illető vállalkozóra bízni.

A kövek összegyűjtésénél és eltakarításánál különösen arra kell ügyelni, hogy a legelő *gyepeze*te minél nagyobb kiméletben részesüljön és a kiemelt kövek helyén származó *gödrök* nyomban betöltessenek.

A legelőn termelt kövek a helyi viszonyok és körülményekhez képest sok mindenféle czélra *használhatók fel*: elsősorban is a legelőn levő kisebb-nagyobb gödrök, keletkező vizmosások és kimélyült uthelyek *kitöltésére*, amik aztán földdel betakarandók, megtrágyázandók és begyepesítendőek. A nagyobb vizmosás árkokban *fenékgátak* készítésére. A csordaitatóknak berendezendő *források* és patakfejeknek száraz fallal való *körülkerítésére*, különösen ha azok befásítása is szükséges; forrásfoglalásra, itatóhely feltöltéséhez, sártalanításához. A havasgazdálkodáshoz tartozó *kaszálok* és szántók körülkerítésére. A havasi legelőkön szükséges *építkezésekre* (istálló, istállószin, pásztorkunyhó, tejgazdasági épületek, sajtpincze). *Földcsuszamlások* megakadályozására szolgáló tám- és védőfalak létesítésére. Határköveknek. Utóépítéshez és kavicsoláshoz. Vízet összegyűjtő (szívó) és vizet elvezető fedett sánczok kitöltéséhez. *Alagcsövezésre*. Patak fenekén vízduzzasztó gátak (itatógöbék) létesítésére. Esetleg mészégetésre. Kőfaragásra. Különféle műszaki czélokra. A községben való építkezésekhez.

Azokat a köveket, amelyeket magán a legelőn a fenti czélokra nem használhatunk fel, legczélszerűbb szárazfal alakjában a *legelő külső határvonalain* és a legelőt tagokra és fordulókra osztó *belső határvonalakon* felrakni. Az összegyűjtött köveket magán a kitakarított területen *kisebb csomókban* felrakásolni nem jó, mert a rakások sok helyet foglalnak el, a csordát *járásában* akadályozzák és már 2—3 év alatt széthányatván, *ujbóli összerakásuk szükséges*.

Ha a kövekkel egyáltalán *nem tudunk mit csinálni*, úgy czélszerűbb azokat, miként a külföldön is teszik, a kitakarított területnek egyes rossz minőségű részein, több négyzetöl terjedelmű helyre *összehányni* és ezekbe a rakásokba aztán *kőrísfasuhángokat* ültetni, amelyek ezen „Murger“-eknek nevezett kőrakásokban jól tenyésznek és a minden három évben lenyesendő ágaik, a szarvasmarhának és juhnak jól *lomtakarmányt* szolgáltatnak.

A kőszedés *költségei* teljesen, vagy legalább nagyrészen fedezhetők, ha a kövek építkezésre, faragásra vagy más műszaki célokra, esetleg mészégetésre alkalmasak és azokra a községben szükség van, vagy messzebb vidékre is elszállíttatnak. Ezen esetben legcélszerűbb a köveket lehetőleg a *legelő alján*, a szállító ut mellett ölbe rakni, ami az értékesítést is megkönnyíti. De akkor is, ha a kövek bárcsak részben a legelőn lesznek felhasználva, azok már az összegyűjtés alkalmával rendeltetési helyükre szállítandók és ott felrakásolandók. (Folyt. köv.)

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK.

HIRDETMÉNY.

93156/I/A/3. sz. — A folyó évi őszi erdészeti államvizsgálat október hó 30-án s az erre következő napokon fog a fennálló szabályzat értelmében Budapesten megtartatni.

Budapest, 1911. évi szeptember hó 11-én.

M. kir. földmivelésügyi miniszter.

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

FELHÍVÁS

a „gr. Tisza Lajos“, a „Wagner Károly“, az „Erzsébet királyné“, a „Luczenbacher Pál alapítvány“-ból és a „Faragó Béla“-féle alapítványból kiosztandó segélyek ügyében.

Az Országos Erdészeti Egyesület fenn megnevezett öt jótékony alapítványából a folyó évi segélyek ez évi december hóban osztatnak ki. Az elsőnek a kamataiból az olyan önhibájukon kívül szorult helyzetbe jutott magyar erdőtisztek és erdészeti altisztek nyerhetnek anyagi támogatást, kik az Országos Erdészeti Egyesületnek első belépésüktől kezdve mostanáig legalább öt éven át

tagjai voltak s mint ilyenek, tagsági kötelezettségeiknek eleget tettek. A második alapítványból pedig az olyan erdőtishti és erdőaltishti özvegyek és árvák nyerhetnek segílyt, kiknek férje, illetőleg atya az Országos Erdészeti Egyesületnek állandóan és szintén legalább öt éven át tagja volt és tagsági kötelezettségét teljesítette. A harmadik alapítvány segélyeért olyan elhalt magyar erdőtiszték árva leányai folyamodhatnak, kik az egyesületnek halálukig s szintén legalább öt évig tagjai voltak és tagsági kötelezettségeiknek eleget tettek. A negyedik alapítványból hasonló feltételek mellett erdőtishti özvegyek és árvák, az ötödikből erdőtiszték és altiszték árvái nyernek segílyt.

Ezen feltételekhez képest felhívjuk tehát az érdekelteket, hogy hiteles okmányokkal felszerelt **bélyegtelen** folyamodványukat legkésőbb folyó évi november hó 10-ig az Országos Erdészeti Egyesület titkári hivatalához (Budapest, V., Alkotmány-utca 6. szám, II. emelet) nyújtják be.

A folyamodványban kitüntetendő: az élvezett fizetés vagy nyugdíj és nevelési pótlék összege, az összes gyermekek száma, kora és foglalkozása, nemkülönben az, hogy azok részesülnek-e máshonnan segélyben (alapítványi hely, ösztöndíj, állami erdőtiszték gyermekeinek nevelését segítő alap stb.).

Budapest, 1911. évi szeptember hó.

A titkári hivatal.

KÜLÖNFÉLÉK.

Az osztrák birodalmi erdészeti egyesület tagjainak látogatása, amelynek budapesti részéről már lapunk legutóbbi számában részletesen beszámoltunk, a programnak megfelelően folyt le. A vidéki kirándulások és a herkulesfürdői vándorgyűlés lefolyását részletesen csak következő számunkban ismertethetvén, annyit mégis már most is közölhetünk t. olvasóinkkal, hogy vendégeink úgy az érintett városok, mint szaktársaink részéről a legelőzékenyebben fogadtatva, a látottak által úgy szakbeli, mint általános értelemben a legteljesebb mértékben kielégítve, sőt megelégedve

utaztak vissza hazájukba, aminek ismételten adtak kifejezést. A tanulmányut a két állam erdészeti egyesületei között eddig is fennállott nagyrabecsülést és kollégiais tiszteletet még bensőbbé és maradandóbbá tette.

Az ákácdfa monografiája. Valóban értékes művel gazdagodott erdészeti irodalmunk *Vadas Jenő* erdészeti főiskolai tanár, miniszteri tanácsos ilyen című tartalmas könyvének megjelenésével, amely az Országos Erdészeti Egyesület „Deák Ferencz” alapítványából 100 arannyal lett jutalmazva.

Igen szerencsés megoldás volt az ákácdfa életét, sorsát ilyen önálló, összefüggő egésznek képező monografialis mű keretében bemutatni. E könyvet olvasva éppen úgy kielégítheti tudományszomját az elvont dolgok iránt érdeklődő tudós, mint az elméleti tudással nem sokat törődő gyakorlati erdőgazda; egyaránt tárgyalja e mű az idevonatkozó s legmodernebb alapon folytatott tudományos kísérletek eredményét, valamint felöleli mindazon gyakorlati fogásokat, melyeket jeles erdészeink a gyakorlati életben máris *sikerrel* alkalmaznak.

Az általános részből lapunk első részén mutatóványt közlünk. Ezt követi az ákác tűzetes ismertetése. Fájának, kérgének anatómiai szerkezetét eddig nem ismert részletességgel tárgyalja, nemkülönben

TRENCSEN-TEPLICZ

A források nem kell sem lehűteni, sem fölmelegíteni. Szállodák fürdőikkel egybeépítve. Egész évben nyitva. Nagyszerű tavaszi kurák. Olcsó pensiók! Festői hegyvidék. **Millió új építkezések.** Új nagyszálló. Új fürdők. **Házikurák.**
:: hoz : iszapszétküldés. ::

Prospektust küld a fürdőigazgatóság.

Egyesületünk t. tagjai messzemenő kedvezményekben részesülnek. Bővebbet az Erdészeti Lapok 1911. évi XI. füzeté tartalmaz, illetőleg a fürdőigazgatóságtól
:: lehet megtudakolni. ::

**500 év óta
gyógyítanak
köszvényt,
csúzt stb.**

**Rádiumos
kéneshőviz-
(36-42°C.) és
iszapfürdői**

külön-külön fejezetet szentel a törzs, az ágazat és korona, a rügy, a lombozat és levél, a virágzat és virág, a termés és mag leírásának. Meg kell jegyeznünk, hogy a leírást mindenütt jól sikerült képek, ábrák egészítik ki. Igen érdekes fejezetben számol be az ákácza táplálkozásáról s egyes részeinek kémiai összetételéről. Hangsúlyozza az ákáczfának közismert igénytelenségét, de egyszersmind rámutat arra az eddig figyelemre nem méltatott körülményre, hogy összes fafajaink közül az ákáczzal vonjuk el a talajtól a legnagyobb mennyiségben a *hamualkotórészeket*. Értékes kísérleti adatok felsorolásával egészíti ki a biológiai részt, rámutatva az ákácznak azon gyakorlati fontossággal bíró sajátosságára, hogy a levegő szabad nitrogénjét gyökérgumóiban élő baktériumok segítségével képes felhasználni: vagyis jó talaj híján képes *levegőből* is élni.

Ugy az állatországból, mint a növényországból eredő ellenségeit tüzetesen ismerteti. Itt találjuk többek között az Etiella Zinckenella Fr., ákáczmolypille leírását, melynek ismerete ezuttal annál is inkább fontos ránk nézve, mert tudomásunk szerint ez a molypille a sikvidéki ákáczosok magtermését ezidén is tönkretette.

Az ákácza műszaki tulajdonságainak leírásánál rendkívül érdekes összehasonlító táblázatokat közöl, amelyek mind az ákácza kiválóságának legmegbízhatóbb bizonyítványai. Használhatósága ugyszólván univerzális.

Terjedelmes részt szentel az ákáczerdők telepítése és felujtásának. Éppen napjainkban bir kiváló fontossággal e fejezet, amikor a kopár, futóhomokos és vízmosásos területek beerdősítése a közel jövőben nagyobb lendületet veend.

A vetőmag gyűjtésétől, beszerzésétől kezdve a fiatalosok gondozásáig, ápolásáig minden mozzanat alapos tudással, ritka szakértelemmel s a leglényegesebb gyakorlati fogások közreadásával van feldolgozva s bátran elmondhatjuk, hogy az ákáczneveléssel foglalkozó szakértársaink, ugyszólván nem nélkülözhetik ezt a művet.

Függelék gyanánt közli az ákácza magyarországi elterjedését, értékesítési viszonyait a nevezetesebb fogyasztási helyeken, a Coburg hercegi erdőkre összeállított fatermési táblák kivonatát, a királyhalmi erdőőri szakiskola erdejében a fiatal ákáczosok fatömegének felvételérc vonatkozó kísérleti felvételeket, végül az ákáczfára vonatkozó történeti s egyéb régi adatokat.

Az egész mű 236 oldalra terjed, ezenkívül 10 művésziesen kiállított műmelléklet és 14 táblázatos kimutatás, 36 szövegközti ábra disziti, illetve egészíti ki. Megrendelhető az Országos Erdészeti Egyesületnél. Ára az egyesület tagjainak 6, másoknak 8 K.

A bródi vagyonsközség tölgyfaeladása. A szávamenti tölgyesekből évenként még kihasználásra kerülő vágások faanyagának eladása iránt megtartott versenytárgyalások sorát f. é. szeptember hó 15-én a bródi vagyonsközség nyitotta meg. A megtartott faeladás alkalmával eladásra került 607.37 kat. hold kiterjedésű 26 vágásterületen összesen 2,059.148 koronára és 50.675 m³ tölgy-műfára becsült 10.135 drb. tölgytörzs. A jelzett becsárral szemben összesen 3,222.583 korona vételár, vagyis 1,163.435 korona, tehát 56.5% felülfizetés éretett el. *)

A faeladás iránt már hónapokkal előbb felette nagy érdeklődés mutatkozott, az eladás napján pedig feltűnően sok fakereskedő jelent meg Vinkovczen. Összesen 40 fakereskedő cég nyújtott be 41 ajánlatot, de ezek közül vevő csak 8 cég lett, feltűnő vételárakat ajánlván az egyes megvett vágások faanyagáért.

A 26 vágás közül 20 vágást három cég vásárolt meg és pedig a fakereskedelmi r.-t. (*Holzhandels Aktien-Gesellschaft*) nevű bécsi cég 10, összesen 641.136 K-ra becsült tölgyfavágást, amelynek vételára fejében 998.140 K-t, a *Drach* Mórítz junior nevű cég 5, összesen 645.150 K-ra becsült vágást, amelynek fejében 984.025 K vételárt ajánlott meg.

A két fakereskedő cég mindazokat a vágásokat vásárolta meg, amelyek faanyaga elsősorban fűrészáru-termelésre alkalmas, mert az első cégnek Zágrábban és Vinkovczen két nagy gőzfűrész van s mind a két cég még a múlt faeladási idényekből sok rönkövel és kész fűrészáruval rendelkezik s így a fűrészáru-kereskedelmet a maga részére óhajtaná biztosítani s a fűrészáru-termelésre alkalmas faanyag tölgyvágások megvételével a versenyt is mérsékelni akarja, hogy ezáltal fűrészáru termékeinek értékét biztosítsa.

Wolfner S. budapesti cég 5, összesen 353.187 K-ra becsült tölgyfavágás anyagát vásárolta meg s vételáruk fejében 585.000 K-t ajánlott meg. Ezen vágások faanyaga nagyméretű kádárfa terme-

*) A m³ műfa átlagos tőára 63.6 K. Szerk.

lésére alkalmas. A nevezett cég, hogy a nagyméretű kádárfákban s nevezetesen fenékdongákban mutatkozó hiányt pótolja, kénytelen volt az ilyen választék termelésére alkalmas tölgyfaanyagért magas vételárakat megajánlani.

Ezen eredmények után ítélve, biztos kilátás van arra, hogy a m. kir. kincstár részéről folyó évi szeptember hó 28-ára kiírt tölgyfaeladás is kedvező eredménnyel fog végződni, amennyiben még nagyon sok fakereskedő cég faszükségletét nem biztosította s a folyó évben a horvát-szlavon beruházási alap javára értékesítendő vágások faanyaga az eladásoknál már hiányzik, holott pedig ezek voltak azok a vágások, amelyekből a legnagyobb fakereskedő cégek eddig faszükségeiket fedezték. *Bokor Róbert.*

A szobanövények ápolása. Ilyen czimen látott napvilágot egy kis kézikönyv, amely hivatva lesz jó tanácsokkal szolgálni mindazoknak, akik otthonukat szobanövényekkel, virágokkal ékesítik. Nem egy szaktársunk foglalkozik előszeretettel a növények ápolásával s így mindenesetre hasznát látja belőle, mert e kis mű egyaránt tárgyalja a növények igényességét, átültetését, öntözésének mértékét, ápolását, nemkülönben betegségeit és ellenségeit. Szerzője: *Csérer Gyula*, Zombor város főkertésze. Megszerezhető a "Pátria" szakkönyvkereskedésében (Budapest, IX., Üllői-ut 25. szám) 1 korona 40 fillérért.

Az ember és a kutya. *K. Nagy* Sándornak, az Orsz. Állatvédő Egyesület tiszteltbeli elnökének műve, III-ik bővített kiadásban megjelent. Az új adatokkal gazdagított mű természetes, népies modorban ismerteti a kutyákkal való helyes bánásmódot, az ebtartási szabályokat, a felesleges kutyák okozta károkat és az ebadó célzserű voltát, továbbá a veszettség okait, tüneteit és az ellene való védekezés módját, közben pedig idézi az összes törvényes rendelkezéseket. Megjelent az Orsz. Állatvédő Egyesület kiadásában. (Budapest, IX., Ernő-utca 11—13.) Ára 1 korona.

"Bosnyák földön". Irta: dr. *Eöttevényi Nagy Olivér*, kassai kir. jogakadémiai tanár. A mű célja megismertetni Bosznia és Herzegovina történetét, közjogi helyzetét, valamint közgazdasági, néprajzi, társadalmi és kulturális állapotát. Érdeklődő szaktársaink e 200 oldal terjedelmű művet Moson vármegye könyvnyomdájában (Magyaróvár) szerezhetik meg. Előfizetési ára 3, bolti ára 4 K.

Halálozás. *Kárácz István* m. kir. erdőtanácsos, a tótsóvári m. kir. erdőhivatal főnöke és az Országos Erdészeti Egyesületnek régi alapító tagja, m. hó 24-én, életének 59. és hivatalos működésének 38. évében hirtelen elhalálozott. A tótsóvári erdőhivatal szeretett főnökének haláláról külön gyászjelentést adott ki. Béke hamvaira!

VÁLTOZÁSOK ÉS KITÜNTETÉSEK AZ ERDÉSZETI SZOLGÁLAT KÖRÉBŐL.

(Kérjük az uradalmak t. vezetőségeit, hogy erdőtisztzi létszámukban beálló változásokról bennünket levelező-lapon értesíteni sziveskedjenek.)

A Személyem körüli minisztérium ideiglenes vezetésével megbízott magyar miniszterelnököm előterjesztésére *Koch* Ferencz nyugalmazott főerdőőrnek sok évi hű szolgálata elismeréseül a koronás ezüst érdemkeresztet adományozom.

Kelt Bad-Ischlben, 1911. évi augusztus hó 22-én.

FERENCZ JÓZSEF s. k.

GRÓF KHUEN-HÉDERVÁRY KÁROLY s. k.

*

A m. kir. földmivelésügyi miniszter a kincstári erdészeti orvosok létszámában dr. *Saad* András m. kir. kincst. erdészeti orvost a VIII. fizetési osztályba m. kir. kincstári erdészeti főorvossá, dr. *Tartoll* János és dr. *Füley* László m. kir. kincst. erdészeti orvosokat pedig a IX. fizetési osztályba m. kir. kincst. erdészeti orvosokká nevezte ki.

*

A m. kir. földmivelésügyi miniszter *Sziklay* Lajos m. kir. erdőtanácsost állandó nyugalomba helyezte.

*

A magyar királyi földmivelésügyi miniszter *Godhard* József m. kir. erdőmérnököt állandó nyugalomba helyezte.

*

Kassa sz. kir. város törvényhatósága a belügyminiszter ur hozzájárulásával 2 erdőtisztjét: *Barcs* Kálmán és *Rhédey* József főerdészeket főerdőmérnökökké léptette elő.

*

Majláth Gusztáv Károly v. b. t. t., erdélyi püspök *Urbán* Gyula püspökségi urad. főerdészt főerdőmérnökké nevezte ki.

*

A kalocsai érseki uradalom központi erdőgyakornoki állására ideiglenes minőségben *Ujváry* Géza erdőmérnökgyakornok neveztetett ki.

ERDÉSZETI RENDELETEK TÁRA.

34209/1911. F. M. sz.

Utasítás

(valamennyi törvényhatóságnak és törvényhatósági joggal felruházott városnak, alispánnak, közigazgatási bizottságnak és közigazgatás erdészeti bizottságnak, kir. kulturmérnöki hivatalnak, m. kir. gazdasági felügyelőségnek, kir. erdőfelügyelőségnek és m. kir. állami erdőhivatalnak s a beszterezsei m. kir. erdőigazgatóságnak).

Az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-ának, valamint az 1894. évi XII. t.-cz. 13. és 14. §-ának hatálya alá eső kopár, futóhomokos és vízmosásos területek összeírásánál, törvényes kijelölésénél, a területek gazdasági állapotának javítását célzó gazdasági és műszaki munkálatok tervezésénél, elrendelésénél és végrehajtásánál s az állami támogatás igénybevételénél követendő eljárás tárgyában.

Az az eljárás, mely eddig a kopár, futóhomokos és vízmosásos területek gazdasági állapotának javítását célzó törvényes határozatok végrehajtása tekintetében követetett, nem vezetett olyan eredményre, mely a ráfordított idővel, munkával és az állam által nyújtott támogatás mértékével kellő arányban állana.

Ennek oka egyrészt abban keresendő, hogy mivel a kopár, futóhomokos és vízmosásos területek talajának megkötése és javítása a körülményekhez képest más és más okból válhatik szükségessé s különben maguk a vonatkozó törvényes határozatok is más és más hatóság vagy hivatal ügykörébe utalják az eljárás kezdeményezését és lebonyolítását, ennél fogva olyan egységes eljárás, mely a sikert kellően biztosítaná, ki nem fejlődött, dacára annak, hogy mindegyik idevágó törvényes határozatnak célja végeredményben ugyanaz és a cél elérésére szolgáló eszközök is megegyeznek.

Az ügy egységes intézésének hiánya folytán előfordult, hogy egyes vidékeken a több oldalról indított eljárással sokkal nagyobb területek vétettek egyszerre munkába, hogysem azt a rendelkezésre álló munkaerővel jól elvégezni lehetett volna; más helyen a természeti viszonyok folytán összefüggő területeken a munkálatok sorrendje nem vágott össze, miután a megállapítás más eljárások rendén történt; vagy már elrendelt munkálatokat kellett felfüg-

geszteni amiatt, mert kitűnt, hogy ezek sikere csak más területek gazdasági állapotának előzetes megjavítása mellett remélhető.

Hiányosnak bizonyult az eddigi eljárás helyenként abban a tekintetben is, hogy a területeknek kijelölése nem történt kellő gondossággal s kivált, hogy az érdekelt birtokosok nem világosítottak fel eléggé a kopár, futóhomokos és vizmosásos területek törvényes kijelölésének és a szükséges gazdasági és műszaki teendők elrendelésének céljáról és következményeiről, az igénybevehető állami támogatásról; vagy nem tanítottak ki az elrendelt munkálatok foganatosításának módjára nézve oly mértékben, hogy ekként maguknak a kellően meggyőzött és felvilágosított birtokosoknak jóakaratu közreműködése is biztosított volt.

Ezekhez járult, hogy az elrendelt munkálatok helyes foganatosításának szakértő irányítására és ellenőrzésére hivatott személyzet sem állott elég számban rendelkezésre, aminek következtében helyenként a különben is terhes és kockázatos munkálatokat nagy áldozatok árán megismételni kellett.

Mindezeknek a hiányoknak lehető pótlása és a kopárfásítás ügyének sikeresebb szolgálata érdekében szükségesnek találtam, hogy a követendő eljárást — az eddig alkalmazott szabályok hatályon kívül helyezése mellett — egységesen újra szabályozzam s másfelől arról is gondoskodjam, hogy az állami támogatás, ugy az elrendelt gazdasági és műszaki teendőkhöz szükséges pénzsegélynek és a facsemetéknek adományozása tekintetében, valamint a birtokosok részére szükséges szakértői tanácsadás és vezetés tekintetében, az eddiginél nagyobb mértékben és célszerűbb módon legyen szolgáltatható.

Mivel a kopár, futóhomokos és vizmosásos területek gazdasági állapotának javítását célzó teendők tulnyomó részben az erdőgazdaság munkakörébe tartoznak s különben is ezeknek a területeknek tulnyomó része az erdőtörvény 165. §-ában foglalt határozatok alá esik és a törvényesen kijelölt területeknek tulnyomó része állami erdészeti kezelésbe kerül: ezért a kopár, futóhomokos és vizmosásos területek folytatólagos összeírásánál, kijelölésénél, a szükséges gazdasági és műszaki munkálatok elrendelésénél és foganatosításánál, valamint ellenőrzésénél és állandó nyilvántartásánál, nemkülönben az állami támogatás szolgáltatásánál

elsősorban az 1879. évi XXXI. t.-cz. 28. §-a alapján szervezett kir. erdőfelügyelőségek, az 1898. évi XIX. t.-cz. 8. §-a alapján szervezett m. kir. állami erdőhivatalok és az 1890. évi XIX. t.-cz. 4. §-a alapján szervezett beszterczei m. kir. erdőigazgatóság*) közreműködését kívánom igénybe venni.

Nevezetesen a kir. erdőfelügyelőség lesz hivatva arra, hogy az alább megnevezett hatóságok és hivatalok által szolgáltatott és egyszersmind a saját részéről megszerzett adatok alapján a törvényesen kijelölendő kopár, futóhomokos és vízmosásos területeket összeírja; a kijelölésre s a szükséges gazdasági és műszaki teendők elrendelésére, az állami támogatásra és a terület jövő gazdasági kezelésére vonatkozó javaslatot a m. kir. állami erdőhivatal, szükség esetén a kir. kulturmérnöki hivatal, vagy a m. kir. gazdasági felügyelőség közreműködésével kidolgozza, a javaslatot illetékes helyen előterjeszse s az ügyet az egész eljáráson átvezesse s végül, miután a javaslatban tárgyalt valamennyi kérdés jogerős határozattal elintéztetett, a határozatot végrehajtás, illetőleg a végrehajtásban való közreműködés végett az arra hivatott hatóságnak és illetőleg hivatalnak alkalmas formában rendelkezésére bocsátja.

Ehhez képest a kopár stb. területekre vonatkozó törvényes határozatok végrehajtása tekintetében jövőre semminemű érdemleges intézkedés a kir. erdőfelügyelőség közreműködése nélkül nem tehető; az eljárás pedig, bármily okból vagy célból váljék is szükségessé valamely kopár stb. terület gazdasági állapotának javítása, kizárólag a kir. erdőfelügyelőség javaslata alapján indítható meg.

A törvényhatóságoknak (törvényhatósági joggal felruházott városoknak) tehát utasítaniok kell a közigazgatási bizottságot, illetőleg a járási főszolgabírókat és ezek útján a r. t. városokat és a községeket, hogy a kopár, futóhomokos és vízmosásos területekre vonatkozó bejelentéseket ezentúl javaslattétel végett az illetékes kir. erdőfelügyelőséghez irányítsák.

*) A beszterczei m. kir. erdőigazgatóság kezelése alatt lévő területekre nézve a m. kir. állami erdőhivatalok feladatát az erdőigazgatóság, a m. kir. járási erdőgondnokságok feladatát pedig az erdőigazgatósághoz tartozó érdekelt m. kir. erdőgondnokság teljesíti.

Ep így kell eljárniok a kir kulturmérnöki hivataloknak, gazdasági felügyelőségeknek és állami erdőhivataloknak is; vagyis, ha olyan kopár, futóhomokos vagy vizmosásos területről szereznek tudomást, amelynek kijelölése iránt a jelen utasítás értelmében kell intézkedni, erre vonatkozó értesítéseiket az eljárás megindítása céljából szintén az illetékes kir. erdőfelügyelőséghez kell intézniök s egyszersmind a kir. erdőfelügyelőség részére a kopár, futóhomokos vagy vizmosásos területre vonatkozólag előterjesztendő részletes javaslatához szükséges adatokat, terveket, költségvetéseket is meg kell küldeniök.

Ezekkel kapcsolatosan szükségesnek tartom egyszersmind nyomatékosan hangsúlyozni, hogy az új eljárási szabályok megállapításával bizonyos irányban gyorsítani is kívánom ugyan a fölmerülő feladatok megoldását, de a fő súlyt inkább arra helyezem, hogy a kopár stb. területek visszahódítását a gazdasági kultúra számára, az érdekelt birtokosoknak, hatóságoknak és szakhivataloknak tervszerű együttműködése és az állam támogatása *lépésről-lépésre való folytonos és sikeres előrehaladással teljesen biztosítsa*, még pedig anélkül, hogy az érdekelt birtokosok gazdasági ereje, valamint a közigazgatás és az állami adminisztráció munkaszolgáltatása tulhajtott mértékben igénybe vétetnék.

Egyáltalán nem kívánom tehát, hogy a kopár stb. területeknek kijelölése, vagy a szükséges gazdasági teendőknek teljesítése az egyes törvényhatóságok területén *rohamosan egyszerre mindenütt folyamatra tétessék és tulhajtott mértékben szorgalmaztassék*, mert ennek előreláthatólag az lenne egyéb hátrányok mellett a következője, hogy a meggyőzhetlenül sok területre kiterjesztett munkákat tervszerűen beosztani, szakszerűen és sikeresen fogantatani alig lenne lehetséges.

A cél elérését ennél jobban fogja elősegíteni, ha a hatóságok és szakhivatalok már az elkopárosodás stb. veszélyének kitett területeket szemmel tartják, a bajok keletkezésére a birtokosok figyelmét idejekorán felhívják és a bajok elharapódzásának megakadályozására őket kellően kitanítva, az ilyenkor még aránytalanul kevesebb fáradságba és áldozatba kerülő orvoslás elmulasztásának komoly következményeire figyelmeztetik.

Ahol azonban a kíméletlen használat, valamint az ápolás el-

hanyagolása következtében, vagy a kedvezőtlen termőhelyi viszonyok s esetleg ehhez járuló elemi csapások folytán oly állapotok jöttek létre, amelyek a törvényes beavatkozást nemcsak megokolták, hanem magának a birtokosnak jól felfogott érdekében elodázhatalanná is teszik, ott, kivált ha mások érdekeit fenyegető veszélyek elhárításáról és károk megakadályozásáról is kell gondoskodni, a törvényes eljárás megindítását már nem szabad halogatni.

Az ilyen területekre nézve az eljárást gyorsan le kell bonyolítani, hogy a produktív munka idővesztéség nélkül mielőbb megkezdhető legyen; a szakértők javaslata alapján elrendelt munkákat pedig a lehető legnagyobb gonddal és kitartással kell teljesíteni mindaddig, míg a területek gazdasági állapotának megjavítása valóban sikeresen be nem fejeztetett.

Nagy súlyt helyezek arra is, hogy a javaslatok s ezek nyomán a kijelölésre, valamint a szükséges gazdasági és műszaki teendők elrendelésére vonatkozó határozatok mindenkor helyszini vizsgálat alapján az érdekelt birtokos kívánságainak és észrevételeinek meghallgatásával és lehető figyelembevételével hozassanak meg és oly módon szerkesztessenek, hogy az illető területre nézve minden kérdésben kellő felvilágosítást nyújtó adatokat s kellően foganatosítható gazdasági rendelkezéseket tartalmazzanak s emellett az állami támogatás módozatairól és mértékéről is tájékoztassanak, úgy, hogy a létrejött határozatok megfelelő alakba öntve, mint a területeknek teljes gazdasági (erdősítési, talajkötési, illetőleg javítási) tervei legyenek a birtokosnak és a szakértői közreműködést nyújtó állami hivataloknak és az érdekelt hatóságoknak kiadhatók.

A javaslat minden részletére jogerőssé vált határozatok, illetőleg az ezek alapján készített kopárjavítási (futóhomok- vagy vizmosás-megkötési) tervek az olyan területekre vonatkozólag, amelyek a határozat értelmében állami kezelésbe vétetnek, illetőleg amelyeken az elrendelt gazdasági és műszaki teendők az állami erdőhivatal személyzetének szakértő közreműködésével lesznek a határozat értelmében foganatosítandók, a szakértői közreműködés szempontjából való végrehajtás végett az illetékes m. kir. állami erdőhivatalnak lesznek kiadandók; a többi területre nézve ellenben az illetékes kir. erdőfelügyelőségnek.

Ezenkívül kiadandó lesz a jogerős határozat alapján készült

kopárjavítási terv (futóhomok- vagy vizmosás-megkötési terv) az érdekelt birtokosnak illetőleg birtokosoknak alkalmazkodás végett.

Végül ezeknek a terveknek egy-egy példánya az illető községi előljáróság őrizetébe lesz adandó, hogy a tervek így mindig rendelkezésre álljanak az illetékes hatóságoknak, melyek a határozatok végrehajtására felügyelni tartoznak; s épügy rendelkezésére álljanak továbbá az érdekelt kir. kulturmérnöki hivataloknak, illetőleg gazdasági felügyelőknek, akik a kopár stb. területek jókarba helyezésének ügyét alkalomszerűen szintén figyelemmel kísérni tartoznak.

Ha azonban valamely különleges műszaki vagy gazdasági munka végrehajtásával a kir. kulturmérnöki hivatal, vagy a m. kir. gazdasági felügyelőség bizatik meg, a terv egy példánya közvetlenül neki is ki fog adatni.

A fentebbiekben tervezett egységes eljárásnak részletes szabályait a következőkben állapítom meg.

I. FEJEZET.

Az eljárásnál figyelembe veendő törvényes határozatok.

1. §. A kopár, futóhomokos és vizmosásos területek gazdasági állapotának megjavítását czélzó intézkedések elrendelésére a következő törvényes határozatok nyújtanak alapot:

a) Az 1879. évi XXXI. t.-cz. (erdőtörvény) 165. §-a elrendeli, hogy oly kopár területek, melyeken hegyomlások, hó- vagy kőgörgöttegek megakadályozása, szélvész és vizek rombolásának, valamint a futóhomok továbbterjedésének meggátlása végett a talaj megkötése közgazdasági szempontból szükséges, beerdősítendőek s azontul (mint véderdők) a 2. §, illetőleg (mint állandóan fentartandó erdők) a 4. § szerint kezelendőek.

b) A (mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló) 1894. évi XII. t.-cz. 14. §-a viszont elrendeli, hogy a korlátolt forgalmu birtokokon létező kopár területek, melyek befásításra alkalmasak és más módon okszerűbben nem használhatók, záros határidő alatt befásítandók.

c) Ugyancsak az 1894. évi XII. t.-cz. 13. §-a akként rendel-

kezik, hogy vízmosásos és vízmosás veszélyének kitétt területeken a legeltetés egészben vagy részben eltiltható; ha pedig a létező vagy keletkező vízmosások másnak birtokát is károsítanák vagy kárral fenyegetnék, a szükséges óvintézkedéseket, esetleg ezen területeknek záros határidő alatti befásítását a hatóság elrendelheti s meg nem egyezés esetén a költségek viselése tekintetében az érdekelttség arányában határoz.

d) Végül a (vízjogról szóló) 1885. évi XXIII. t.-cz. 55. §-a szerint vízmosások keletkezésének megelőzése végett oly területek birtokosai, mely területeken vízmosások képződhetnek vagy már létező vízmosások tovább fejlődhetnek, a baj elhárítására alkalmas és a hatóság által evégből elrendelt gátlásokat, fonásokat és beültetéseket záros határidő alatt végrehajtani tartoznak. Nagyobb munkákat igénylő vízmosások megszüntetésének költségeihez mindazok hozzájárulni tartoznak, kik a javításból hasznot huznak, illetve kik az okozható károk által veszélyeztetve vannak.

2. §. Ámbár a kopár, futóhomokos és vízmosásos területek — jellegzetes gazdasági állapotukra való tekintettel — majdnem kivétel nélkül az erdőtörvény 165. §-ának hatálya alá lennének sorozhatók, mégis a kopárkijelölés céljának és összes vonatkozásainak figyelembevételével:

a) az 1894. évi XII. t.-cz. 14. §-a alapján jelölendők ki a korlátozott forgalmu birtokokon azok a mezőgazdasági művelés alatt álló területekkel körülvett kisebb területrészek, amelyek a szomszédos területekre nem veszélyesek, befásításra azonban alkalmasak s haszonhajtókká csak ekként tehetők;

b) az 1894. évi XII. t.-cz. 13. §-a alapján jelölendők ki azok a vízmosásos vagy vízmosás veszélyének kitétt területek, amelyek szintén a mezőgazdasági művelés alatt álló területek között területek el;

c) minden más esetben az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-a alapján indítandó meg a kijelölési eljárás.

3. §. Olyan esetekben, midőn valamely vízmosásos terület megkötésével kapcsolatosan a vízlefolyás szabályozása céljából nagyobb mértékű vízrendezési munkálatok fogantatásáról kell gondoskodni, vagy ha ez a rendezés idegen érdeket is érint, a jelen utasítás értelmében megtartandó kijelölési eljárás lebonyolítása

után, vagy — sürgősség esetén — ezzel párhuzamosan a vízjogi engedélyezési eljárás is foganatosítandó.

4. §. A kopár stb. területek kijelölésénél azok az elszigetelten különálló, teljesen terméketlen területek, amelyek még erdőtenyésztésre sem alkalmasak, mindenik eljárásnál mellőzendők; ha azonban másféle kopár stb. területben fordulnak elő, ennek helyszinrajzán feltüntetendők.

Hasonlóképen nem vonandók a jelen körrendelettel szabályozott eljárás körébe az erdők nyilvántartási törzskönyvében szereplő erdőterületekből keletkezett kopár, futóhomokos és vízmosásos területek sem, mert ezeknek újra beerdősítése az erdőtörvény 4. és 5. §-ai alapján is elrendelhető és el is rendelendő. Ezért, ha a kir. erdőfelügyelőség ilyen kopár területekről tudomást szerez, az újra beerdősítés elrendelése, illetőleg szorgalmazása iránt a szükséges intézkedést, egészen függetlenül az itt szabályozott eljárástól, az erdőtörvény előbb említett 4. és 5. §-a alapján azonnal megtenni köteles, különösen akkor, ha ez a szomszédos kopár stb. területeken foganatosítandó munkálatok szempontjából bármi tekintetben kívánatos.

5. §. A kopár stb. területek kijelölésénél, valamint a hatósági rendelkezések végrehajtásánál szükséges szakértői teendők elvégzésére az 1898. évi XIX. t.-cz. 12. §-a nyújt alapot, amely szerint a m. kir. állami erdőhivatal, az illető közigazgatási erdészeti bizottság felhívására a működési köréül kijelölt törvényhatóságban, illetőleg törvényhatóságokban, a közigazgatás körében előforduló erdészeti szakteendőket is teljesíteni köteles.

Ezen az alapon s egyszersmind az említett t.-cz. végrehajtására vonatkozó 15217/1899. F. M. számú körrendelet 72. §-ának g) és i) pontja alapján a közigazgatási erdészeti bizottságok felhívhatják s kívánatos, hogy a jelen utasítás vétele után azonnal és pedig egyszersmindenkorra fel is hívják az illetékes m. kir. állami erdőhivatalt, hogy a kopár, futóhomokos és vízmosásos területek kijelölésénél, valamint a kijelölési határozatban elrendelt hatósági intézkedések végrehajtásánál szükséges szakteendőket — az említett törvény végrehajtásából folyó hivatalos teendőkkel megfelelően összeegyeztelve — elvégezzék.

Megjegyzem, hogy a kopár stb. területek jókarba hozatalának

közérdekű voltánál fogva ilyen ügyekben a m. kir. állami erdő-hivatalok eljárási költségeinek megtérítését, még ha erre a 15217/1899. F. M. számú végrehajtási rendelet 75. §-a alapot nyújtana is, mellőzhetőnek tartom.

6. §. A beerdősítésre törvényesen kijelölt kopár stb. területek további kezeléséről ugyan a fentebb idézett törvényes határozatok közül kifejezetten csak az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-a rendelkezik, elrendelvén, hogy a kijelölt területek beerdősítésük után vagy (mint véderdők) a 2. §, vagy (mint állandóan fentartandó erdők) a 4. § szerint kezeltessenek; mindamellett ugyanez a szabály alkalmazandó azokra a vizmosásos vagy kopár területekre is, amelyeknek befásítása az 1894. évi XII. t.-cz. 13. vagy 14. §-a alapján rendeltetik el.

7. §. Azok a kötött forgalmu birtokokhoz tartozó kopár stb. területek, amelyek az 1898. évi XIX. t.-cz. 1. §-ának a)–g) pontjai alá tartozó birtokos (kis- és nagyközség, volt urbéres birtokosság, törvényhatóság, törvényhatósági joggal fölruházott város, vagy rendezett tanácsu város, egyházi testület, vagy egyházi személy, köz- és magánalapítvány, hitbizomány, közbirtokosság, vagy az 1879. évi XXXI. t.-cz. 17. §-ának hatálya alá eső részvénytársulat) tulajdonát képezik, mulhatatlanul állami kezelésbe adandók és rendszeres gazdasági terv szerint kezelendők; s csupán az állami kezelés kötelezettsége alól menthetők fel abban az esetben, ha tulajdonosuk törvényes engedély alapján egyéb erdőbirtokát is saját külön szakértő érdőtisztjével kezelteti.

8. §. A birtokos kérelmére állami kezelésbe veendő azok a magántulajdont képező területek, amelyek az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-a, illetőleg az 1894. évi XII. t.-cz. 13. és 14. §-a szerint befásításra hatóságilag kijelöltettek; továbbá azok az itt említett törvényszakaszok hatálya alá nem tartozó területek is, amelyeknek befásítását a birtokos önként határozza el. Az ekként állami kezelésbe vett kopár területek birtokosai kötelesek az erdősitést a földmivelésügyi miniszter által jóváhagyott részletes terv szerint foganatosítani és a beerdősített területeket az 1879. évi XXXI. t.-cz. 2. §-a, illetőleg 4. §-a szerint (vagyis véderdőképen, illetőleg állandóan fentartandó erdőképen) kezelni; s erre nézve,

valamint a kivetendő kezelési költség fizetésére nézve, az állami kezelésbe vétel kérésekor kötelező nyilatkozatot kiállítani.

9. §. A birtokosok állami kezelésbe adott területük kezeléséért, akár törvényes kötelezettségből folyólag, akár saját kívánságukra történt is az állami kezelésbe vétel, az 1898. évi XIX. t.-cz. 19—22. és 24. §-ai alapján kivetendő és beszedendő kezelési költséget tartoznak az államnak fizetni, *azonban ezen kezelési költség fizetésének kötelezettsége alól indokolt kérelmük alapján a törvény 23. §-a szerint egészen vagy részben felmenthetők*, de csak úgy, ha kimutatják, hogy a kezelési járulékot csak anyagi megerőltetéssel tudnák megfizetni.

Elengedhető pedig a járuléknak:

a) *teljes összege*, ha a birtokos hosszabb időn át semmi jövedelemre sem számíthat kopár stb. terület után;

b) *negyedrésze, fele vagy háromnegyede* — a körülményekhez képest, — ha a birtokos kopár stb. területének jövedelme csekélyebb, hogy sem abból az adón, erdősítési és más szükséges költségeken felül a járulékot is fedezhetné.

10. §. Azok a kopár stb. területek, amelyek az 1898. évi XIX. t.-cz. 1. vagy 2. §-a értelmében állami kezelésbe vétetnek, ha csak birtokosuk más, szintén állami kezelésben lévő területeinek őrizetére külön személyzetet nem tart, az említett törvény 14. §-a alapján a többi állami kezelésbe vett erdő és kopár területre létesített közös erdőőri szervezetbe sorozandók.

Az őrzési költséget az erdészeti bizottság részben vagy egészben elengedheti.

11. §. A fentebbi szakaszokban említett törvényes határozatokból következik, hogy mindazok a kopár stb. területek, amelyekre nézve a véderdőképen, illetőleg állandóan fentartandó erdőképen való kezelés kötelezettsége jogerős határozattal kimondatott, az erdők nyilvántartási törzskönyvébe felveendők és pedig a befásításra törvényes eljárással kijelölt kopár stb. területek a kijelölési határozat jogerőre emelkedésével; a birtokosok által önként befásítottak pedig a befásítás megtörténte után.

12. §. Mivel a kopár stb. területek kijelölése és a gazdasági állapotuk megjavítását célzó fásítási és más gazdasági és műszaki teendők elrendelése nem az erdőállomány szaporítása végett

hanem kizárólag abból az érdekből történik, hogy a kopár, futóhomok és vizmosás okozta károk és veszélyek elháríttassanak s egyszersmind maguknak a kopár stb. területeknek termőképessége is lehetőleg helyrehozassék és ekként ezek a haszonhajtó területek közé visszahódíttassanak, ehhez képest az ilyen területeknek az erdők állományába való felvétele a közérdekre való tekintettel csak a közvetlenebb felügyelet gyakorlása kedvéért történik, azonban végleges érvényűnek nem tekinthető; vagyis, ha a beerdősített kopár stb. területek veszélyes jellege idővel egészen megszűnik s talajuk más gazdasági művelésre állandóan alkalmassá válik, akkor a birtokos kérelmére a közigazgatási erdészeti bizottság előterjesztést tehet hozzám az ilyen területeknek az erdők törzskönyvéből való törlése és amennyiben állami kezelésbe voltak véve, az 1898. évi XIX. t.-cz. 6. §-a alapján az állam által kezelt erdők és kopár területek sorából való törlése iránt is.

13. §. A kopár, futóhomokos és vizmosásos területek birtokosainak állami támogatásban való részesítése, az elrendelt gazdasági és műszaki munkálatok foganatosítását illetőleg, az 1879. évi XXXI. t.-cz. 177. §-ában foglalt határozatok és az állami költségvetés keretében évről-évre nyert felhatalmazások alapján történik és pedig a következő módzatok szerint.

1. Csemeték adományozásával.

a) A kopár stb. területek befásítására szükséges csemetét, ha a birtokos erre igényt tart s egyszersmind rá is van szorulva az állami támogatásnak erre a módjára, az állam *ingyen*, vagyis a termelési költségek elengedésével bocsátja a birtokos rendelkezésére, vagyis a birtokosnak csak a csemeték kiszedésével, csomagolásával és a vasúthoz való szállításával járó (együttesen ezer drb. csemete után 1 koronájával számított) költséget, valamint a vasuti szállítás mérsékelt költségeit kell viselnie.

b) Ha a kir. erdőfelügyelőség igazolja, hogy a birtokost még az a) alatt említett költségek is nagyon megterhelnék, a csemete a birtokoshoz legközelebb eső vasuti állomáson díjtalanul, vagyis egészen ingyenesen adatik át úgy, hogy a birtokosnak csak a csemetéknek a vasuti állomásról való elszállításáról kell gondoskodnia.

c) A csemete adományozást igénybevenni kívánó birtokosnak

kötelező nyilatkozatot kell kiállítani arra nézve, hogy a rendelkezésére bocsátott csemetéket igénybe veszi és illetőleg, hogy megérkezésük után a csemetéket *azonnal* kiváltja (az adományozás feltételéhez képest felszámított költségeket utánvétel útján megtéríti és a vasuti szállítás költségeit a csemeték átvétele alkalmával megfizeti), a kiváltott csemetéket késedelem nélkül elszállítja és az erre vonatkozó rendelkezések szerint gondosan elülteti; ha pedig az odaszállított csemetéket netán mégis elmulasztaná átvenni, vagy késedelmesen venné át, akkor az ebből származó költségeket és kárt megtéríti.

d) Az a birtokos, aki a kopár, futóhomok vagy vizmosásos terület befásítására adományozott csemetéket netán más czélokra használja fel, vagy a részére megküldött csemetéket elfogadhatók nélkül visszautasítja, jövőre ilyen kedvezményben nem részesülhet.

2. A csemeték ingyenes adományozásán kívül a birtokosok anyagi helyzetükhöz, a befásítási vagy más talajjavítási és kötési (gátlási) stb. munkálatokhoz szükséges fuvar és kézimunkaerő mértékéhez, valamint a fásítás közérdekű fontosságához képest kat. holdanként megállapított pénzsegélyben is részesülhetnek.

a) A pénzsegély a birtokos kérelmére rendszerint a kopár stb. területen foganatosítandó fásítás elrendelésével kapcsolatosan kat. holdanként állapittatik meg s azt a birtokos *utólagosan, annak a területnek arányában veheti fel, amely területen az elrendelt fásítást valóban foganatosította.*

b) Az állami kezelésbe adott területek birtokosai részére akkor, ha a mostoha viszonyok közt foganatosítandó s közérdekből is sürgős erdősités a birtokos kedvezőtlen anyagi helyzete miatt másként nekézésegekbe ütköznék, az engedélyezett pénzsegély kivételesen már a munkálatok teljesítésekor *előzetesen* rendelkezésére bocsátatik.

c) Pénzsegélyben részesülhetnek a birtokosok oly esetekben is, ha a vizmosások (vagy futóhomok) megkötése czéljából költséges gátlások, fonások s más ilyen műszaki munkálatok válnak szükségessékké s rendeltetnek el. Az előírányzott költségek mértékéhez és az érdekelt birtokosok teherviselési képességéhez, valamint a munkálatok közérdekű fontosságához mérten megállapított

pénzsegély a munkálat felügyeletével megbízott hatóság (a vármegye alispánja), vagy a munkálatot foganatosító hivatal (a m. kir. járási erdőgondnokság) által közvetlenül a felmerült kiadások fedezésére fordíttatik.

d) Kivételes esetekben, nevezetesen, ha olyan kopár stb. területnek befásításáról kell gondoskodni, melynél a munkálat gondos és szakszerű foganatosítására a fenforgó körülményekhez képest (nagy károk vagy a fenyegető veszély miatt) nagy súlyt kell helyezni a munkálat programmszerű gyors foganatosítását is közérdekből szorgalmazni kell s emellett a birtokos helyzete különben is nagyobb mértékű anyagi támogatást tesz szükségessé: a befásítási munkálatot az összes szükségletek közvetlen fedezése mellett az állam saját szakközegeivel foganatosíttatja.

e) A pénzsegélyben való részesítést a birtokosok utólagosan is kérhetik, ha kopár, futóhomok vagy vízmosásos területükön a szükséges munkálatokat a lefolyt évben sikeresen foganatosították. Az az összeg ugyanis, amely az állami költségvetésben ily célra engedélyezett hitelösszegeből az év végére megmarad, a költségvetési év végével utólagosan osztatik ki a birtokosok támogatására.

14. §. A kopár, futóhomokos és vízmosásos területek gazdasági állapotának megjavítását célzó tevékenység támogatására és előmozdítására szolgálnak az erdősírtési jutalmak, amelyekért azonban a birtokosok rendszerint csak olyan erdősírtésekkel versenyezhetnek, amelyeket 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-ában körülírt kopár, vízmosásos vagy futóhomok-területeken *állami pénzsegély igénybevétele nélkül* foganatosítottak.

De olyan kivételes esetekben, midőn a birtokos a munkálatokat különös gondossággal és sikerrel, rendkívül nehéz viszonyok között foganatosította s azokkal fontos közérdekeket sokszorta nagyobb mértékben elégíti ki, mint amennyire saját érdekeit előmozdította, ezentul az állami pénzsegélyben részesülő birtokosok is részt vehetnek a versenyben.

15. §. Az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-ának a) pontja és illetőleg az 1875. évi VII. t.-cz. 6. §-ának c) pontja a beerdősített kopár, futóhomokos és vízmosásos területek ideiglenes adómentességét állapítja meg. Az utóbbi elrendeli, hogy az erdősírtések a másnemű mivélésre tartósan nem használható területeken, jelesen :

futóhomokon, köves vagy vízmosásos silány szántóföldeken vagy legelőkön, erdei kopár tisztásokon az erdőítés *befejezésétől kezdve*, az erdőítés nehézségéhez és költségéhez mérten 20—40 évig *adómentesek*; mely idő letelte után ily területek akkori minőségük szerint megadóztatandók. (A letarolandó erdőtalaj újra befásításával a kedvezmény nem jár.) A változás, melyen az adómentesség alapszik, annak *bekövetkezésétől számítandó egy év alatt az adóhivatalnál bejelentendő*, különben az adómentességi igény elenyészik.

16. §. *Az egységes eljárás biztosítása érdekében szükséges, hogy a birtokosok a kopár, futóhomokos vagy vízmosásos területek kijelölésére, jókarba hozatalára, további fentartására, kezelésére, az állami támogatás bármely módozatának igénybevételére stb. vonatkozó törvényes határozatok végrehajtása körében bármely tárgyú kérelmüket, bejelentésüket és észrevételüket az illetékes kir. erdőfelügyelőség útján terjeszszék elő.*

Ez történhetik írásban, de szóbelieg is jegyzőkönyv felvételével.

Azoknál a birtokosoknál, akiknek erdő- vagy kopár területe állami kezelésben van, a kérelem stb. előterjesztését az illetékes m. kir. állami erdőhivatal (m. kir. járási erdőgondnokság) közvetítheti.

II. FEJEZET.

Eljárás a kopár, futóhomokos és vízmosásos területek összeírásánál és a kijelölési javaslat előkészítésénél.

A) *Adatok szolgáltatása a kir. erdőfelügyelőség részére.*

17. §. A kopár stb. területek összeírásában és a kijelölési javaslat előkészítésében mindazok a hatóságok és hivatalok, amelyek a jelen utasítás bevezető részében megjelöltettek, *közreműködni s illetőleg a kir. erdőfelügyelőséget czélszerű módon támogatni tartoznak.*

A kir. erdőfelügyelőségeknek ugyanis a jelen utasításból folyólag kötelessége lesz az összes kopár, futóhomokos és vízmosásos területeket (csupán azoknak a *kivételével*, amelyek a fentebb említett törvényes határozatokból folyó valamennyi feladat és teendő *már teljesen befejeztetett*) fokozatosan összeírni, azok kijelölésére és az ezzel kapcsolatos intézkedések megtételére, vagy ha már hatóságilag kijelöltettek, illetőleg birtokosuk azok

jókarba hozatalához már hozzáfogott, a jelen rendeletben foglaltakból folyólag szükséges pótló intézkedések megtételére nézve, helyszíni vizsgálat alapján, részletes javaslatot tenni. Ehhez képest a kir. erdőfelügyelőségeknek megfelelő tájékoztatása czéljából az illető hatóságok és hivatalok — *esetleg eddig is vezetett nyilvántartásaik, feljegyzéseik, a hozzájuk érkező bejelentések s ezentul szerzendő értesüléseik alaján* — az illetékes kir. erdőfelügyelőséget azonnal értesítsék mindazokról a kopár stb. területekről, melyek a fentebbi meghatározás alá esnek és pedig lehetőleg mennél több oly adatnak megemlítésével, amelyeket a kir. erdőfelügyelőségnek a részletes javaslat keretében (lásd a III. fejezetet) meg kell állapítania.

18. §. *A hatóságok* (községek, városok, szolgabíróságok stb.) mindenestre közöljék legalább azt, hogy:

a) a kopár, futóhomokos vagy vizmosásos terület, mely község határában, ott melyik dűlőben fekszik és kinek a tulajdonát képezi (igen kívánatos egyszersmind a kataszteri helyrajzi számnak, vagy a telekkönyvi, esetleg valamely községnél őrzött térkép szerinti részletszámnak megjelölése);

b) mekkora a kiterjedése kat. holdakban (vagy vizmosásoknál a keletkezett árkok mekkora kiterjedésű területen, milyen szélességi határok mellett milyen hosszúak);

c) milyen gazdasági művelés alatt álló területek környezetében fekszik és milyen jellege van (köves, gyeptakarótól megfosztott kopár legelő, elhagyott, silány szántó föld, vizmosás, futóhomok stb.);

d) csupán hasznavehetetlen-e, vagy egyszersmind más művelhető területekre, közlekedési utakra, patak- vagy folyómedrekre, építményekre stb. káros is; miben áll a károsítás s annak veszélye sürgős intézkedést kíván-e;

e) a terület jókarba hozatala és az esetleges károsítások megakadályozása érdekében történt-e vagy folyamatban van-e valamely munkálat;

f) a terület hatósági kijelölése megtörtént-e már, vagy nem.

19. §. *A m. kir. gazdasági felügyelőségek* — akkor, amikor valamely kopár stb. területről a kir. erdőfelügyelőséget értesítik — a megelőző 18. § a)–f) pontjában felsorolt kérdéseken kívül arra nézve is nyilatkozzanak, hogy

a) amennyiben az illető területen a szükséges talajkötési és javítási munkálatok nem egyszerre, hanem több évre felosztva lesznek foganatosítandók, az illető terület gazdasági állapotához, valamint a birtokos legelőszükségletéhez képest, a munkálatok folyamatba vételéig az egyes részletek még legeltethetők-e vagy az egész terület előre azonnal legeltetési tilalom alá helyezendő lenne-e;

b) a terület jókarba hozatala érdekében a fásítás és a műszaki munkálatok mellett milyen más talajjavítási, illetőleg kötési munkálatok foganatosítását tartanak czélyszerűnek.

20. §. *A kir. kulturmérnöki hivatalok* — akkor, amikor valamely kopár stb. területről a kir. erdőfelügyelőséget értesítik — a 18. § a)–f) pontjában kívánt adatokon kívül, gondos mérlegelés alapján közölni tartoznak azt is, hogy

a) a kopár vagy vizmosásos területen a talajjavítási és kötési munkálatoktól milyen hatás várható a rendes és a rendkívüli csapadékvizek lefolyása tekintetében s mennyire fontos és sürgős a munkálatok foganatosítása ebből a szempontból, illetőleg az alantabb vonuló vízfolyások, patakok, vízcsatornák stb. medrének, vízéptményeknek, közlekedési utaknak stb. jókarbantartása szempontjából;

b) nem igényel-e a vízlefolyás oly nagyobb mértékű rendezést, vagy e rendezés nem érint-e olyan idegen érdeket is, mely szükségessé teszi, hogy a kopár-, illetőleg vizmosás-kijelölési eljárás lebonyolítása után, vagy — sürgősség esetén — azzal párhuzamosan, a vízjogi engedélyezési eljárás is foganatosíttassék, s hogy a kir. erdőfelügyelőség e tekintetben miként járjon el;

c) ezenkívül az értesítéshez csatolják a területnek katonai térképről vett helyszínrajzát, mely a területnek a községhez viszonyított fekvését az odavezető uttal együtt, valamint a károsításnak kitett területeket, vízfolyásokat, építményeket stb. is feltünteti és ha ez a helyszínrajz a foganatosítandó talajkötési munkálatok feltüntetésére alkalmas nem lenne, akkor egy másik, nagyobb méretű helyszínrajzot is a létesítendő művek feltüntetésével, továbbá ezeknek a műveknek tervrajzát és költségelőirányzatát az anyagszükséglet kimutatásával együtt;

d) közölnék a fenforgó érdekeltség megállapítására vonatkozó véleményüket;

e) az értesítésben közölnék végül azt is, vajjon szükségesnek tartják-e, hogy a helyszíni bejárásra vagy tárgyalásra meghivassanak.

21. §. Ha a kir. erdőfelügyelőség *fontosabb esetekben* valamely kopár stb. területre vonatkozólag az előbbi 20. § a) vagy b) pontjában említett kérdésekben a *m. kir. gazdasági felügyelőségtől* avagy a 19. § a)—e) pontjaiban említett kérdésekben a *kir. kulturmérnöki hivataltól* szakvéleményt (tervet, költségvetést stb.) kér, a m. kir. gazdasági felügyelőség, illetőleg a kir. kulturmérnöki hivatal köteles az ilyen megkeresésnek lehető sürgősen eleget tenni.

Az említett hivatalok ilyen esetekben a szükséges munkálatokat (tervek, költségvetések stb. elkészítését) — *jelen felhatalmazás alapján* — külön engedély nélkül teljesíthetik.

22. §. A *m. kir. állami erdőhivatalok és illetőleg ezek útján a m. kir. járási erdőgondnokságok* akkor, amikor a kir. erdőfelügyelőséget valamely kopár, futóhomokos vagy vízmosásos területről értesítik, megfelelő felsorolásban lehetőleg mindazokat az adatokat közölni és mindazokat a helyszinrajzokat, tervrajzokat, költségelőirányzatokat, anyagszükségleti kimutatásokat megküldeni kötelesek, amelyek a kir. erdőfelügyelőség által előterjesztendő részletes javaslat összeállításához szükségesek. (Lásd a III. fejezetet.)

A kir. erdőfelügyelőség ezeket a bejelentéseket külön jegyzékbe foglalva köteles nyilvántartani.

B) *A kir. erdőfelügyelőség eljárása az adatok megszerzésénél.*

23. §. A kir. erdőfelügyelőség a hozzá érkezett bejelentéseknek és illetőleg a saját részéről közvetlenül szerzett értesüléseknek alapján a kopár stb. területek kijelölésére vonatkozó részletes javaslatnak pontos összeállítása céljából az illető községekben helyszíni vizsgálatot tart.

A legszigorubbán megkövetelem ugyanis, hogy a kir. erdőfelügyelőség az általa előterjesztendő javaslatoknak minden egyes pontját a helyszínen fogatosított gondos vizsgálat alapján, a helyi körülményeknek gondos mérlegelésével, az érdekelt birtokosokkal folytatott tárgyalás után s ezeknek minden részletkérdésre kiterjedő alapos felvilágosítása és teendői tekintetében lehető kitanítása mellett, s általában véve akként állapítsák meg, hogy így egyrészt a további eljárás megkönnyíttessék, másrészt, hogy az ily

módon megfelelő alapokon hozott határozatoknak sikeres végrehajtása utóbb se a birtokosok részéről, se a végrehajtásban való közreműködésre hivatott hatósági és szakközegek részéről nehézségekbe ne ütközzék.

24. §. A kir. erdőfelügyelőség a megelőző §-ban említett helyszini vizsgálatokat előzetesen megállapított utiterv szerint akként tartja meg, hogy a természeti (hegy- és vízrajzi) viszonyok szerint összefüggő (egy vízkörnyékhez, illetőleg annak egy-egy összefüggő részletéhez tartozó) vidékeknek (községhatároknak) bejárása lehetőleg egyfolytonosságban történjék meg. Az ekként alakított bejárási csoportokra nézve a sorrendet az illető vidéken foganatosítandó munkálatok sürgőssége szerint kell megállapítani.

Ezekben a helyszini bejárásokon az illetékes m. kir. járási erdőgondnokság vezetőjének is részt kell venni.

Ha a kir. kulturmérnöki hivatal vagy a m. kir. gazdasági felügyelőség valamely kopár stb. területre nézve az adatok szolgálatásakor (III. A) kívánja, vagy ha a kir. erdőfelügyelőség azt fontos okokból szükségesnek tartja, a helyszini bejárásra a kir. kulturmérnöki hivatalt, illetőleg a m. kir. gazdasági felügyelőséget szintén meg kell hívni.

A kir. erdőfelügyelőség az illető községek előljáróságát s ennek után az érdekelt birtokosokat a bejárás időpontjáról előre értesíti és pedig oly figyelmeztetéssel, hogy a bejáráson részt vegyenek, illetőleg magukat képviseltesék.

25. §. A helyszini bejárással kapcsolatosan gondoskodni kell arról, hogy az illető terület meghatározására vonatkozó adatok (jegyzőkönyv felvétele mellett) pontosan megállapíttassanak, a terület részletes helyszinrajza elkészíttessék s amennyiben ezek már előzetesen beszereztettek, a helyszinén gondosan azonosíttassanak.

Mellőzhetlenül szükség, hogy a kir. erdőfelügyelőség annak a területnek határait, amelynek kijelölését javaslatba hozandónak találja, az érdekelt birtokosoknak (meghatalmazottainak) és a községi előljáróságok képviselőinek pontról-pontra megmutassa. Ugyanekkor lehetőleg gondoskodjék a m. kir. járási erdőgondnokság képviselőjének közreműködésével a határoknak tartós megjelöléséről is.

26. §. Már az eljárás alá vont terület kijelölésénél s határainak megállapításánál, valamint ezzel kapcsolatosan a foganatosítandó (fásítási s más talajkötési s javítási) munkálatok sorrendjének megállapításánál különös gond fordítandó az illető vidék állattenyésztési érdekeire is illetőleg a vidék és az érdekelt birtokos legelőszükségletére. Nagyobb legelőszükség mellett s a ha kopár stb. területek gazdasági állapota nem veszedelmesen rossz, a kijelölés szűkebb korlátok közé szorítandó és a munkálatok hosszabb időtartamra tervezendők, egyrészt, hogy a birtokos gazdálkodásában erősebb zökkenés ne álljon be, másrészt, hogy a kevesebb gazdasági megterheléssel kezdett munkálatok folytatása utóbb a már elért eredmények által is támogatassék. Ellenben, ha olyan területekről van szó, amelynek használatára a birtokos nincs feltétlenül rászorulva, vagy amelyek már a birtokosnak csak aránytalanul kevés, vagy éppen semmi hasznot sem hoznak, a kijelölésnél a közérdekeknek megfelelő szigorral kell eljárni és ha a munkálatoknak hosszabb időre terjedő elhalasztása nagyobb károkkal járna, vagy éppen veszélyeket idézne elő, a kötések és fásítások foganatosításának idejét lehető rövidre kell szabni még akkor is, ha a birtokos azt ellenezné, vagy ha a munkálatok végrehajtása aránylag nagy költséggel járna. Önként értetik azonban, hogy ilyen esetben viszont az állami támogatás nagyobb mértékben való javaslatba hozásával kell a birtokos kedvezőtlen helyzetét egyensúlyozni; *kivéve természetesen azt az esetet, ha a birtokos anyagi helyzete olyan, hogy az elrendelendő munkálatokat, még ha azok nagyobb terjedelműek is és csak nagyobb költséggel foganatosíthatók is, megerőltetés nélkül teljesítheti.*

27. §. A foganatosítandó gazdasági teendőket illetőleg figyelembe kell venni, hogy *bár a vonatkozó törvényes határozatok a talajkötés, illetőleg javítás módozataiképen kifejezetten csak a beerdősítést (fásítást) jelölik meg, ez a körülmény a törvényes határozatok intencziójához képest egyáltalán nem zárja ki, hogy más talajjavítási és kötési gazdasági módozatok alkalmazása (gyepeztés stb.) elrendelendő ne lenne, kivált ha ezek a módozatok a talaj megkötésének és javításának biztosítása mellett hasznos terményeket is nyújtanak.* Ami különben a fásítást illeti, ennél viszont már a fanemek megválasztása tekintetében is lehető leg-

nagyobb gondossággal és körültekintéssel kell eljárni, arra törekedve, hogy a termőhelyi viszonyoknak leginkább megfelelő fanemeknek kiválasztásával, megfelelő koru csemetéknek czélszerű módon való elültetésével, a fásítás közvetlen célja: a talaj megkötése és javítása mellett az az érdek is kellően biztosíttassék, hogy a birtokos a fatermésből szintén számbavehető haszonhoz jusson.

Másfelől a szükséges műszaki munkálatok (gátlások, partlejtősítések stb.) lehető egyszerűen, akként tervezendők, hogy azokat a birtokosok a terv alapos megmagyarázása után maguk megcsináltathassák.

Mulhatatlanul meg is kell magyarázni tehát a birtokosoknak — még pedig gyarkorlatilag, megfelelő szemléltetés mellett — minden egyes munkálatot, teendőt, ami csak az adott viszonyok között egyáltalán előfordulhat. Nevezetesen, hogy miképen kell eljárni a vasuton érkező csemeték hazaszállításánál, felhasználásáig szükséges elvermelésénél; hogyan kell azokat az elültetésre előkészíteni, elültetni s az ültetéseket miként kell kezelni és gondozni; továbbá hogyan kell a gátlásokat, partlejtősítéseket és egyéb ilyen munkálatokat végezni stb.

Hasonlóképen meg kell magyarázni a birtokosoknak, az okok és czélok megismertetése mellett, mindazokat az intézkedéseket is, amelyeket a kir. erdőfelügyelőség a legeltetésnek, fű vagy egyéb használatnak tilalmazása vagy korlátozása tekintetében javaslatba hozandónak talál, hogy a birtokos észrevételei már ezen az előzetes tárgyaláson figyelembe vehetők, aggályai eloszlathatók legyenek.

28. §. Fel kell világosítani a birtokosokat, hogy a kopár, futóhomokos vagy vizmosásos területek gazdasági állapotának megjavítása saját érdekükben is álló olyan feladatot képez, melynek teljesítését maguktól el nem hárihatják; továbbá, hogy a kopár stb. területek befásítását s általában a szükséges munkálatokat jogukban áll kizárólag önerejükön végezni, de viszont, ha rá vannak szorulva, az állam támogatására is igényt tarthatnak.

Az állami támogatás módozatainak — az I. fej. 13—15. §-aiban foglaltak szerint való — megismertetése mellett közölni

kell a birtokossal, hogy a kir. erdőfelügyelőség a fenforgó körülményekhez képest milyen módon és mértékben való állami támogatást talál javaslatba hozhatónak; s a birtokost meg kell kérdezni, hogy az állami támogatásra olyan (vagy másféle) módozat és mérték szerint igényt tart-e.

29. §. Annak megállapításával kapcsolatosan, hogy a kopár stb. terület — gazdasági állapotához, illetőleg jellegéhez és tulajdonjogi minőségéhez képest — egyrészt a hatósági kijelölés, másrészt az állami kezelésbe vétel szempontjából melyik törvényes határozat alá sorozható, a birtokos észrevételeit e tekintetben is meg kell hallgatni.

Az állami kezelésbe adásra nem kötelezett birtokosok megkérdezendők, kívánják-e kopár stb. területüknek állami kezelésbe vételét; s ugy ezek, valamint az állami kezelésbe adásra feltétlenül kötelezett birtokosok is megkérdezendők, igényt tartanak-e a szabályszerű kezelési költség megfizetésének részben vagy egészben való elengedésére. Ezzel kapcsolatosan — az I. fej. 8. §-ában említett kötelező nyilatkozat kiállítása mellett — megállapítandó, hogy az I. fej. 9. §-ában foglaltakhoz képest a járulék elengedésének lehet-e s mily mértékben lehet helye.

Azoknál az állami kezelésbe adásra nem kötelezett birtokosoknál, akiknél a szükséges munkálatok sikeres foganatosítása közvetlenebb vezetés és ellenőrzés nélkül nem tekinthető eléggé biztosítottnak, kellő meggyőzéssel arra kell törekedni, hogy kijelölendő területüknek állami kezelésbe vételét kérni el ne mulasztásák.

Emellett azonban fel kell világosítani a birtokosokat arról is, hogy az illetékes m. kir. állami erdőhivatal (járási erdőgondnokság) szakértő közreműködését a hatóságilag elrendelt munkálatok foganatosítása tekintetében akkor is igénybe vehetik, ha területük nem vétetik az állam kezelésébe; csakhogy az állami erdőhivatal személyzete elsősorban az állami kezelés alatt álló területeken szükséges teendőket tartozik teljesíteni.

Számolva továbbá azzal a körülménnyel, hogy az állami erdőhivatalok s épugy a kir. erdőfelügyelőségek személyzete a szükséges munkálatok foganatosítására alkalmas tavaszi (esetleg őszi) időszak rövideége miatt nem igen találhat módot arra, hogy

az egymástól távol eső vidékeken foganatosítandó munkálatokat mindenütt személyesen vezethesse be és irányíthassa: lehetőleg már a helyszíni eljárás alkalmával gondolni kell arra is, hogy annak idején (a munkálatok foganatosítása idejében) megfelelően kitanított munkavezető álljon a birtokosok rendelkezésére, különösen olyan esetekben, mikor a kijelölendő kopár stb. terület több birtokostulajdonát képező kis részletekből áll (mint pl. a szántóföldek között vonuló vízmosásoknál). Figyelmeztetendő tehát a birtokos, hogy ha a kijelölendő területen foganatosítandó munkálatokat közvetlenül maga szándékozik vezetni, vagy pedig a munkálatok vezetésére más megbízható egyént állandóan fog megbízni, akkor kívánságára a m. kir. állami erdőhivatal őt, illetve megbízottját egyik ilyen teendőkben jártas közege által magán a helyszínén részletesen ki fogja az összes teendőkre tanítani, még pedig, ha ez abban az időszakban nem volna lehetséges, midőn a munkálatokat tényleg végezni kell, akkor még a munkálatok megkezdése előtt valamely más alkalmas időpontban. (Figyelmeztetni kell t. i. a birtokosokat arra, hogy őt, illetőleg munkavezetőjét a fásítási és kötési munkálatokra kora tavasszal, nyár derekán vagy késő ősszel is ép olyan jól be lehet tanítani a helyszínén, mint az ezen munkálatok rendes végzésére alkalmas időben.)

Nagyobb mértékű állami pénzsegély javaslatba hozatalánál, nemkülönben akkor is, ha az összes munkálatoknak államköltségen való foganatosítása indokolt, mindenesetre javaslatba kell hozni, hogy a munkálatok megfelelően díjazott alkalmas munkavezetővel és legalább részben, esetleg egészben, fizetett munkásokkal (nem pedig folyton változó és hozzá nem értő közmunkaerővel) legyenek foganatosítandók.

30. §. Végül rendezni kell a birtokossal az őrizet kérdését. Ha a terület állami kezelésbe kerül s így a közös erdőőrzési szervezetbe is besorozandó lesz, a birtokost nyilatkozatra kell felhívni arra nézve, hogy kéri-e a területére eső költségnek részben vagy egészben való elengedését.

Mivel sem törvényes határozat, sem elv nem tiltja olyan területeknek is besorozását a közös erdőőri szervezetbe, melyek nincsenek állami kezelésben, ezért az érdekelt birtokosok figyelembe felhívandó, hogy eziránt is előterjeszthetik kérelmüket.

III. FEJEZET.

A részletes javaslat összeállítása.

31. §. Miután a kopár stb. területek kijelölésére s a szükséges gazdasági és műszaki munkálatok elrendelésére, a nyújtandó állami támogatás módozatára és mértékére s a további intézkedések megtételére vonatkozó részletes javaslatnak minden egyes adata ilyen helyszíni eljárással megszerezetett, a kir. erdőfelügyelőség az adatokat azokra a területekre nézve, amelyek valamely törvényes határozatból folyólag állami kezelésbe adandók és amelyeknek állami kezelésbe vétele iránti kérelmét a birtokos bejelentette, a részletes javaslat összeállítása végett az illető m. kir. járási erdőgondnok-ságnak adja át s erről az illető m. kir. állami erdőhivatalt értesíti.

A többi területre nézve a részletes javaslatokat a kir. erdőfelügyelőség maga állítja össze.

32. §. Egészen külön kell a javaslatot elkészíteni az olyan területekre nézve, melyek elszigetelten magukban állanak s egy birtokos tulajdonát képezik.

Több birtokosnak egy összefüggő területcsoportot alkotó területére a javaslatok szintén birtokosonként külön-külön készítendőek el, ha a foganatosítandó munkálatok az egyes birtokrészekben egymástól függetlenül végezhetők; de ezeket a javaslatokat a további tárgyalásra együttesen kell bocsátani.

Azokra a több birtokos tulajdonát képező és egymással összefüggő területekre nézve azonban, amelyeken a szükséges munkálatokat az érdekelt birtokosoknak együttesen kell foganatosítaniok (mint pl. szántóföldek között átvonuló vizmosásokon stb.), az egész területcsoportra vonatkozólag egy közös javaslatot kell összeállítani.

Ezeket a közös javaslatokat akkor is az illető m. kir. járási erdőgondnokság készíti el, ha a területnek csupán egy része kerül állami kezelésbe.

33. §. A javaslatba mulhatlanul felveendőek az itt következő 1—18. pontokban jelzett adatok, u. m.:

1. A tulajdonos megjelölése. A terület tulajdonosának mi a neve és lakhelye, egyszersmind ki a tulajdonos esetleges meghatalmazottja s ez hol lakik.

2. A terület meghatározása. Ebben a pontban fel kell tüntetni a vármegyének, szolgabírói járásnak, községnek és dülőnek megnevezését, melyben a terület fekszik; a terület kat. helyrajzi számát (annak jelzésével, hogy az egész parcellát, vagy csak részét foglalja magában), kiterjedését kat. holdakban (vizmosásoknál az egyes árkok hosszát és szélességének határméreteit), gazdasági megjelölését (silány legelő, elhagyott szántó, futóhomok, vizmosás stb.), talajának minőségét; fekvését (égtájak szerint, lejtősség szerint); annak megjelölését, hogy a terület milyen művelés alatt álló területek környezetében fekszik.

3. A terület gazdasági állapota. A terület gazdasági állapotának rövid ismertetése mellett megemlítendő, hogy a területen gyakorolható-e valamely használat s milyen módon és mértékben.

4. A kijelölés oka és célja. Mily okból és célból (csupán gazdasági állapotának megjavítása, vagy emellett egyszersmind bizonyos károsítások vagy veszélyek elhárítása érdekében) szükséges a terület kijelölése; miben nyilvánul a károsítás vagy a veszély; s mindezekre való tekintettel, mennyire sürgős és mennyiben közérdekű a terület gazdasági állapotának megjavítása.

5. A kijelölésre alapot nyújtó törvényes határozat. A terület tulajdonjogi minőségére, gazdasági állapotára s az egyéb körülményekre való tekintettel a kijelölés melyik törvényhatározat (az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-a, az 1894. évi XII. t.-cz. 13. vagy 14. §-a) alapján történjék.

6. Elrendelendő munkálatok. A területen milyen gazdasági és műszaki munkálatok fogantatása rendeltessék el és pedig:

a) a fásítás milyen fafajokkal, mily módon és mértékben, honnan kezdődőleg, milyen évi részletekben s milyen sorrendben történjék;

b) kívánatos-e a fásításon kívül még valamely más talajjavítási (kötési) munkálat (gyepesítés stb.), futóhomokon szélfogó szővényfonás stb.;

c) szükségesek-e bizonyos műszaki munkálatok (vizmosásoknál kő-, fa-, földgátak, sövényfonások, partlejtőstítés, vizelecsapó árkok stb.);

d) feltétlenül elrendelendő-e (vagy bizonyos feltételekhez kötve) a területnek részben vagy egészben való bekerítése.

7. Anyag- és munkaerőszükséglet. A megelőző 6. pont szerint javasolt munkálatokhoz milyen és mennyi anyagra, kézi-munkára és fuvarerőre lesz szükség s a csatolandó anyagszükségleti kimutatás és költségvetés szerint mennyi ezeknek pénzértéke (a 6. pont *a)*, *b)*, *c)* és *d)* alpontjaira külön kimutatva).

8. Használatok korlátozása és tilalmazása. Milyen intézkedések szükségesek a területen esetleg gyakorolt használatoknak — legeltetésnek, fűhasználatnak stb. — korlátozása vagy betiltása tekintetében:

- a)* a befásítás (vagy más munkálat) alá vett területrészen;
- b)* a munka alá utóbb kerülő területrészen.

9. Teherviselés. Ki kötelezendő s ha többen vannak érdekelték, kik milyen arányban kötelezendők a munkálatok fogantatására és illetőleg a felmerülő költségek viselésére (szükség esetén a 6., illetőleg a 7. pont szerint részletezve).

10. Állami támogatás. A birtokos (vagy az érdekelték) anyagi helyzete s egyéb figyelembe veendő körülményei milyenek s ezekre való tekintettel milyen állami támogatás és milyen mértékben engedélyezendő részére, figyelembe véve, hogy állami támogatásként a következők hozhatók javaslatba:

a) a csemeteszükséglet kiszolgáltatása egészen ingyenesen (vagyis a termelési, kiszedési és szállítási költségek elengedésével), vagy pedig

b) a csemeteszükséglet kiszolgáltatása a termelési költségek elengedésével;

c) pénzsegély (kat. holdanként megállapítva) a befásítás költségeinek részben való fedezésére oly módon, hogy a pénzsegélyt a birtokos az elrendelt fásítás sikeres teljesítése után veheti fel;

d) a pénzsegély (kat. holdanként megállapítva) csak állami kezelésbe átadott területek befásítási költségeinek részben való fedezésére oly módon, hogy a birtokos az engedélyezett pénzsegélyt a munkálatok teljesítésekor előre felvehesse;

e) pénzsegély a nagyobb szabású műszaki munkálatok költségeinek részben való fedezésére;

f) különösen közérdekű munkálatok összes költségeinek fede-

zése, a munkálatoknak állami szakközegek által való foganatosítottása mellett;

g) a birtokosnak vagy a birtokos által munkavezetőül alkalmazni kívánt egyénnek a teljesítendő munkálatokba a helyszínen való bevezetése állami költségen kiküldött állami szakközeg által.

(Ezekkel kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy a birtokos vagy az érdekeltek kívánják-e igénybe venni az állami támogatás javasolt módozatait s megnyugosznak-e annak mértékében; másrészt igazolni is kell, hogy rá vannak-e szorulva s mily körülményeknél fogva a javasolt állami támogatásra. A *c)*, *d)*, *e)* és *f)* pontokban említett pénzsegélyekre pedig az is megjelölendő, hogy a pénzösszeg kinek kezéhez utalványoztassék.)

11. Az állami támogatással kapcsolatosan kikötendő követelmények. A javasolt állami támogatáshoz milyen követelmény köttessék (pl. pénzsegélyhez, hogy a fásítás egészben vagy részben fizetett munkaerővel foganatosíttassék-e stb.).

12. Fedezetlen terhek viselése. Az állami támogatásban fedezetet nem találó szükségletekről az érdekeltek mily arányban kötelesek gondoskodni. (Lásd a 9. pontot.)

13. Állami kezelésbe vétel. A birtokos *köteles-e* (az 1898. évi XIX. t.-cz. 1. §-ának *g)* pontja értelmében), vagy *kívánja-e* (u. a. t.-cz. 2. és 3. §-a értelmében) a jelen utasítás I. fej. 8. §-a szerint a területet állami kezelésbe adni s a terület melyik jövedelmezési osztályba soroztassék.

14. Kezelési járulék elengedése. Kéri-e a birtokos (az 1898. évi XIX. t.-cz. 23. §-a értelmében) az állami kezelésért kivetendő járuléknak részben vagy egészben való elengedését; s az I. fej. 9. §-ában foglaltakhoz képest indokolt-e a járulék egész összegének, illetőleg bizonyos részének (negyed részének, felének, háromnegyedének) elengedése.

15. Az állami erdőhivatal szakértő közreműködésének igénybevétele. Az állami kezelésbe vétel mellőzése esetén igényt tart-e a birtokos arra és indokolt-e, hogy a hatóságilag elrendelt munkálatok foganatosításánál az 1898. évi XIX. t.-cz. 12. §-a alapján a m. kir. állami erdőhivatal szakértő közreműködésével támogattassék.

16. Közös erdőőri szervezetbe lépés. Ha a terület nem kerül az állam kezelésébe, kéri-e a birtokos a területnek az 1898. évi XIX. t. cz. 14. §-a alapján létesített közös erdőőri szervezetbe való felvételét.

17. Erdőőrzési járulék elengedése. Kéri-e a birtokos és indokolt-e, hogy a területre kivetendő erdőőrzési járulék fizetésének kötelezettsége alól részben vagy egészben felmentessék.

18. A terület további kezelésének meghatározása. A terület az 1879. évi XXXI. t. cz. 2. vagy 4. §-a szerint kezelendő és egyszersmind a 17. § alá tartozó vagy nem tartozó területek közé soroztassék-e be s mily alapon.

A javaslaton azt, hogy a kir. erdőfelügyelőség, vagy a m. kir. járási erdőgondnokság állította össze, multhatlanul fel kell tüntetni.

34. §. A 33. § szerint összeállított javaslathoz mellékelni kell:

a) másoló vászonra katonai térképről készített helyszínrajzot, mely az ÉD irány jelzése mellett feltünteti a kijelölendő területet; a községet; az ezeket összekötő utat s ami még a kellő tájékoztatásra szükséges (igy pl. károsításnak kitett földeket, utakat, építményeket stb.);

b) nagyobb mérczével készült helyszínrajzot a terület határainak, a szomszédos birtokoknak, a területen foganatosítandó gazdasági munkálatoknak és azok sorrendjének világosabban és az előbbinél pontosabban való feltüntetésére (megfelelő jelmagyarázattal és feljegyzésekkel);

c) a létesítendő műszaki munkálatok (kő-, fa-, föld-, sövénygátlások, kerítések stb.) egyszerűen és világosan rajzolt terveit, a méretek feljegyzésével s az ezekhez tartozó anyagszükségleti kimutatásokat és költségvetéseket;

d) csoportos javaslathoz egyszersmind egy (katonai térképről készített) összefoglaló átnézetes helyszínrajzot;

e) a birtokos által a 33. § 13. pontja (illetőleg az I. fej. 8. §-a) alapján — szükség esetén — kiállított nyilatkozatot.

35. §. Ha valamely ezelőtt kijelölt kopár stb. területre vonatkozólag azoknak a hiányoknak pótlásáról kell gondoskodni, melyek a jelen utasításban megjelölt követelményekkel szemben mutatkoznak, a javaslatot szintén a fentebbi pontok szerinti részletezéssel kell összeállítani, úgy azonban, hogy ha az illető területre nézve

egyes kérdések a korábbi eljárás rendén jogerős határozattal már elintéztettek és a területen már bizonyos munkálatok fogantatosítottak is, ezt a javaslatnak megfelelő pontjánál meg kell említeni.

Fel kell tehát jegyezni a már létrejött határozatnak az illető pontban tárgyalt kérdésre vonatkozó rendelkezését; továbbá, hogy ez a rendelkezés mennyiben (s mily eredménynyel) fogantatosított és hogy mennyiben van szükség a már tett rendelkezésnek kiegészítésére, esetleg módosítására.

Egészen ujonnan csak azokat a pontokat kell tárgyalni, amelyek az eredeti kijelölési eljárás rendén vagy utóbb hozott hatósági határozatokban még egyáltalán nem voltak érintve.

Abban a netán előforduló esetben, ha valamely már kijelölt kopár, futóhomokos vagy vizmosásos területre vonatkozólag a fentebbi 33. §-ban említett javaslat *minden egyes pontja* jogerős határozattal elintéztetett és csak a tett rendelkezések végrehajtása nem nyert még befejezést (nevezetesen a fásítási vagy más talajkötési és javítási munkálatok folyamatban vannak s még bizonyos időn át folytatandók lesznek), a 33. §-ban említett s fentebbiek szerint szerkesztendő „*javaslatot*” szintén el kell ugyan készíteni, azonban csupán oly célból s úgy, hogy annak alapján a közigazgatási erdészeti bizottság a kopárjavítási stb. terv kiadását elrendelhesse és az abban foglalt rendelkezések végrehajtása iránt szükséges intézkedéseket megtehesse.

36. §. A m. kir. járási erdőgondnokság az általa összeállított és kellően felszerelt javaslatokat, mihelyt azokkal egy-egy község határára nézve elkészült, összefoglaló jegyzék kíséretében a m. kir. állami erdőhivatal útján azonnal megküldi a kir. erdőfelügyelőségnek.

A kir. erdőfelügyelőség a m. kir. járási erdőgondnokságok által megküldött, valamint a maga készítette javaslatokat község-határonként s azután szolgabírói járásonként rendezi és *nyilván tartó jegyzékbe foglalja, amely jegyzékben folytatólag a tárgyalások további részletei is feltüntetendők, mindaddig, míg az illető területre nézve a kijelölési eljárás teljes befejezést nem nyer.*

37. §. Mihelyt egy-egy községhatárra nézve az összes javaslatok készen rendelkezésre állanak, azokat a kir. erdőfelügyelőség

azonnal megküldi a következő fejezetben meghatározott eljárás végett, az illetékes járási főszolgabíró útján, az érdekelt község előljáróságának.

Ettől el kell térni, ha a természeti viszonyok folytán (pl. a vízfolyások kapcsolódása, vagy más fontos gazdasági érdekek összejártsága miatt) az egymással szomszédos (egy vízkörnyékhez tartozó) községhatárokbán a kopár, futóhomokos vagy vízmosásos területek gazdasági állapotának megjavítása valóban sikeresen csakis minden részletében összeegyeztetett s időrend szerint is egymásba kapcsolódó tervszerűséggel foganatosítható. Ilyen esetben a javaslatokat az érdekelt községcsoportra nézve egyszerre kell összeállítani és további tárgyalásra bocsátani, még pedig az egymással kapcsolatos tárgyalás indokának megjelölése mellett.

Arról, hogy a javaslatok az érdekelt község előljáróságának kiadattak, a kir. erdőfelügyelőség egyidejűleg értesíti:

- a) a m. kir. állami erdőhivatalt (tudomás végett);
- b) a m. kir. gazdasági felügyelőt és a kir. kulturmérnöki hivatalt annak jelzése mellett, vajjon a kir. erdőfelügyelőség szükségesnek vagy kívánatosnak, avagy mellőzhetőnek tartja-e (s mily okból), hogy a gazdasági felügyelő, illetőleg a kulturmérnöki hivatal a javaslatot az érdekelt község előljáróságánál (illetőleg a helyszínén) megtekintse, vagy hogy a megtartandó helyszíni tárgyaláson részt vegyen.

(Folyt. köv.)

Az „Erdészeti Lapok“ 1911. évi XIX. füzetének HIRDETÉSEI.

Az ERDÉSZETI LAPOK mellett mérsékelt közlési díjért a lap irányával nem ellenkező hirdetések kiadatnak.

Dijszabás. Kéthasábos szélességben (107 mm) garmond betűvel vagy ennél nagyobb betűfajttával szedett hirdetés milliméterenkint a) faeladási hirdetéseknel 30 fillér, b) más hirdetéseknel 20 fillér. Táblázatos és garmond betűnél kisebb betűfajttával szedett hirdetések másfélszeres egységgel számíttatnak. Ismételt megjelenés esetén megfelelő árkedvezmény.

Külön melléletek 25 gramm súlyig 70 koronáért, azontul 25 grammonként 25 koronával magasabb árért mellékeltetnek.

FÖRSTER-KREIDE

MÜLLER ÁRMÍN
vas- és fém-tömegezők gyára,
erdészeti mérő- és jelzőeszközök
BUDAPEST, VI., CSÁNGÓ-UTCZA 3/a.
TELEFON 137—57.

Magy. kir. postatakarékpénztár-számla. 26566.
Cheque-számla a Központi Kereskedelmi és
Iparbanknál.

KÜLÖNLEGESSÉG:
szab. „Herkules“ vaskapcsok, talp-
... fák és egyéb fák repedése. ...

Az egyetlen hazai ilyenmü válat, hol mindennemü erdészeti szerszámok
jutányos áron központosítva vannak. Nincsen zavar a beszerzésnél,
gyors és pontos kiszolgálás, versenyárak. — Számos m. kir. állami erdő-
hivatal, járási erdőgondnokságok, városi és uradalmi erdőhivatal allandó
szállítója. Tömeges elismerőlevelé vevőktől.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve. (I. XXIV. 13.)

**„Bóra“-féle szabadalmazott
vasuti és iparvasuti
kocsi- és fékrendszerei,** (2. XII. 4.)

melyek e téren új korszakot nyitottak meg, a legelsőbbrendű számos
**erdő- és bányaüzemeknél legalább 50⁰/o
üzemköltségmegtakarítást** eredményeztek.

Beszerezési ára nem drágább a régi rendszernél. Régi kocsik és fékek
átalakíthatók. Bővebb felvilágosítás:

Bóra Elemér szabadalom
tulajdonos,
az Arad-Csanádi egyesült vasutak művezetőjénél,

Honcző (Gurahoncz), Arad megye.

Előjegyzéseket elsőrendű minő-
ségű, fajtízsza
**kocsányos és kocsánytalan
tölgymakk és csermakk**

valamint elsőrendű minőségű

jegenyefenyőmag

és vadetetésre alkalmas **vadgesztenye** ősszel
való szállítására elfogad

Stainer Gyula cs. és kir. udvari szállító
magyar magpergetőgyára
KÖRMEND, Vas megye.

(4. VII. 3.)

György Albert bányamérnök.

Iroda: Budapest, I. kerület, Budafoki-ut 22. szám

Sürgőnyczim: Szénércz Budapest. Telefon 130—95.

Elvállalja: szenek és érczek elemzését és ezek értékesítését, a bányászat körébe tartozó összes munkálatok tervezését és ezek kivitelének ellenőrzését, szén-, érc- és kőbányák üzemének szakszerű vezetését, külföldi bányavállalatok képviselőtét, ásványvizek védőterületeinek kieszközlését és ellenőrzését.

(3. XXIV. 6.)

A győri püspökségnél az akadémiai képesítéshez kötött *erdészi állás* betöltendő. Néhány évi gyakorlattal bíró nőtlen egyének előnyben részesülnek. Javadalmazás megegyezés szerint. Ajánlatok az uradalmi jószágkormányzóság címre Szanyba (Sopron megye) kéretnek.

(9. IV. 3.)

Uri ruhák készítéséhez való

JÓ BRÜNNI POSZTÓT ÉS LODENT

legjutányosabb gyári áron szállít

ETZLER és DOSTAL, Brünn

☞ Schwedengasse 5/z. ☞

Számos magyar erdőhivatal egyenruhaszövet szállítói.

A gyárból való közvetlen bevásárlás nagy előnnyel jár.

Dus mintagyűjtemény az őszi és téli évszakra, megtekintésre bérmentve.

Magyar levelezés.

(5. VI. 3.)

Faeladás. Az országos kormány erdőigazgatósága az Ozren (gračanikai és maglaji járás) nevű erdőségek alatt álló eladási területeiből és a Vladin gaj (gračanikai járás) erdőrészből kitermelhető és a természetben kellőleg megjegyzett tölgyfatörzseket tövön versenytárgyalás útján eladja és pedig:

A z e l a d á s i t e r ü l e t				A kitermelhető tölgyfatörzsek		Leteendő bánat- pénz koronákban
száma	megnevezése	h e l y e		száma	hozzávetőle- ges I. és II. oszt. haszon- fája	
		a vasuthoz	a politikai járásban			
I.	Vladin gaj	Doboj bos Brod	Gračanica	110	655	300
II.	Kakmuz	Doboj Tuzla	Gračanica	3119	3264	2200
III.	Jadrina patak balpart	Doboj Tuzla	Gračanica	1182	1942	1100
IV.	Jadrina patak jobbpart	Doboj Tuzla	Gračanica	1954	1965	900
V.	Gradišnik	Doboj Tuzla	Gračanica	2290	1876	900
VI.	Oštravica	Doboj Tuzla	Gračanica	1880	1447	800
VII.	Gostilj	Doboj Tuzla	Gračanica	1535	1269	800
VIII.	Mravinéi, Oblič	Doboj Tuzla	Maglaj	2642	2113	1100
IX.	Trstenica, Mravinjéi	Doboj Tuzla	Maglaj	2163	2125	1000
X.	Strmac, Kraljica, Ravin, Zbjegovi	Doboj Tuzla	Maglaj	3490	3021	1700

Az egy koronás boszniai bélyeggel és az előirt bánatpénzzel ellátott, lepecsételt írásbeli és törzsenkénti egységarakban kifejezett ajánlatok csak a megnevezett eladási területnek összes törzsmennyi-

ségére szólhatnak és legkésőbb 1911. évi november hó 6-án dél-
előtt 11 óráig az országos kormány erdőigazgatóságánál nyuj-
tandók be.

Az erre vonatkozó részletes hirdetmény, az ajánlati minta
valamint a versenytárgyalási feltételek az országos kormány erdő-
igazgatóságánál Sarajevóban betekinthesők, hol kívánatra szóbeli
tájékoztatások is adatnak.

Sarajevo, 1911. évi augusztus hó 8-án.

(8. III. 3.)

*A boszniai és hercegovinai országos kormány
erdőigazgatósága.*

Kitűnő minőségű fajtiszta kocsányos és kocsánytalan
tölgy makkot,
 magas csiraképességű
jegenyefenyőmagot
 ajánl és előjegyzéseket már most kér:
FARAGÓ BÉLA
 császári és királyi udvari szállító Magyar Magpergető gyára,
 Erdészeti csemetetelepek, Zalaegerszeg.
 (6. IV. 3.)

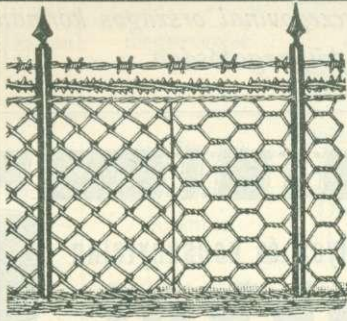
Hirdetmény. 504/1911. sz. — Kassa sz. kir. város erdőhiva-
tala tudomására hozza mindazon erdőbirtokosoknak és erdőtiszteknek,
kiknek kocsánytalan tölgy makkra szükségük van, hogy szükség-
letüket folyó ősszel vagy jövő tavasszal fenti erdőhivatal által

Kassán vagy valamely szomszédos vasuti állomáson feladva jutányos áron itt beszerezhetik.

Megrendeléseket fenti erdőhivatal máris ezidőszerint elfogad, a szállítás pedig annak idejében a megrendelés sorrendjében fog eszközölni.

(12. III. 2.)

Kassa sz. kir. város erdőhivatala.

Vadaskertsövénnyek

a legjobb drótanyagból, továbbá kertsövénnyek, baromfiudvarok, tenniszpályák részére. (7-3.)

Alpenländische Drahtindustrie

Ferd. Jergitsch' Söhne

Wien, V/1., Wienstrasse 45.
 Telefon 9583. :: Graz, Göstlinger
 Maut und Klagenfurt Postfach 265.

197. számú képes katalógust ingyen és bérmentve a legközelebbi eső irodából.

Selmeczi akadémiát végzett, 26 évi gyakorlattal bíró, az erdőrendezés és felmérésben, valamint a vadászat kezelésében teljesen jártas, nagykiterjedésű magánuradalmi erdőknél egyfolytában 23 éven át alkalmazott *főerdész*, aki állásáról a birtokos személyében történt változás miatt önként mondott le, alkalmas állást keres. Ajánlatok e lap kiadóhivatalához kéretnek. (14. II. 2.)

Őszi és tavaszi idényre **kocsányos és kocsánytalan**

tölgyvetőmakkot

ajánl legjutányosabb áron **Wimmer Ignác, Nagyatád**
 (Somogy megye). (11. VI. 3.)

Czégemet tessék ajánlattételre felhívni!

SÁNDOR IMRE, Székesfehérvár

:: erdészeti magkereskedő és csemetenagytermelő ::

 ajánl:

kocsányos, kocsánytalan, cser- és bükk-

makkot,

jegenyefenyő-, lombfa-, gyümölcs- és cserje-

magvakat

elsőrendű minőségben, versenyképes árak mellett.

(10. V. 3.)

Szigoruan lelkismeretes kiszolgálás!

Feladás. 1976/1911. — A boszniai és hercegovinai országos kormány erdőigazgatósága a travnik és jajcei járások Dnolučka erdőrésében körülbelül 200.000 m^3 I. és II. osztályu lucz- és jegenyefenyőhaszonfát, továbbá körülbelül 30.000 m^3 bükkhaszon- és tűzifát, tövön versenytárgyalás útján elad.

Az 1 koronás boszniai bélyeggel és 6500 (hatezeröttszáz) K bánatpénzzel ellátott lepecsételt írásbeli ajánlatok, melyek csak az eladásra kiírt egész famennyiségre vonatkozhatnak, legkésőbb 1911. évi november hó 15-én délelőtt 11 óráig az alulírt országos kormány erdőigazgatóságánál nyújtandók be.

Az erre vonatkozó részletes hirdetmény, az ajánlati minta, valamint a versenytárgyalási feltételek az országos kormány erdőigazgatóságánál Sarajevóban megtekinthetők, hol kívánatra szóbeli tájékoztatások is adatnak.

Sarajevo, 1911. évi augusztus hó 2-án.

(15. III. 2.)

*A bosznia-hercegovinai országos kormány
erdőigazgatósága.*

SZLAVÓNIAI VETŐMAKKOT,

KOCSÁNYOS TÖLGYMAKKOT, Querc.
pedun-
culata,

KOCSÁNYTALAN TÖLGYMAKKOT

Querc. sessiliflora, csiraképességükért jótállással, az
ősz és tavaszi idényre
a legjobb minőségben legelőnyösebben szállít (13. V. 2.)

REICH VILMOS, SZISZEK (HORVÁT-
ORSZÁG).

Pályázati hirdetmény. 206/1911. sz. — A báró Bánffy-család uradalmában 1440 korona évi fizetéssel, a nyári munkálatok ideje alatt az uradalmi birtokok egyikén egy szobából álló szabadlakással, téli munkálatok idején (ha a kinevezendő az erdőhivatal székhelyére szolgálattételre állandóan berendeltetnék) 200 korona lakbér és tűzifaváltsággal; a nyári külső munkálatok tartamára 60 korona havi pótlékkal javadalmazott erdőgyakornoki állásra ezennel pályázat hirdettetik.

Ezen állásra pályázók felhivatnak, hogy az erdészeti főiskola sikeres elvégzését, ép és erős testalkatukat vármegyei főorvos által kiállított bizonyítvánnyal, továbbá netáni jelen alkalmazásukat igazoló okmányokkal felszerelt kérvényüket 1911 október hó 15-ig alulirott erdőhivatalhoz nyujtsák be.

Az állás legkésőbbben 1911. évi december hó 1-én elfoglalandó.

Szászrégen, 1911. évi szeptember hó 4-én.

(17. II. 2.)

Báró Bánffy-uradalom erdőhivatala.

Eladó tölgy- és bükkmakk. Gróf Forgách István ur ömlesztősága szalánczvári uradalmában ez idén bőségesen termett, teljesen egészséges és kiválóan kifejlett, tölgy- és bükkmakk ültetési célokra eladásra bocsáttatott. Felkérletnek venni szándékozó uradalmak és erdőkezelő hivatalok az őszi ültetésre szükséges mennyiséget, kocsánytalan tölgymakkot vagy bükkmakkot alólirottánál előjegyeztetni. Jutányos ár mellett legjobb minőség biztosítatik.

Nagyszaláncz (Abauj megye), 1911. évi szeptember 8-án.

Bidló Ignác

(18. III. 2.)

urad. erdő- és jószágfelügyelő.

Jóminőségű **vetőmagvakat**

∴ nemkülönben ∴

vadtakarmányozás

czéljaira alkalmas magvakat készpénz-fizetés mellett szállít:

(16. III. 2.)

GOLDSCHMIDT LIPÓT, FIUME.

Faeladás. A boszniai és hercegovinai országos kormány erdőigazgatósága az alant megnevezett boszniai novi járásban fekvő erdőrészben, hozzávetőlegesen megállapított famennyiséget tövön, versenytárgyalás útján eladja és pedig:

Az eladási tárgy száma	Erdőterület	Bükkhaszon- és tűzifa	Vasut, mely felé a fa gravitál	Leteendő bánatpénz koronákban
1	Pastirevo	105000	Banjaluka Sunja	4100

Az egykoronás boszniai bélyeggel és az előirt bánatpénzzel ellátott, lepecsételt írásbeli ajánlatok, melyek csak a megnevezett erdőrész egész famennyiségére szólhatnak, legkésőbb 1911. évi

november hó 15-éig délelőtt 11 óráig az országos kormány erdőigazgatóságánál nyújtandók be.

Az erre vonatkozó részletes hirdetmény, az ajánlati minta, valamint a versenytárgyalási feltételek, az országos kormány erdőigazgatóságánál megtekinthetők, hol kívánatra szóbeli tájékoztatások is adatnak.

Sarajevo, 1911. évi augusztus hó 21-én.

(19. III. 2.)

Faeladás. A boszniai és hercegovinai országos kormány Dl. Prača erdőségben körülbelül 554.000 m^3 haszon- és tüzi bükk-famennyiséget tövön versenytárgyalás útján elad.

Az egykoronás boszniai bélyeggel és az előírt 7000 (hétezer) K bánatpénzzel ellátott, lepecsételt ajánlatok, melyek csak az egész famennyiségre szólhatnak, legkésőbb november hó 20-án délelőtt 11 óráig a kormány erdőigazgatóságánál nyújtandók be.

Az erre vonatkozó részletes hirdetmény, az ajánlati minta, valamint a versenytárgyalási feltételek az erdőigazgatóságnál Sarajevóban betekintethetők, hol megkeresés esetén szóbeli felvilágosítások is adatnak.

Sarajevo, 1911. évi augusztus hó 28-án.

(20. III. 2.)

*A bosznia-hercegovinai országos kormány
erdőigazgatósága.*

Sorfák utak mellé. Kanadai és pyramis nyár 3, 4, 5 m magas, egészséges, ősre vagy tavaszra szállítva, gondos csomagolással Dárda vasutállomásról darabonként 50 fillérért kapható.

(22. II. 1.)

Főhercegi erdőgondnokság

Tökös-puszt, u. p. Bellye, Baranya megye.

Alulírott erdőhivatalnál folyó évi november hó 1-jével egy erdészeti *segédtishti állás* jön üresedésbe.

A pályázóktól megkívántatik a magyar és német nyelv bírása, legalább az erdőőri szakiskola elvégzése, kellő gyakorlat az erdészet számadások vezetésében. Kik már ily minőségben alkalmazva voltak, előnyben részesülnek. Javadalmazás 1800 K

készpénz, természetbeni lakás, szabad fűtés és részesedés a lődjiban. Megfelelés esetén az illető egy év múlva erdészeti számvevőnek lesz kinevezve, mely alkalommal fizetése is emelkedik.

(21)

Gróf Draskovich Iván erdőhivatala
Baranyasellyén.

Faárverési hirdetmény. Az ósvacsákányi (Abauj-Torna m.) volt urbéreszek tulajdonát képező volt urbéri erdő 33·6 kat. holdnyi területén előjövő s a földmívelésügyi m. kir. miniszter ur 1910. évi 19354. számú magas rendeletével kihasználásra engedélyezett, lebélyegzett és folyószámmal ellátott **718 (hétszáztizennyolcz) darab tölgytörzsnek** műfára és tűzifára alkalmas részei *Ósvacsákányban a községi bíró házában 1911. évi október hó 10-én déli 12 órakor* megtartandó, zárt írásbeli ajánlatokkal egybekötött, nyilvános szóbeli árverésen el fognak adatni.

A hivatalos becslés szerint a 718 darab 26—127 cm mellmagassági átmérőjű tölgytörzsek *mintegy 797 m³ műfát és 762 m³ tűzifát* tartalmaznak.

Az összes fatömeg *becsértéke és kikiáltási ára, amely áron alól ezen fatömeg eladatni nem fog, 9326 korona.*

Bánatpénz 932 korona.

A szabályszerű bélyeggel ellátott írásbeli zárt ajánlatok a megajánlott vételár 10%-át kitevő bánatpénzzel vagy megfelelő óvadékképes értékpapírral, látandók el és tartalmazniok kell egyúttal azt a kijelentést is, hogy ajánlattevő az árverési és szerződési feltételeket ismeri s magát azoknak aláveti.

Utó-, elkészt és távirati ajánlatok figyelembe nem vétetnek.

A szerződési feltételek és a becslési kimutatás a m. kir. járási erdőgondnokságnál Kassán, Szepsi-út 14. szám alatt betekintheők.

Ósvacsákány, 1911. évi szeptember hó 10-én.

(23)

A volt urbéreszek elnöke.

Verseny tárgyalási hirdetmény négytantermű iskola építésére. 2072/1911. sz. — A szentendrei r. k. elemi népiskola építésére nyilvános verseny tárgyalást hirdetnek.

Kiadásra kerülnek egy négytantermű iskola felépítésével kapcsolatos összes építkezési munkálatok, ugymint föld, kőműves,

elhelyező, kőfaragó, vas, ács, cserépfedő, bádogos, asztalos, lakatos, mázó, üveges, padozati, kályhás, kárpitos, szellőztető és árnyékszék berendezési munkálatok és kerítések felállítása.

Ajánlat minden munkacsoportra külön-külön, vagy a kiírás tárgyát képező összes építési munkálatokra együttesen tehető. Vállalkozók minden kárpótlás nélkül tűrni tartoznak, hogy ajánlataikból az ajánlati összeg 50%-áig bármely munkanemek vagy munkacsoportok esetleg kivehetők és más vállalkozónak kiadhatók legyenek.

Az ivenként egy koronás bélyeggel ellátott és a pályázati feltételekben körülírt módon kiállított írásbeli ajánlatok a gödöllői m. kir. erdőhivatalnál 1911. évi október hó 16-ik napjának délelőtti 12 órájáig nyújtandók be.

Az ajánlatok alapjául szolgáló pályázati feltételek, továbbá az általános építési feltételek, a részletes (műszaki) feltételek, a szerződés tervezete, a használandó ajánlat, valamint az ajánlati költségvetés mintája és az építési tervek és rajzok a gödöllői m. kir. erdőhivatalnál a hivatalos órák alatt megtekinthetők és ugyanott megszerezhetők az ajánlat kiállításához szükséges űrlapok és egyéb mellékletek, ugymint:

1. az ajánlati űrlap,
2. az ajánlati költségvetés mintája,
3. a pályázati feltételek és
4. a szerződés tervezete,

együttesen 3 (három) korona áron. A kőműves munkálatokhoz szükséges terméskő- és téglanyagot a kir. kincstár díjtalanul bocsátja rendelkezésre, az építéshely közvetlen közelében.

A munkálatok 1912. évi július hó végéig teljesen elkészítendőek.

Ajánlattevő tartozik az ajánlati összeg 5 (öt) százalékával egyenértékű bánatpénzt a gödöllői m. kir. erdőhivatal házipénztáránál, vagy bármely más állami pénztárnál készpénzben vagy elfogadható értékpapirokban letenni és az erre vonatkozó letéti nyugtát vagy postai feladóvevényt az ajánlathoz csatolni.

Budapest, 1911. évi szeptember hó 15-én.

Állást keres 24 éves katolikus vallású, nőtlen, 4 gimnáziumot, az erdőőri szakiskolát és a továbbképző középerdészeti tanfolyamot kiválóan végzett fiatalember, aki jelenleg m. kir. kincstári erdőrendezőségénél van alkalmazva, kezelési, vadászati, erdőmérés, erdőbecslés és építészetben kellő jártassággal bír, nagyobb uradalomnál, ahol mint pagonykezelő alkalmaztatnék.

Szíves ajánlatokat a szerkesztőség továbbít. (25)

Pályázati hirdetés. 95/1911. kgy. sz. — Rozsnyó (Gömör-Kishont vármegye) r. t. városnál halálozás folytán üresedésbe került *erdőtisztii állásra* ezennel pályázatot hirdetnek.

Pályázni óhajtok kötelesek az 1879:XXXI. t.-cz. 36. §-ában előírt képesítésüket s eddigi szolgálatukat igazoló és születési bizonyítványokkal felszerelt kérvényeiket *bezárólag 1911. évi október hó 14-ig* Rozsnyó város polgármesteri hivatalához beadni.

Hivatalban lévők folyamodványaikat hivatalfőnökük útján kötelesek benyújtani.

A megválasztandó választása az 1914. évben bekövetkezendő általános tisztujtásig szól.

Ez idő alatt javadalmazása:

1. Évi 1400 (egyeznégyszáz) korona törzsfizetés.
2. Természetbeni lakás mintegy 2042 négyszögöl kerttel és törzsfizetésének 17·5%-a lakbérpótlék czimén.
3. 64 ürméter tűzifa.

Az 1914. évtől kezdve az erdőtiszt munkaköre a gazdasági tanácsos jelenlegi munkakörével tágul, viszont azonban az akkor megválasztandó erdőtiszt javadalmazása 3000 korona törzsfizetésben, természetbeni lakás, vagy ha ilyen akkor nem nyújtatik, lakbér fejében törzsfizetésének 17·5%-ában és 64 ürméter tűzifában van szabályrendeletileg megállapítva.

Rozsnyón, 1911. évi szeptember hó 13-án.

(26)

Dr. Pósch József s. k.
polgármester.

Egy nagyobb nyugatmagyarországi hitb. uradalom pályázatot hirdet *erdőmérnökgyakornoki állásra*. Kezdőfizetés 1400 korona természetbeni lakással, egyéb járandóság 24 ürm tűzifa és egy szolgálati egyenruha.

A kezdőfizetés 3 évenként 200 koronával emelkedik. A 2000 korona fizetési fokozat és az ezzel egybekötött járandóságok csak az államvizsga letelésével érhetők el. Nyugdíj levonás nélkül biztosítva.

Pályázatok az „Erdészeti Lapok” szerkesztőségéhez intézendők. (27)

Bükk- és egyéb lombtüzfaeladás tövön. 4100/1911. sz. — A bustyaháza m. kir. erdőhivatal hivatalos helyiségében 1911. évi október hó 25-én d. e. 10 órakor zárt írásbeli ajánlatokkal egybekötött nyilvános szóbeli árverés fog tartatni a Huszt község határában fekvő csebrényi u. n. „Hanuszinecz” nevű völgyben („B” g. o. II. v. s. 6. tag 6., 5., 4., 3. és 2. erdőr.) kitűzendő 88 kat. holdas bükktüzfavágás vevő által feldolgozandó faanyagának öt évre való eladására.

Becsült fatömeg évenként mintegy 3000 ürméter.

Bánatpénz 1000 korona.

Kikiáltási árak:

1 ürm ³ hasábfa	1 K 20 f.
1 „ dorong- és hasábfa vegyesen	1 „ 10 „
1 „ keménydorongfa	— „ 90 „

Az ajánlatok pénzben kifejezve minden választékra külön ürméterenként teendők.

Az általános árverési és részletes szerződési feltételek alulírott erdőhivatalnál, valamint a huszti m. kir. erdőgondnokságnál a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Bustyaháza, 1911. évi szeptember hó 13-án.

(28)

M. kir. erdőhivatal.

Faarverési hirdetmény. A fenesi volt urbéresek közönsége nevében ezennel közhírré teszem, hogy a tulajdonukat képező, mintegy 400'00 kat. holdon szétszórtan álló és a m. kir. földmivelésügyi miniszter urnak 23141—1911. számú rendeletével eladásra engedélyezett 1847 m³ haszonfára és 609 m³ tüzfára becsült, 30—105 cm mellmagassági átmérővel bíró, 1252 szál tölgytörzs a folyó évi október hó 21-én délelőtt 9 órakor kezdődő és Fenes községházánál megtartandó nyilvános szó- és írásbeli ajánlattal összekötött árverésen a legtöbbet ígérőnek eladja.

Kikiáltási ár 26.000 (huszonhatezer) korona.

Bánatpénz ennek 10⁰/₀-a.

Az erdő a Galacz-Fenes vasuti állomástól átlag 7 km távolságra fekszik.

Utó-, valamint távirati ajánlatok nem fogadtnak el. A fatömeg becsáron alól eladatni nem fog.

Az árverési és szerződési feltételeken, valamint a becslésre vonatkozó közelebbi adatok alulírott nál a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Fenes, 1911. évi augusztus hó 20-án.

(29)

Rád Traján
volt urbéres elnök.

Faeladási hirdetmény. Újkemencze község urbéres birtokosságának mintegy 31·5 kat. holdnyi erdőrészében kijelölt és 1968 *űrm*³ vegyes bükk-tüzfára becsült faanyag 1476 korona — fillér kikiáltási ár mellett 1911. évi október hó 23-án d. e. 11 órakor Újkemencze község házában a legtöbbet ígérőnek nyilvános árverésen el fog adatni.

Szabályszerűen kiállított és megfelelő bánatpénzzel ellátott zárt ajánlatok a szóbeli árverés előtt elfogadtnak, utóajánlatok azonban figyelembe nem vétetnek.

10⁰/₀ bánatpénz előre lefizetendő.

Az árverési feltételek a nagybereznai m. kir. járási erdőgondnokságnál Ungváron megtekinthetők, illetve 3 koronáért megszerezhetők.

Ungvár, 1911. évi szeptember hó 17-én.

(30)

Nagybereznai m. kir. járási erdőgondnokság.

Kocsányos tölgycesmete eladás. A nyitra-alvárosi közbirtokosság csemetekertjében 200.000 darab kétéves, válogatott kocsányos tölgycesmete, 1000-re (csomagolva és vasutállomáshoz szállítva) 6 koronáért kapható. Az átvételnek folyó ősszel kell kell történnie. Megrendelést elfogad: Matusovics Mihály fővadász, Pusztá-Davarcány, u. p. Nyitra-Ivánka. (31)

Tüzifa eladása (felrakásolt kész állapotban az erdei rakodókon). Az orsovai m. kir. erdőhivatal közhirre teszi, hogy a herkulesfürdői m. kir. erdőgondnoksághoz tartozó jardasticzavölgyi erdei rakodókon felrakásolt cser- és tölgytüzifaanyagot a következő csoportokban és kikiáltási árak alapulvétele mellett, az Orsován a m. kir. erdőhivatalnál 1911. évi október hó 23-án d. e. 10 órakor megtartandó nyilvános szóbeli és zárt írásbeli versenytárgyalás útján eladja.

1. A jardasticzavölgyi „Varnicza“ erdei rakodón felrakásolt 156 $\text{ü}rm^3$ I. minőségű csertölgytüzifát $\text{ü}rm^3$ -kénti 4 K 30 f és 343 $\text{ü}rm^3$ selejtes hasáb- és dorongfát $\text{ü}rm^3$ -kénti 3 K 80 f kikiáltási árral.

2. A jardasticzavölgyi „Piatra Vunata“ erdei rakodón felrakásolt 234 $\text{ü}rm^3$ I. minőségű csertölgytüzifát $\text{ü}rm^3$ -kénti 4 K 30 f és 346 $\text{ü}rm^3$ selejtes hasáb- és dorongfát $\text{ü}rm^3$ -kénti 3 K 80 f kikiáltási árral.

3. A jardasticzavölgyi „Szkundari“ erdei rakodón felrakásolt 212 $\text{ü}rm^3$ I. minőségű csertölgytüzifát $\text{ü}rm^3$ -kénti 4 K 30 f és 300 $\text{ü}rm^3$ selejtes hasáb- és dorongfát $\text{ü}rm^3$ -kénti 3 K 80 f kikiáltási árral.

4. A jardasticzavölgyi „Matrics“ erdei rakodón felrakásolt 412 $\text{ü}rm^3$ I. minőségű csertölgytüzifát $\text{ü}rm^3$ -kénti 4 K 30 f és 248 $\text{ü}rm^3$ selejtes hasáb- és dorongfát $\text{ü}rm^3$ -kénti 3 K 80 f kikiáltási árral.

Bánatpénz: 1000 korona.

Az árverési és szerződési feltételek, ajánlati űrlap és boríték az orsovai m. kir. erdőhivatalnál és a herkulesfürdői m. kir. erdőgondnokságnál szerezhetők meg.

Orsova, 1911. évi szeptember hó.

(32)

M. kir. erdőhivatal.

Faeladási hirdetmény. 4058—1911. ügysz. — 1911. évi október hó 19-én, d. e. 11 órakor Borgóprundon a borgói felső m. kir. erdőgondnokság irodájában tartandó írásbeli ajánlattétellel egybekötött nyilvános szóbeli versenytárgyaláson eladóvá tétetik 2823 m^3 lucz- és 773 m^3 jegenyefenyő, együtt 3596 m^3 fenyőhaszonfa, a Borgóprund község lakosságának közvetlen használatára kihalított

erdők „Korka” nevű „D” g. o. 50. számú 2058 kat. hold kiterjedésű részletének fakészlete.

Kikiáltási ár: 23.268 K. Bánatpénz: 2326 K.

A zárt írásbeli ivenként 1 koronás bélyeggel ellátott és a jelzett összegű bánatpénzzel felszerelt ajánlatok, melyekben a megajánlott vételár szóval és számjegyekkel is kiirandó és amelyekben ajánlattevő határozottan kijelenti, hogy az árverési és szerződési részletes feltételeket ismeri s azoknak magát aláveti, a szóbeli árverés megkezdésének idejéig a versenytárgyalás helyén adandók be.

Az árverési és részletes szerződési feltételek a beszterczei m. kir. erdőigazgatóságnál és a borgói felső m. kir. erdőgondnokságnál a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Besztercze, 1911. évi szeptember hó 19-én.

(33)

M. kir. erdőigazgatóság.

Kiváló minőségű szlavyonai **kocsányos** és **kocsánytalan**

MAKKOT.

csiraképességért jótállás, valamint **makkot vadetetéshez**, a legjobb kiszolgálás mellett ajánl, több mint 30 éve fenálló makk-kiviteli cég **Pláner Károly, Sziszek**, Horvát-Szlavyonország.

(34. II. 1.)

Faarverési hirdetmény. A laphegyi volt urbéresék közbirtokossága Laphegyen (Szatmár megye, u. p. Nagyszokond, vasutállomás: Károlyerdőd) a községi bíró házánál 1911. évi október hó 19-én d. e. 10 órakor tartandó nyilvános szó- és írásbeli árverésen eladja a tulajdonát képező erdőben az 1903—1909. évekbeni kihasználásra előírt, de megtakarított 10·15 kat. holdon 642 m³ tölgyhaszonfára és 677 ürm³ tűzifára becsült fatömeget a 2861/1909. F. M. rendelet és 1571/1910. K. B. sz. határozat alapján.

Kikiáltási ár 8587 K. Kiszállítási határidő a szerződés jóváhagyásától számított három év.

Ajánlatok csak akkor vétetnek figyelembe: *a)* ha a hirdetményben kitűzött óra előtt nyújtatnak be; *b)* ha tisztán kivehető számjegyekkel s egyszersmind betűkkel kiírva is tartalmazzák a megajánlott összeget; *c)* ha az ajánlat szövege, valamint annak borítéka kívül az értékesítés tárgyát képező haszonvétel megjelölését szószerint tartalmazza, úgy, amint az a hirdetményben foglaltatik; *d)* ha lepecsételve és ivenként 1 koronás bélyeggel ellátva adatnak be; *e)* ha tartalmazzák azt a nyilatkozatot, hogy ajánlattevő az árverési és szerződési feltételeket ismeri és azoknak magát teljesen aláveti; *f)* ha bánatpénzképen 860 koronát tartalmaz; *g)* ha úgy vannak aláírva, hogy az aláírásból az ajánlattevőnek neve és lakhelye (u. p., állomás) világosan kiolvasható; *h)* ha a borítékon kívül: „Ajánlat a laphegyi volt urbéreses erdejéből eladandó fakészletre.” felírással van ellátva.

Utóajánlatok egyáltalában nem fogadtatnak el. Az árverés eredménye az elfogadott ajánlat benyújtójára azonnal, az eladóra azonban csak az illetékes hatóság jóváhagyása után válik kötelezővé.

A részletes árverési és szerződési feltételek a nagykirályi m. kir. állami erdőhivatalnál, a szatmárnémeti-i m. kir. járási erdőgondnokságnál, az erdői járási főszolgabírói hivatalnál és a laphegyi községi előjáróságnál tekinthetők meg naponta 11—12 óra között.

Laphegy, 1911. évi július hó 12-én.

Szabó Károly
birt. jegyző

(35)

Goszte Zakariás
a volt urb. közb. elnöke.

Árverési hirdetmény. Hegyháthodász község (Vas megye) az erdejében mintegy 80 kat. holdon található 19.218 darab 11.131 köbméter, 86.852 K értékre becsült tölgy-, bük-, gyertyán- és erdőfenyőfatömeget 1911. évi október hó 30-án az ág. ev. felekezeti iskolában d. e. 10 órakor tartandó írásbeli zárt ajánlatokkal egybekötött nyilvános árverésen a legtöbbet ígérőnek eladja.

Árverési feltételek és becslési adatok az előjáróságnál és a körmendi m. kir. járási erdőgondnokságnál szerezhetők be.

Hegyháthodász, 1911. évi szeptember hó 23-án.

(36)

Községi előjáróság.

Pályázati hirdetés. A gróf Zichy-család divényi seniorátusi uradalmában betöltendő és folyó évi november hó 15-én elfoglalandó erdőgyakornoki állásra pályázat hirdettetik.

Az erdőgyakornok évi fizetése élelmezés, természetbeni lakás és fűtésen kívül készpénzben 500 korona. Egy évi próbaszolgálat után az erdőgyakornok véglegesítették és a tiszta jövedelem után megállapítandó évi jutalékban is fog részesülni. Két évi kifogástalan szolgálat után pedig 100 korona fizetésemeléssel segédtszíté léptetik elő. További előléptetésre csak az államvizsga letétele után tarthat igényt.

Pályázók felhivatnak, hogy sajátkezüleg irt és ifj. Zichy Nándor gróf ur öméltóságához címzett kérvényeiket, melyben erd. főiskolai végzettségük, életkoruk, ép, erős testalkatuk és esetleges eddigi alkalmaztatásuk hiteles okmányokkal igazolandók, folyó évi október hó 20-ig az uradalmi erdőfelügyelőséghez nyújták be.

Divény (Nógrád m.), 1911. évi szeptember hó 22-én.

(37)

Uradalmi erdőfelügyelőség.

Tölgyfaeladás tövön. A gróf Erdődy Sándor jánosházai kasznári hivatala irodájában 1911. évi október hó 10-én délelőtt 10 órakor zárt írásbeli ajánlatokkal kapcsolatos szóbeli versenytárgyalás fog tartatni a jánosházai erdőhivatal kerületéhez tartozó kajetánházai erdőben található, tulnyomóan tölgyfaállomálynak tövön való eladása iránt.

Az erdő faállománya 12.530 törzs 18.030 m^3 -re van becsülve, 7750 m^3 haszonfa és 10.280 m^3 tűzifával.

Kikiáltási ár 300.000 K.

Bánatpénz 10.000 K.

Az árverési feltételek és egyéb felvilágosítás a jánosházai erdőhivatalnál kapható.

(38)

Gróf Erdődy Sándor jánosházai erdőhivatala.

Fenyőfaeladás. Izsaszacsal község az 1911. évi november hó 1-én d. e. 10 órakor a községházán tartandó zárt írásbeli ajánlati versenynyel egybekötött szóbeli nyilvános árverésen eladja a „D” üzemosztálya 5-ik osztágában (Intre Repegye) 1910. és

1911. évi vágásként kijelölt 33·6 kat. holdon álló 3467 m^3 műfa-tartalomra becsült 4714 darab fenyőfatörzset.

A kikiáltási ár, mint hivatalosan megállapított becsérték, 16.600 (tizenhatezerhatszáz) korona, a bánatpénz ennek 10 (tiz) százaléka, vagyis 1660 korona.

A fakészlet a becsértéken alul nem adatik el. Későn beérkezett, avagy a feltételektől eltérő és utóajánlatok nem vétetnek figyelembe.

Az árverési és szerződési feltételek, valamint a részletes becs-lési adatok betekintheők a rózáliai m. kir. járási erdőgondnok-ságnál és a község házában, ahol egyéb felvilágosítások is kaphatók.

Izszacsál (Máramaros m.), 1911. évi szeptember hó 21-én.

(39)

A községi előljáróság.

Félárva, szépen zongorázni tudó, kath. urileány elmenne anya-helyettesnek, esetleg házvezetőnőnek idősebb erdészeti tiszthez, aki erdőben, esetleg falun lakik, háztartást tud vezetni. (Czim a kiadóhivatalban.)

(40)

Árverési hirdetmény. A karácsfai volt urbéres közbirtokos-ság a tulajdonát képező erdőben mintegy 50 kat. holdon talál-ható, mindennemű műfa termelésére alkalmas, mintegy 8370 törzs, 10.826 m^3 fatömeg, 169.700·70 korona értékre becsült tölgy-, kőris-, szil-, gyertyánfatömeget a földmivelési miniszter ur 21219/1911. sz. rendeletére 1911. évi október 31-én d. e. 10 órakor Karácsfán, a községi bíró házában tartandó, írásbeli zárt ajánlatokkal egybekötött nyilvános árverésen a legtöbbet ígérőnek eladja.

Részletes árverési feltételek és becslési adatok beszerezhetők alulirotnál, vagy a körmendi m. kir. járási erdőgondnokságnál. (Telefon 9. sz.)

Karácsfa (Vas megye, u. p. és vasut Pinkamindszent), 1911. évi szeptember 25.

(41)

Szeier Simon
közbirt elnök.

Faeladási hirdetmény. 1500/911. jzöi. sz. — Ó-Sinka (Fogarás megye) község folyó évi október hó 15-én d. e. 10 órakor a köz-ségi irodában tartandó szóbeli nyilvános árverezésen eladja a neve-zett község határában a „Paraul lui Dumitru“ fővölgybent alálható,

mintegy 1500 öl 6000 ürméter kitermelt bükk hasábtűzifáját, ölenkénti 8 kor. 50 fillér kikiáltási árban.

Bánatpénz készpénzben vagy óvadékképes értékpapirokban 1500 korona, mely az árverezés megkezdése előtt a község pénztárába helyezendő el.

Részletes fizetési, árverezési és szerződési feltételek a községi irodában és a sárkányi m. kir. járási erdőgondnokságnál bármikor megtekinthetők.

Ó-Sinka, 1911. évi szeptember hó 17-én.

(42)

A községi előljáróság.

Az „Erdészeti Lapok“ 1911. évi XIX. füzetének tartalma :

	Oldal
<i>Vadas Jenő</i> : Az ákáczfáról általában. (Mutatvány a szerzőnek „Az ákácza monografiája“ czimű művéből).....	957
<i>Biró János</i> : Utmutatás a domb- és hegyvidéki legelők megjavításához, gondozásához és rendszeres használatához	966
HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK. Hirdetmény az erdészeti államvizsga tárgyában	994
EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK. Felhívás a f. évi segélyek ügyében ...	994
KÜLÖNFÉLÉK. Az osztrák birodalmi erdészeti egyesület tagjainak láto- gatása. — Az ákácza monografiája. — A bródi vagyonszétosztás tölgyfaeladása. — Szobanövények ápolása. — Az ember és a kutya. — Bosnyák földön. — Halálozás	995
Változások és kitüntetések az erdészeti szolgálat köréből	1000
Erdészeti Rendeletek Tára: 34209/1911. F. M. sz. utasítás az 1879. évi XXXI. t.-cz. 165. §-ának, valamint az 1894. évi XII. t.-cz. 13. és 14. §-ának hatálya alá eső kopár, futóhomokos és vízmosásos terü- letek összeírásánál, törvényes kijelölésénél stb.... követendő eljárás tárgyában. (I. r.)	1001
HIRDETÉSEK	I—XXI

Az osztrák birodalmi erdészeti egyesület tagjai Szabadka sz. kir. város erdeiben.

